

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Ana Bilim Dalı

**KAMUSAL İÇ MEKANDA AKTİF YAŞLI BİREYLERİN SOSYALLEŞMESİNİ
DESTEKLEYECEK MEKAN TASARIM PARAMETRELERİ: AVM ÖRNEĞİ**

İmran KAVAZ ALTUN

Doktora Tezi

Ankara, 2023

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Ana Bilim Dalı

KAMUSAL İÇ MEKANDA AKTİF YAŞLI BİREYLERİN SOSYALLEŞMESİNİ
DESTEKLEYECEK MEKAN TASARIM PARAMETRELERİ: AVM ÖRNEĞİ

İmran KAVAZ ALTUN

Doktora Tezi

Ankara, 2023

KAMUSAL İÇ MEKANDA AKTİF YAŞLI BİREYLERİN SOSYALLEŞMESİNİ DESTEKLEYECEK MEKAN TASARIM PARAMETRELERİ: AVM ÖRNEĞİ

Danışman: Prof. Bilge SAYIL ONARAN

Yazar: İmran KAVAZ ALTUN

ÖZ

Her insan yaşlılık dönemini deneyimleyecektir. Önemli olan bu dönemde yaşanan iş, statü gibi kayıplarla birlikte toplumsal hayattan uzaklaşmayıp toplumsal hayatta üstlenilen rolü sürdürmek ve diğer insanlarla etkileşimde olmayı başarmaktır. Ancak bu sayede bireyin psikolojik sağlığı korunur ve yaşam kalitesi arttırılabilir. Bunun gerçekleşebilmesi için ise bireyin çabası kadar fiziksel çevrenin etkisi de önemlidir. Fiziksel çevrenin, farklı yaş grupları arasında toplumsal refahı ve etkileşimi desteklemede rol oynadığı, çevre davranış çalışmaları sonuçlarında görülmektedir. Sağlıklı bir toplum yapısının sürdürülebilmesi için temel olarak aktif yaşlı yetişkinlerin toplumdaki diğer bireylerle bire bir etkileşiminin önemine ve farklı yaş gruplarının ihtiyaçlarını destekleyen mekan tasarımının özelliklerini belirlemeye duyulan ihtiyaç, her geçen gün artmaktadır. Bu çalışmanın amacı, aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlara katılımını ve sosyalleşmesini arttırmada fiziksel mekanın nasıl bir rol oynayabileceğini, kamusal iç mekanlarda sosyalleşmeyi destekleyici mekan tasarım parametrelerinin neler olduğunu ve bu parametrelerin Alışveriş merkezi tasarımına nasıl uygulanabileceğini anlamaktır. Çalışma kapsamında seçilen alışveriş merkezi aktif yaşlı bireylerin gözünden tasarım ve konfor, aidiyet duygusu, mekanda gerçekleşen kişilerarası aktivite/etkileşim olanakları ve farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme parametreleri üzerinden değerlendirilmiş ve ayrıca mekandaki sosyalleşme düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Seçilen alışveriş merkezinde yerinde tespit çalışması ile anket çalışması yürütülmüştür. Elde edilen bulgular betimsel analiz ve SPSS programında korelasyon analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Araştırma verilerine göre aktif yaşlı kullanıcıların kamusal iç mekanlarda sosyalleşmesinde mekandaki tasarım ve konfor özelliklerinin, mekandaki aidiyet duygusunun, mekanda gerçekleşen kişilerarası aktivite/etkileşim olanaklarının ve mekanın farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme özelliğinin etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Aktif yaşlı, Kamusal iç mekan, Kamusal mekan, Sosyalleşme, Sosyal etkileşim

SPACE DESIGN PARAMETERS TO SUPPORT THE SOCIALIZATION OF ACTIVE ELDERLY INDIVIDUALS IN PUBLIC INTERIOR SPACE: THE CASE OF SHOPPING MALL

Supervizor: Prof. Bilge SAYIL ONARAN

Author: İmran KAVAZ ALTUN

ABSTRACT

Every person will experience the old age period. The important thing in this period is to maintain the role assumed in social life and to be able to interact with other people by not moving away from social life with losses such as work and status. In this way, the psychological health of the individual is protected and the quality of life can be increased. In order for this to happen, the impact of the physical environment is as important as the individual's effort. It is seen in the results of environmental behavior studies that the physical environment plays a role in supporting social welfare and interaction among different age groups. In order to maintain a healthy social structure, the need to determine the characteristics of the space design that supports the needs of different age groups and the importance of the one-to-one interaction of active older adults with other individuals in the society is increasing day by day. The aim of this study is to understand how physical space can play a role in increasing the participation and socialization of active elderly individuals, what are the space design parameters that support socialization in public interiors, and how these parameters can be applied to the design of shopping malls. The shopping center chosen within the scope of the study was evaluated through the parameters of design and comfort, sense of belonging, interpersonal activity/interaction opportunities in the space, and being able to accommodate different user groups, from the eyes of active elderly individuals and over, and also the socialization levels in the space were tried to be determined. A survey study was carried out with on-site detection in the selected shopping center. The findings were evaluated by descriptive analysis and correlation analysis in the SPSS program. According to the research data, it has been observed that the design and comfort features of the space, the sense of belonging in the space, the interpersonal activity/interaction opportunities in the space and the ability of the space to accommodate different user groups are effective in the socialization of active elderly users in public indoor spaces.

Keywords: Active Elderly, Public interior, Public space, Socialization, Social interaction

TEŞEKKÜR

Çalışmam boyunca bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösterip güler yüzünü, desteğini ve hoşgörüsünü hiçbir zaman esirgemeyen değerli tez danışmanın Prof. Bilge SAYIL ONARAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu zorlu yolun başından itibaren desteğini her daim hissettiren, her tökezlememde yanı başımda olan, tüm süreci benimle birlikte adım adım yaşayan annem Semiha KAVAZ ile babam Ali KAVAZ'a gösterdikleri sevgi ve fedakarlık için minnettarım. Her zaman yanımda olan, beni destekleyen, çalışmanın zorlu süreçlerinde bana ayak uydurup günü kurtarmama yardım eden yol arkadaşım Selim ALTUN'a ve henüz farkında olmasa da ondan çaldığım zamanı çalışmama harcamama elinden geldiğince anlayış gösteren biricik oğlum Hazar Kaan ALTUN'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	iv
TABLolar DİZİNİ.....	vi
GÖRSEL DİZİNİ	viii
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: YAŞLILIK KAVRAMI	7
1.1. Yaşlılık Tanımı ve Sınıflandırması	7
1.2. Aktif Yaşlılık, Toplumsal Yaşam ve Sosyal Etkileşim	11
1.3. Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi ve Destekleyici Fiziksel Çevre	16
1.3.1. Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi.....	16
1.3.2. İnsan Çevre Bağlantısı	19
1.3.3. Destekleyici Fiziksel Çevre ve Sosyal Etkileşim İlişkisi.....	20
2. BÖLÜM: KAMUSAL MEKAN, SOSYALLEŞME VE YAŞAM KALİTESİ	24
2.1. Kamusal Alan ve Kamusal Mekân Kavramları	24
2.1.1. Kamusal Alan Nitelikleri	25
2.1.2. Kamusal Mekan ve Gelişimi	30
2.1.2.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Kamusal Mekân.....	32
2.1.3. Kullanım ve İşlevlerine Göre Kamusal İç Mekan Türleri	39
2.2. Kamusal Mekan ve Sosyal Yaşam Aktiviteleri	41
2.2.1. Sosyal Yaşam Aktiviteleri ve Sosyal Etkileşim İlişkisi.....	42
2.2.2. Kamusal İç Mekanda Sosyal Etkileşimi Destekleyen Mekânsal Özellikler	51
2.2.3. Kamusal İç Mekanda Yaşam Kalitesi	59
2.4. Günümüz Kamusal İç Mekanları “Avmler” ve Boş Zaman Etkinlikleri.....	61
3. BÖLÜM: YÖNTEM.....	69

3.1. Araştırma Modeli	69
3.2. Çalışmanın Adımları	69
4. BÖLÜM: BULGULAR VE İRDELEME.....	76
4.1. Yerinde Tespit Çalışmasına İlişkin Bulgular	76
4.2. Anket Sorularına Verilen Yanıtlara İlişkin Bulgular	92
4.2.1. Genel Frekans Dağılımlarına İlişkin Veriler ve Değerlendirmeleri.....	92
4.2.2. Anket Çalışması Soruları Arasında Korelasyon Analizi Sonuçları	106
SONUÇ	122
KAYNAKLAR.....	134
EKLER	146
EK-1: ANKET FORMU	146
EK-2: Etik Komisyonu Onay Bildirimi.....	148
EK-3: Makale Kabul Belgesi	149
Etik Beyanı.....	150
Doktora Tezi Orijinallik Raporu	151
PhD Thesis Originality Report.....	152
Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı	153

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Mekan tasarımında görsel ve işitsel etkileşim durumlarına dair örnekler (Gehl, 2011).....	44
Tablo 2. Farklı çalışmalarda yer alan fiziksel çevre- kişi arasındaki etkileşimi olumlu destekleyecek mekanlara dair kriterler (Alpak vd. oluşturduğu tablo baz alınarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.)	53
Tablo 3. Değerlendirme kriterlerini belirlemede faydalanılan kaynaklar.....	56
Tablo 4. Çalışma alanı bilgileri.....	73
Tablo 5. A Alışveriş merkezi zemin kat planı ile ortak kullanım alanları.....	77
Tablo 6. A Alışveriş merkezi 1. kat planı ile ortak kullanım alanları.....	78
Tablo 7. A Alışveriş merkezi 1. Kattan bakıldığında görünen galeri boşluğu	79
Tablo 8. A alışveriş merkezi meydanında öne çıkan 3 boyutlu kütle	82
Tablo 9. A alışveriş merkezi meydanında bakan cephe görünüşleri	83
Tablo 10. A alışveriş merkezi meydanında bakan cephe görünüşleri	84
Tablo 11. A Alışveriş merkezi 2. kat planı ile ortak kullanım alanları.....	86
Tablo 12. A alışveriş merkezi 2. kat planı oturma/dinlenme alanları.....	87
Tablo 13. A alışveriş merkezinde dikkat çeken tasarım elemanları	88
Tablo 14. A Alışveriş merkezi 3. kat planı ile ortak kullanım alanları.....	89
Tablo 15. A alışveriş merkezi teras alanı.....	91
Tablo 16. Katılımcıların demografik bilgilerini içeren sorular.....	92
Tablo 17. Aktif yaşlı kullanıcıların A alışveriş merkezini kullanım düzeyini belirlemeyi içeren sorular	93
Tablo 18. Aktif yaşlı kullanıcıların A Alışveriş merkezine dair kullanım amaçlarını belirlemeye yönelik sorular	94
Tablo 19. Aktif yaşlı kullanıcıların A Alışveriş merkezini, tasarım ve konfor parametresi yönünden değerlendirdikleri çoktan seçmeli sorular.....	96
Tablo 20. Aktif yaşlı kullanıcıların A Alışveriş merkezini, tasarım ve konfor parametresi yönünden değerlendirdikleri likert ölçekli sorular	100
Tablo 21. Aktif yaşlı kullanıcının A Alışveriş merkezine yönelik aidiyet duygusuna ilişkin değerlendirmeleri.....	101
Tablo 22. Aktif yaşlı kullanıcının A Alışveriş merkezinde Kişilerarası Aktivite/Etkileşim ve Katılım Olanaklarına ilişkin değerlendirmeleri	103

Tablo 23. Aktif yaşı kullanıcının A Alışveriş merkezinde Kişilerarası Aktivite/Etkileşim ve Katılım Olanaklarını yönünden değerlendirdikleri çoktan seçmeli soru	103
Tablo 24. Aktif yaşı kullanıcıların A Alışveriş merkezinin Farklı Özellikte Kullanıcı Gruplarına Hitap Edebilmesine yönelik değerlendirmeleri.....	104
Tablo 25. Aktif yaşı kullanıcıların A Alışveriş merkezinde Sosyalleşme düzeylerine yönelik değerlendirmeleri.....	106
Tablo 26. “Mekandaki Tasarım ve Konfor” parametresine ilişkin sorular ile “Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi” parametresi altındaki soruların korelasyon analizi sonuçları	109
Tablo 27. “Mekandaki Aidiyet” parametresine ilişkin soru ile “Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi” parametresi altındaki soruların korelasyon analizi sonuçları	115
Tablo 28. “Mekanda Gerçekleşen Kişilerarası Etkileşim/ Aktivite ve Katılım” parametresine ilişkin sorular ile “Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi” parametresi altındaki soruların korelasyon analizi sonuçları	117
Tablo 29. “Farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme” parametresine ilişkin sorular ile “Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi” parametresi altındaki soruların korelasyon analizi sonuçları.....	120
Tablo 30. 65 yaş ve üzeri aktif yaşı bireylerin kamusal iç mekanda sosyalleşmelerini destekleyecek parametrelerin sosyalleşme düzeyleri ile ilişkisi.....	132

GÖRSEL DİZİNİ

Görsel 1. Türkiye'nin 1935/2021 nüfus piramidi (https://bit.ly/3i7ebFC).....	8
Görsel 2. Türkiye'de yaşlıların toplam nüfus içindeki oranı (https://bit.ly/3IzdBLR).....	9
Görsel 3. Aktif yaşlılık (https://bit.ly/3Q7zqnb).....	11
Görsel 4. Aktif Yaşlanmanın Belirleyicileri (https://bit.ly/3WWCt3L).	12
Görsel 5. Yaşam kalitesini belirlemede etkili olan faktörler (Bowling ve Gabriel, 2004; Brown vd., 2004).....	17
Görsel 6. Fiziksel çevrede sosyalleşen yaşlı bireyler (https://bit.ly/3Cg7jg7).....	18
Görsel 7. Kültür çevre bağlantısını sosyal olarak yapılaştıran değişkenlerin ilişkisini gösteren diyagram.....	22
Görsel 8. Yunan Agorası (https://bit.ly/3GyXMDi).....	34
Görsel 9. Pompei forumu (https://bit.ly/3Cgv47K)	35
Görsel 10. Bazilika Ulpia (https://bit.ly/3WWymF8).....	36
Görsel 11. San Marco Meydanı (https://bit.ly/3jLXn7G).....	37
Görsel 12. Kişilerarası temasın yoğunluk derecesi (Gehl, 2011).	43
Görsel 13. Kentsel Mekan Aktivitelerinin 3 Türü ve Mekan Kalitesi İlişkisi (Erdönmez ve Akı; 2005).....	46
Görsel 14. Pasif sosyalliği destekleyen alışveriş merkezi ortak alan tasarımı örneği (https://bit.ly/3Z2T4F5).....	48
Görsel 15. Geçici sosyalliği destekleyen alışveriş merkezi ortak alan tasarımı örneği (https://bit.ly/3Z6wJX0)	49
Görsel 16. Kalıcı sosyalliği destekleyen alışveriş merkezi ortak alan tasarımı örneği (https://bit.ly/3Gb8Jtb).	50
Görsel 17. Nesillerarası etkileşimi desteklemede çevrenin sahip olması gereken beş koşullu elverişlilik. (Layne, 2009).....	56
Görsel 18. Beijing Financial Street Mall içerisinde yer alan pavilyon tasarımı (https://bit.ly/3vyGsrF)	63
Görsel 19. Avm ortak kullanım alanında kullanılan su/havuz ögesinin alandaki insanları toplanma, birleştirme ve sosyalleşmeye dair etkisi (https://bit.ly/3vzqbmo)	64
Görsel 20. Japonya'da bir avm'de gerçekleştirilen tüm kullanıcı grubunun katılımına açık mandala workshopu (https://bit.ly/3IjfNGT).....	65
Görsel 21. Thailand, Mega Food Walk Avm ortak kullanım alanları (https://bit.ly/3VLIlfc).	67

Görsel 22. Çalışmanın adımları	70
Görsel 23. Avm meydanına bakan karma tipte donatı ile düzenlenmiş ortak kullanım alanı	80

GİRİŞ

Yaşlanan birey hem psikolojik hem de sosyal anlamda birçok kayıp yaşamaktadır. Özellikle emeklilikle birlikte birey daha önce kararlar alıp belirleyici, ana rol üstlendiği bir yaşam döneminden, daha geri planda yer alacağı bir yaşam dönemine geçer. Sosyal ve duygusal hayatı değişir. Kendini bu döneme hazırlamayan yaşlı bireyler kendini amaçsız hissedebilir, üretkenliklerini kaybetmeleri, sosyal hayattaki ilişkilerini zedeleyip daraltabilir. Yaşlı bireyler her ne kadar toplumdaki rolleri azalsa, kendilerini yalnız ve işe yaramaz hissetse ve topluma uyum sağlamada zorluklar yaşasa da, hayatın hiçbir döneminde daha büyük sosyal grupların içerisinde olma ihtiyaçları azalmaz (Baumeister ve Leary, 1995, s. 498; Charles ve Mavandadi, 2003, s. 242; Charles ve Carstensen, 2014).

Yaşlanan birey sanılanın aksine her zaman el ayaktan düşmüş, müşkül durumda, yardıma muhtaç ve tek başına günlük yaşam aktivitelerini yerine getiremeyen bireyler değildir. Tam tersi büyük bir çoğunluğu sağlığı yerinde ve kendi işini kendi görebilme yetisine sahip aktif yaşlı bireylerdir. Sosyal uyum, insanların çevreye ve çevrenin insanlara uyumunu kapsayan bir süreçtir (Zheleva, 2013, s. 235). Aktif yaşlı bir bireyin yaşlılığa uyum sağlaması ile topluma uyum sağlaması arasında yakın bir bağ olduğu söylenebilir (Onur 2000). Sosyal uyum; kültürel değerlerin kişilik sisteminde yer alması, bunun mekansal bağının kurulması ve diğer bireylerle etkileşim ve ilişkiye geçilmesi ile sağlanabilir. Yaşlanan birey, kendisi bir çaba göstermiyor ve çevre de çaba göstermesi için destekleyici bir unsur oluşturmuyorsa, toplumsal yaşamdan uzaklaşacak dolayısıyla da sosyal uyum sorunu yaşaması kaçınılmaz olacaktır. Yaşlının sosyal uyum sorunu kendini gerçekleştirme, yaşamdan doyum sağlama ve yaşama aktif olarak katılımı ile ilgilidir. Tüm bunlar ise yaşlı bireyin yaşam kalitesi ve konforuyla doğrudan ilişkilidir (Görgün Baran, 2000, s. 71).

Fiziksel çevrenin, farklı yaş grupları arasında toplumsal refahı ve etkileşimi desteklemede rol oynadığı, çevre davranış çalışmaları sonuçlarında görülmektedir. Jurgen Habermas (1971), etkileşimin bireyin kültürel yaşamının en önemli yönlerinden biri olduğunu öne sürer. Sağlıklı bir toplum yapısının sürdürülebilmesi için temel olarak aktif yaşlı yetişkinlerin toplumdaki diğer bireylerle bire bir etkileşiminin önemine ve farklı yaş

gruplarının ihtiyaçlarını destekleyen mekan tasarımınn özelliklerini belirlemeye duyulan ihtiyaç, her geçen gün artmaktadır. Bunun yanı sıra fiziksel vrenin aktif yaşı bireylerin yaşıam kalitesini iyileştirmede oynayabileceği rol de hızla önem kazanmaktadır (Layne, 2009).

Toplumsal yaşıamın ve toplumun refahının çekirdeğini oluşturan, sosyal bağları güçlendirmesi konusunda önemli yeri olan kamusal iç mekanlar, tüm yaşı grubu ve kullanıcı tiplerini birleştiren rolleri ile kişilerarası ilişkileri geliştirmek için zengin ve yeni alanlar sunabilir. Bu nedenle bireylerarası etkileşim ve sosyalleşmeyi destekleyici kamusal iç mekanların tasarımı, sürdürülebilir topluluklar ve daha kapsayıcı kamusal iç mekanların geliştirilmesinde çok önemlidir (Pain 2005). Kamusal iç mekanlar; kullanıcının fiziksel, sosyal, psikolojik ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçlara uygun etkinlikleri desteklediği ölçüde yaşıam konforu ve kalitesi sağlar. Meknnn leği ne olursa olsun, kullanıcılar için fiziksel, kültürel, psikolojik ve sosyal bağlamda algılanabilir ve yaşanabilir olması tasarımının odağı olmalıdır. Aktif yaşlıların kamusal mekânlara katılımı ancak bu mekânların aktif yaşı birey ihtiyaçlarını, sahip oldukları beceri ve gereksinimlerini de göz önünde bulundurarak tasarlanmasıyla sağlanabilir. Özellikle yaşlıların kullanımına dahil olan mekânların, yaşlıların ihtiyaçları doğrultusunda ele alınması gerekmektedir.

Yaşı kullanıcıların fiziksel, kültürel, psikolojik ve sosyal gereksinimlerine uygun mekânlarda zaman geçirmesi; yaşlıların psikolojik sorunlarını azaltarak, topluma uyum sağlamalarına yardımcı olabilir. Kamusal mekânlarda insanlarla kurulan bağların ve toplumsal rollerin sürdürülmesi yaşlıların mutluluklarını önemli ölçüde etkilemekte, sosyal ihtiyaçların karşılanmasıyla yaşanılan ortamlardan duyulan memnuniyet düzeyi artmaktadır (Harel, 1981). Yaşlılar ihtiyaçlarına olanak sağlayan mekanlarda zaman geçirdiklerinde daha çok fiziksel etkinliğe katılırlar. Daha fazla etkinliğe katılmak toplumdaki diğer bireylerle beraber zaman geirebilmelerine ve sosyal hayata dâhil olmalarına olanak sağlar (Sugiyama & Thompson, 2007, s. 169). Sonuçta aktif yaşı bireylerin ihtiyaçlarına uygun tasarlanan mekânlar; sağlıklı sosyal vrenin oluşmasına katkı sağlar, toplumun fiziksel-ruhsal sağlığının korunmasına, bu mekânların herkes tarafından sahiplenilmesine ve kent kimliğinin oluşmasına da yardımcı olur.

Farklı yaş özelliklerine sahip bireylerin ayrı mekan türlerini tercih ettiklerini ve bu nedenle kamusal mekanların, onların ihtiyaçlarını karşılamak için ayrılmasını gerektirdiğini gösteren çevre ve davranış araştırma bulgularının ve tasarım kılavuzlarının aksine, toplumu oluşturan tüm yaş grupları arasındaki sosyal etkileşimin gelişmesi, motivasyonel faktörleri ve bunun sonucunda ortaya çıkan yaşam kalitesi yararlarının benzer olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, kişisel ve toplum refahı için önemli olan bireyler arası sosyal yaşam aktivitelerini desteklemek, kamusal iç mekanların toplumu oluşturan bireyleri yaş gruplarına göre ayırmak yerine entegre olacak şekilde tasarlanması kritik öneme sahiptir (Layne, 2009).

Problemin Belirlenmesi, Araştırmanın Amacı ve Hipotezler

Son yıllara dek yaşlılara yönelik yapılan tasarımların, onları diğer nesillerden uzak tutan, kendi yaş gruplarıyla birlikte özelleştiren ve bu özelleşme sonucu en ideal mekanı bulma çabası etrafında yürütülmüş çalışmalar olduğu görülür. Halbuki kamusal mekan, bu özelleşme ve ayrıştırmayı kabul edebilecek bir tanıma ve amaca hizmet etmez. Tam tersine toplumun her kesiminden ve her yaştan bireyin bir arada olabileceği, etkileşim ve paylaşımda bulunabileceği bütüncül bir toplum yapısına hizmet edebilecek bir mekan olarak tariflenir.

Aktif yaşlı bireyler tek başlarına gözlendiğinde daha çok kamusal iç mekanlarda vakit geçirme eğiliminde oldukları görülmektedir. Çoğunlukla bu mekanlarda bir başlarına, aynı mekanı kullanan diğer bireylerden uzak, kendi hallerinde hava almak, dinlenmek, insanları seyretmek gibi sıralayabileceğimiz aktivitelerle vakitlerini öldürmektedirler. Bu aktivitelerle aslında kamusal iç mekanı kullanıyor gibi gözükseler de insanlarla kaynaşmaktan, toplumsal ve sosyal yaşama katılmaktan uzak eylemler gerçekleştirirler. Kullandıkları kamusal iç mekan, taşıdığı ve altta barındırdığı anlam ve işlevi yerine getirmemiş olur. İster toplum tarafından dışlanma ister kendini izole etme sebep her ne olursa olsun aktif yaşlı bireyler tek başlarına kamusal iç mekanlarda kendilerine yer bulmak ve bu mekanlara kendilerini ait hissetmekten koparlar.

Yaz mevsiminde çoğunlukla açık kamusal mekanlarda vakit geçirmek ve sosyalleşmek daha cazip görünse de kış aylarına gelindiğinde mevsim koşullarından dolayı bu ihtiyaç kamusal

iç mekanlarda giderilmeye çalışılmaktadır. Yapılan gözlemler doğrultusunda bireylerin, özellikle kış aylarında yeni tip kamusal iç mekanlar kategorisindeki alışveriş merkezlerinde ve özellikle onların ortak kullanım alanlarında vakit geçirdiği tespit edilmiştir. Bu tespitten yola çıkılarak aktif yaşlı yetişkinleri toplumsal yaşama dahil etme, aktif yaşlı yetişkinlere diğer bireylerle etkileşimde bulunma ve sosyalleşme imkanı tanıma, aktif yaşlı bireyin yaşam kalitesini arttırma, iyileştirme ve geliştirmede günümüzde kamusal iç mekanlardan sayılan alışveriş merkezleri ve ortak kullanım alanlarının hangi özellikleri taşıması gerektiği sorusu akla gelmektedir.

Çalışmaya başlarken “Alışveriş merkezleri gerçekte hem aktif yaşlı bireylerin katılımını desteklemede, yaşam kalitesini arttırmada hem de toplumsal ve sosyal yaşamı desteklemede tasarım yaklaşımı ve özellikleriyle yeterli rolü üstlenebilmekte midir? Yeterli destekleyici mekânsal özelliklere sahip midir?” sorusuyla yola çıkılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin toplumdan kopmadan kamusal iç mekanlara katılımını ve sosyalleşmesini sağlamada fiziksel mekanın nasıl bir rol oynayabileceğini, destekleyici kamusal iç mekan ve ortak kullanım alanlarının tasarımında hangi faktörlerin önemli olduğunu ve bu faktörlerin Alışveriş merkezi tasarımına nasıl uygulanabileceğini anlamaktır. Literatür taraması sonucu tanımlanan, sosyalleşmeyi destekleyici mekânsal özelliklerin 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanda sosyalleşmelerini etkileyeceği düşüncesiyle, seçilen alanda kullanıcı görüşlerini alarak, öne sürülen hipotezlerin doğruluğu mevcut bir alışveriş merkezi üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmaya katılan 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcıların kamusal iç mekana dair algı ve tercihlerini tespit etmek amacıyla Avm’leri nasıl kullandığına ve neden Avm’ye geldiklerine ilişkin görüşleri toplanacak, Avm’lerin tasarımını olumlu ve olumsuz nasıl algıladıkları, Avm’lerin onlar için ne tür aktivite ve sosyalleşmeleri ifade ettiği ve Avm’lerde sosyal etkileşim için ne tür mekanları ve bu mekanlarla ilişkili hangi özellikleri tercih ettiklerinin belirlenecektir. Çalışmanın bir diğer amacı; çalışma kapsamında öne sürülen sosyalleşmeyi destekleyici kamusal iç mekan tasarım özelliklerinin *(Mekandaki Tasarım ve Konfor Faktörleri, Mekandaki Aidiyet Duygusu, Mekanda Gerçekleşen Kişilerarası Aktivite/Etkileşim Olanakları, Farklı Özellikte Kullanıcı Gruplarını Barındırabilme)* kullanıcı için ne denli önemli ve etkili olduğunu saptamak ayrıca elde edilecek bulgular ışığında konuyla ilgili bir bilinç ve farkındalık yaratmaktır. Araştırmada öne sürülen kriterler *(Mekandaki Tasarım ve Konfor Faktörleri, Mekandaki Aidiyet Duygusu, Mekanda*

Gerçekleşen Kişilerarası Aktivite/Etkileşim Olanakları, Farklı Özellikte Kullanıcı Gruplarını Barındırabilme) elde edilen verilerle geliştirilerek kamusal iç mekanlar için bir tasarım altlığı olarak kullanılması ve mevcut kamusal iç mekanlar ile bundan sonra yapılacak olan tasarımlara girdi oluşturularak konuya dikkat çekmesi, aktif yaşlı kullanıcılar için daha elverişli mekanlar sağlanmasına olanak tanınması hedeflenmektedir.

Yapılan geniş kapsamlı literatür çalışması sonucu sosyalleşmeyi destekleyici kamusal iç mekanların sahip olması öngörülen kriterler belirlemiş ve sosyalleşmeyi destekleyici kamusal iç mekanlara yönelik hipotezler geliştirilmiştir.

H1: 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlarda sosyalleşmesini sağlamada mekanın tasarım ve konfor özellikleri etkilidir.

H2: 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlarda vakit geçirip sosyalleşmelerini arttırmada mekanın sağladığı aidiyet duygusu etkilidir.

H3: 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlarda vakit geçirip sosyalleşmelerini sağlamada mekanda gerçekleşen kişilerarası aktivite/etkileşim olanakları etkilidir.

H4: 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanları daha sık kullanıp vakit geçirmelerini sağlamada mekanın farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme özelliği etkilidir.

H5: 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireyler kamusal iç mekanları sosyalleşmek için kullanırlar.

Sınırlamalar

1. Çalışma 65 yaş ve üzeri bireylerin kamusal iç mekanlarda sosyal etkileşimlerinin yaşam kaliteleri üzerindeki önemi vurgulanmış ve bu nedenle alışveriş merkezleri ortak kullanım mekanları ile sınırlıdır.
2. Çalışma Ankara ilinde sadece bir alışveriş merkezi üzerinden yürütülmesiyle sınırlıdır.
3. Çalışmada sosyalleşmeyi destekleyici kamusal iç mekanların özellikleri; mekanın tasarım ve konfor özellikleri (renk, form, malzeme, donatı vb.), aidiyet duygusu, kişilerarası aktivite/etkileşim olanakları, farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilmeyi sağlarığı ve bunların dışında sosyalleşme düzeyini belirleme ile sınırlıdır.

1. BÖLÜM: YAŞLILIK KAVRAMI

Yaşlılık; toplumu oluşturan her bireyin kaçınılmaz olarak yaşayacağı, yaşamın önemli bir sürecidir. Yaşlılık, bireyin edindiği tecrübe ve kazanımlar ile birlikte kaybedilen rollerin yaratmış olduğu zamansal boşlukta kişinin kendini bir kalıba ve yere ait hissedemediği bir dönemdir. Muhakkak ki yaşlılık sürecini yönetmeyi öğrenirken kişi çokça tökezlemekte, aidiyet hissetmemekte, yeni meşgaleler yaratmakta ve çevreye adapte olmaya zorlanmaktadır. Bu durumda hem birey, hem toplum hem de vatandaşlarına en iyi hizmeti sunması gereken yönetim odaklı mevkilere birçok görev düşmektedir. Yaşlı bireyleri yine toplumla iç içe, ayırtırmadan, her alanda ve tüm yaş gruplarıyla birlikte görüp sosyal yaşama aktif bir şekilde katılmalarını sağlamak, bir gün her bireyin aynı konumda olacağı düşünüldüğünde hepimizin görevidir. Bu bölümde öncelikle yaşlılığın tanımı ve sınıflandırmasından bahsedilecek daha sonra araştırmanın hedef kitlesi olan Aktif yaşlılık açıklanıp aktif yaşlılıkta toplumsal yaşam ve sosyal etkileşimin önemi anlatılacak ve yaşlılıkta yaşam kalitesi ile destekleyici fiziksel çevrenin etkisinden bahsedilecektir.

1.1. Yaşlılık Tanımı ve Sınıflandırması

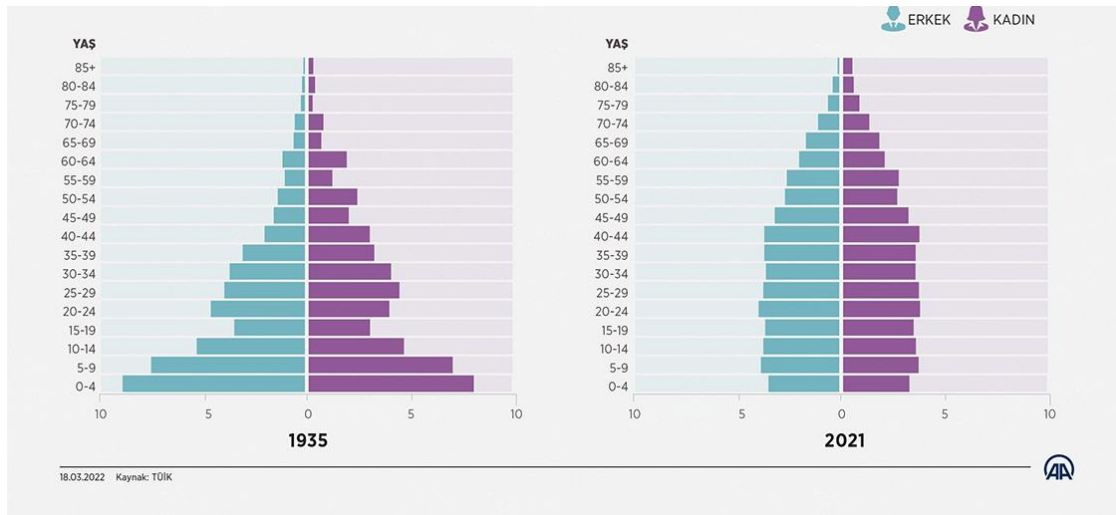
Yaşlılık insan yaşamında fiziksel, psikolojik ve sosyolojik özelliklerde yaşanan değişimlerin neden olduğu sosyal ilişki, günlük yaşam rutini, toplumsal yaşama katılımında meydana gelen değişiklikler sonucu bireyin yavaşladığı ve kısıtlandığı kaçınılmaz bir dönem olarak tanımlanabilir.

Sözlük anlamıyla yaşlılık kronolojik olarak yaşın ilerlemesi ve artmış yaşın etkilerini gösterme durumu olarak tanımlanmaktadır (Ter vd., 2016, s. 456) Dünya sağlık örgütü yaşlılığı “çevresel faktörlere uyum sağlayabilme yeteneğinin azalması” olarak ifade etmiştir. Goethe’ye göre yaşlılık, tecrübelerin zirveye ulaştığı dönemdir ve bu döneme iyi uyum sağlayabilen yaşlı birey, bu dönemi aktif şekilde geçirebilir. Bahsedilen iki bakış açısına bakıldığında bir taraftan çevreye uyuma yönelik davranışlarda gerileme görüldüğü söz konusuysa diğer tarafta ise yaşlılıkla gelen olgunlaşma ve tecrübenin çevreye uyum yeteneğini olumlu yönde geliştirdiğini savunmaktadır (Öztop ve Akkurt, 2016, s. 45)

Her iki yaklaşımı bir arada değerlendirmeye çalışırsak yaşlılık yaşam sürecinde gelişme ve olgunlaşmayı takip eden, genetik yapı ve çevre arasındaki etkileşimin en üst düzeyde görüldüğü fizyolojik ve ruhsal değişimlerin ortaya çıktığı karmaşık yönleri olan, tüm canlılarda görülen doğal ve kaçınılmaz bir dönemdir (Yerli, 2017, s.1278)

Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %10' u geçmesi, nüfusun yaşlanmasının bir göstergesidir. Türkiye'de yaşlı nüfus, diğer yaş gruplarındaki nüfusa göre daha yüksek bir hız ile artış göstermektedir (TUİK, 2022).

Küresel yaşlanma süreci olarak adlandırılan "demografik dönüşüm" sürecinde yer alan Türkiye'de, doğurganlık ve ölüm hızlarındaki azalma ile sağlık alanında kaydedilen gelişmeler, yaşam standardının, refah düzeyinin ve doğum ile beklenen yaşam süresinin artması ile nüfusun yaş yapısı şekil değiştirmektedir. Çocuk ve gençlerin toplam nüfus içindeki oranı azalırken yaşlıların toplam nüfus içindeki oranı artmaktadır (TUİK, 2022) (Görsel 1).

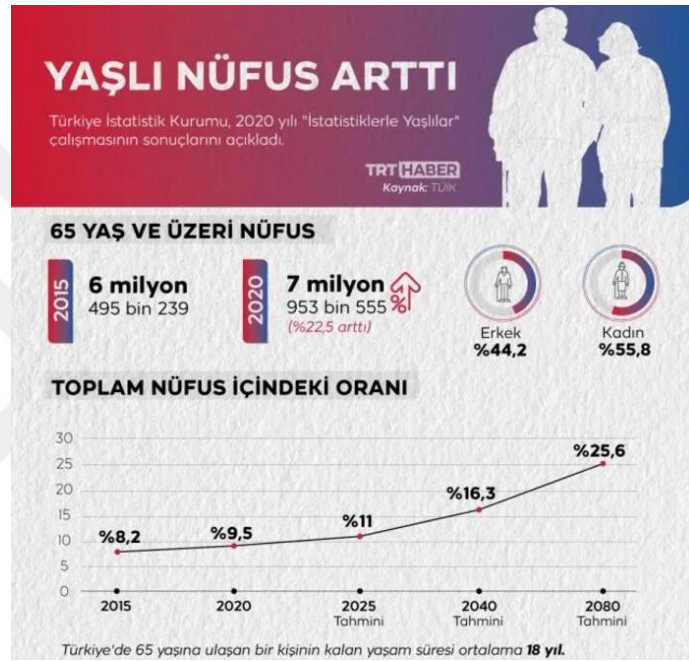

Görsel 1. Türkiye'nin 1935/2021 nüfus piramidi (<https://bit.ly/3i7ebFC>)

Dünya genelinde 2050' de 65 yaş üzerindeki insan sayısının 1,5 milyarı bulması ve yaşlı nüfusun, dünya nüfusunun %22' sini oluşturması beklenmektedir. Türkiye'ye bakıldığında

ise yaşı nüfus, 2016'da 6 milyon 651 bin 503 kişi iken bu sayı 5 yılda %24 artarak 2021'de 8 milyon 245 bin 124 kişi olmuştur (Görsel 1).

Nüfus tahminlerinde yaşı nüfus oranının 2025' te %11,0, 2030' da %12,9, 2040'da %16,3, 2060'da % 22,6 ve 2080 yılında ise %25,6 olacağı öngörülmektedir (Cnn türk, 2022) (Görsel 2).

Görsel 2. Türkiye'de yaşlıların toplam nüfus içindeki oranı (<https://bit.ly/3IzdBLR>).

Türkiye, oransal olarak yaşı nüfus yapısına sahip ülkelere göre hala genç bir nüfus yapısına sahip olsa da, yaşı nüfus sayısal olarak oldukça fazladır.

Genellikle yaşlanmanın temel sebepleri güncel kaynaklardaki literatürde kronolojik, biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak sınıflandırılmaktadır (Kalınkara, 2014).

Kronolojik Yaşlanma: Doğum ile başlayan ve yaşamın ilerlemesi ile ölene dek geçen zamanın başka bir deyişle takvimsel sürenin değerlendirmesi kronolojik yaşlanma olarak adlandırılmaktadır (Akın, 2006, s.85; Tufan, 2003). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 65 yaş ve

üzeri bireyleri kronolojik olarak yaşlı kabul etmektedir. Bu tanıma göre 65-74 yaş genç-yaşlılık, 75-84 yaş ileri yaşlılık, 85 yaş ve üstü ise çok-ileri-yaşlılık olarak adlandırılmaktadır. Fakat bireylerin yaşam standartları birbirinden farklı olduğundan yaşlılık belirtileri de birbirinden farklılık göstermektedir. Bu sebeple bu sınıflama herkes için uygun olmayabilir. 80 yaşında çok dinç ve sağlıklı biriyle karşılaşabileceğimiz gibi 60 yaşında özel bakım ve yardımcıya muhtaç kişilere de rastlamak mümkündür (Yılmaz, 2013, s.2).

Biyolojik Yaşlanma: İnsan bedeninin zamana bağlı olarak yapısal ve işlevsel olarak değişmesi sürecidir (Tümeredem, 2006, s. 195; Er, 2009, s.134). Biyolojik yaşlanma genellikle kronolojik yaşla birlikte görülen değişimleri ifade etse de her zaman kronolojik yaşla paralel girmez. Biyolojik yaşlanma bireyin fiziksel ve zihinsel kapasitesindeki azalmadır.

Psikolojik yaşlanma: Yaşam boyunca deneyimlerin artmasıyla ortaya çıkan davranış değişiklikleri ile davranışsal uyum sürecidir (Arpacı, 2005, s.18; Kurnaz, 2016, s. 389). Bireyin yaşının kronolojik ilerlemesiyle ortaya çıkan algılama, öğrenme, psikomotor ve problem çözme gibi zihin gücü ile ilgili kişinin uyum sağlama kapasitesindeki değişimlerdir. Psikolojik yaşlanma daha çok bireyin kendisini yaşlanmaya hazırlamamasından ortaya çıkmaktadır (Arpacı, 2005, s.18).

Sosyal yaşlanma: Bireyin yaşamında toplumsal statü, sahip olduğu rol ve yaşam çevresine dair beklentilerindeki değişim sürecidir (Kurnaz, 2016, s. 389). Her birimiz yaşadığımız toplumun ve ait olduğumuz grubun kültürel normları içerisinde belirli statülere sahip oluruz. Sosyal statülerimiz sayesinde edindiğimiz rollerle sosyal ilişkilerimiz oluşmaktadır (Arpacı, 2005, s.18). Sosyal ilişkiler bir etkileşim yaratır ve bu etkileşim tercih edilen mekanlarda gerçekleşir. Bu ilişki ağı sürdükçe kendimizi topluma ait hisseder ve sosyalliğimizi koruruz. Yani sosyal yaşlanma bireyin yaşadığı toplumdaki bireylerle kurduğu iletişim ve etkileşim bütünüdür. Ancak yaşlanan bireylerin yaşadığı temel problemlerden biri yalnızlıktır. Yalnızlık kişilerin sosyal ve duygusal olarak toplumdan yalıtımı sonucunda oluşur. Bunu engellemenin başlıca yolu ise yaşlı bireyin yeniden topluma ait hissedeceği mekanlarda yer edinmesini sağlamaktır. Bu sayede hem yaşlı birey yaşam içerisinde aktif kalacak ve kendini

iş e yarar hissedecek hem de kendini yine toplumun bir parçası olarak kabul edilen bir kişi olarak hissedecektir.

1.2. Aktif Yaş lılık, Toplumsal Yaşam ve Sosyal Etkileş im

Yaş lılık dendiğ inde genellikle akla olumsuz deyimlerle kalıplaş mış sıfatlar gelmektedir. Hasta ç irkin, güç süz, zihinsel olarak yetersiz, cinsiyetsiz, bağı mlı, rahatsız, değı şime kapalı, yalnız, mutsuz, bakıma muhtaç ve sosyal ilişkileri zayıf bunlardan bazılarıdır. Fakat bu yaygın görü şün aksine yaş lı insanların birçoğ u hasta ya da bakıma muhtaç, yetersiz değı ldır. Ç oğ unlukla tecrübe sahibi olan, sağı klı ve aktif bir yaş lılık süreci geç iren çok sayıda yaş lı birey vardır (Montross et al, 2006, s. 43-51) (Görsel 3).

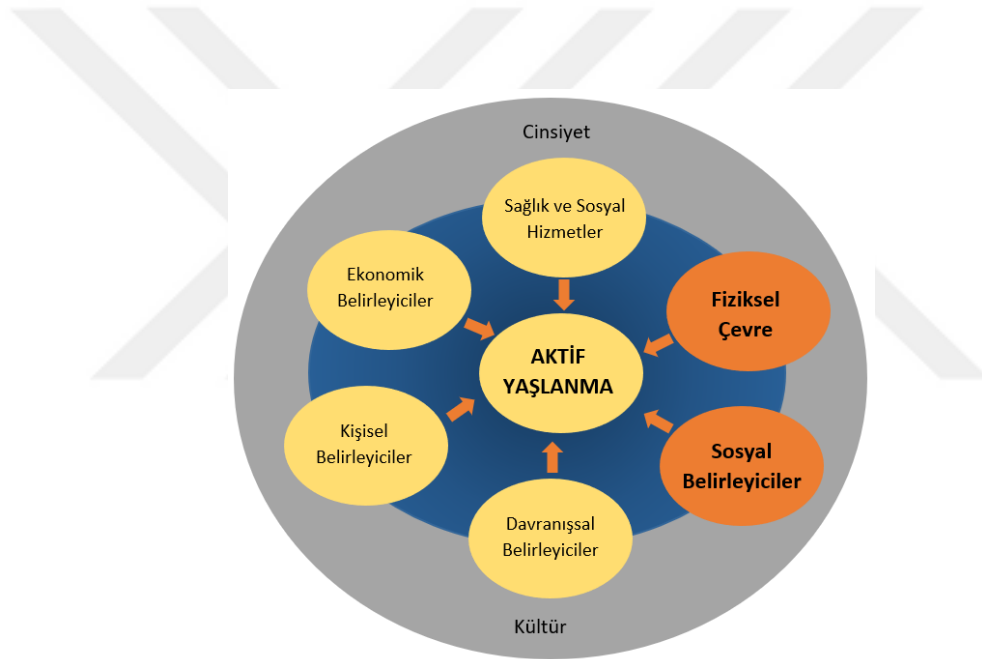

Görsel 3. Aktif yaş lılık (<https://bit.ly/3Q7zqnb>).

1990'lı yılların sonlarına doğru dünya sağı klık örgütü tarafından gündeme getirilen aktif yaş lanma kavramı 2002 yılında Madrid'te düzenlenen dünya nüfus zirvesinde yaş lılara yönelik sağı klık ve sosyal politikaların temel amacını oluşturması yönünde onaylanmıştır (Paul vd., 2012, s. 1). Aktif yaş lanma bireylerin yaşadıkları toplumda onlar için oluşturulan sağı klık, katılım ve güvenlik imkanlarının geliştirilmesi ile yaşam kalitelerinin artırılmasıdır. Yaş lılık sürecine giren bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal kapasitelerini en üst seviyeye

çıkarak istek ve ihtiyaçlarını karşılamaları için yeterli güvenlik, koruma ve bakım hizmetlerine erişebilmeleri aktif yaşlanma yaklaşımının kapsamı dahilindedir (WHO, 2002, s. 12).

Aktif yaşlanma bugüne dek onunla aynı anlamda kullanılan “pozitif ve üretken yaşlanma”, “başarılı yaşlanma”, “optimal yaşlanma” gibi aslında sadece yaşlının sağlık göstergelerinin ön planda olduğu kavramlardan çok daha kapsamlı bir anlama gelmektedir. Burada kullanılan aktif sözcüğü, sadece fiziksel olarak aktif olma değil aynı zamanda sosyal, ekonomik, sağlık, kişisel, davranışsal, fiziksel çevre, kültür ve cinsiyet gibi belirleyiciler ile sürekli bir şekilde yaşama katılabilmeyi ifade etmektedir (WHO, 2002, s. 12) (Görsel 4).

Görsel 4. Aktif Yaşlanmanın Belirleyicileri (<https://bit.ly/3WWCt3L>).

Aktif yaşlanmanın, yaşlı bireylerin sağlığı üzerindeki etkileri üzerine yapılan çalışmalar, sosyal ve kendini geliştirme aktivitelerinin ölüm oranlarını düşürme ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu, sosyal aktivitelere katılım eksikliğinin ise ölüm oranlarındaki artışla önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermektedir (Rozanski et al., 1999; Bowling et al., 2002; Avlund et al., 2004; Novek et al., 2013; Minagawa & Saito, 2014). Sosyal katılımın, yaş arttıkça sağlık üzerinde daha da büyük bir etkisi vardır (Lee ve ark., 2008). Bu nedenle aktif ve sağlıklı yaşlanmada sosyal katılımın rolü önemlidir.

Yaşlanan bireylerin sosyal ilişkilerini sürdürdükleri ağlar, çocukların uzakta yaşama olasılığı arttıkça azalmakta, bu nedenle aktif yaşlı yetişkinlerin yakın akrabalarıyla sosyal temasları azalmaktadır (Hsiang-Yu ve Stark, 2010; Novek ve diğerleri, 2013). Sosyal ilişkileri azaldıkça, aktif yaşlı yetişkinler çoğu zaman yalnızdır ve sosyal katılımları azaldıkça hem fiziksel hem de zihinsel sağlıkları olumsuz etkilenmektedir (Horgas, Wilms & Baltes, 1998; Rozanski ve diğerleri, 1999).

Aktif yaşlanma kişilere ileriki yaşlarında sosyal güvenlik, sağlık ve toplumsal hayata katılım açısından fırsatlar yaratıp yaşam kalitelerini en ideal seviyeye çıkarmayı hedefleyen sistemdir (ABB, 2011, s. 2).

Tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere aktif yaşlanmanın 3 temel boyutundan ikisi doğrudan yönetimsel ve devlet eliyle gerçekleştirilebilecek sağlık ve güvenlik hizmetlerini kapsamaktadır. Fakat “toplumsal hayata katılım” yönetimsel hizmetlerin yaratacağı fırsatlar ile birlikte toplumu oluşturan diğer bireylerle de doğrudan ilişkilidir.

Özellikle bireyin emeklilik sürecine girmesiyle hayatının büyük bir bölümünü oluşturan yoğunluk birden ortadan kalkmakta, iş sayesinde edinilen statü ve rol ile bunun getirmiş olduğu sosyal ortam da azalmaktadır. Yaşlanan birey hazırlıklı olmadığı, bir anda gelen boş zaman dilimiyle baş etmeye çalışırken yeni uğraşlar bulamamakta ve sosyalleşmemektedir. Toplumun da yaşlı bireyi artık köşesine çekilip çocukları ve torunlarıyla birlikte vakit geçirebilecek bir bireyden ibaret görmesi aktif yaşlı bireylerin sosyal ve kültürel aktivitelere katılmasını iyice engellemekte ve toplumdan dışlanıp kendi kabuğuna çekilmesine neden olmaktadır.

Halbuki özellikle hayatının bu döneminde aktif yaşlı birey sosyalleşmeye ve toplumun bir parçası olduğunu hissetmeye ihtiyaç duymaktadır. Çünkü yaşlanma arkadaşlar, aile üyeleri, komşular, iş arkadaşları ve bireyin zorunlu gereksinimlerini yerine getirirken karşılaştığı tüm insanları kapsayan sosyal çevresinde gerçekleşmektedir. Bu nedenle karşılıklı bağımlılık ve toplum içerisinde bireyler arası dayanışma aktif yaşlanmanın önemli ilkelerindendir (WHO, 2002, s. 39).

Her insanda olduğu gibi yaşlanan insanlarda da sosyal yaşamda saygı duyulup kabul görmek; kişinin toplumdaki konumu ile sosyal ilişkilerini sũrekli hale getirmesinde ȃnemlidir. Bu sayede yaşlı birey, diğer bireylerle etkileşim halinde olacak ve sosyal ilişkilerinden kopmayıp toplumsal hayata katılımlarını devam ettirebilecektir.

Sosyal etkileşim, insanların hem birbiriyle hem de çevreleriyle iletişim halinde olması, kũltũrel, davranışsal ve duyumsal bir alışveriş ortamının yaratılması anlamına gelmektedir. Rummel 1991 yılında yayınladığı çalışmasında, sosyal etkileşimlerin iki veya daha fazla insanın karşılıklı olarak birbirlerine yȃnelmiř eylemleri, hareketleri veya uygulamaları olduğunu, yani, birbirlerinin ȃznel deneyimlerini veya niyetlerini etkilemeye veya dikkate almaya çalışan herhangi bir davranış olarak tanımlamıştır. Bu tanımlama sosyal etkileşimde bulunanların birbirlerinin farkında olmaları gerektiği anlamına gelmektedir. Bu yaklaşım tũrũ kişinin diğer bireylerin davranış alanını bilinçli olarak dikkate almakta ve kişilerin eylemleriyle ilgili beklentileri içermektedir. Fakat sosyal etkileşim fiziksel ilişki, davranış tũrũ veya fiziksel mesafe ile tanımlanmamaktadır. Sosyal etkileşim, kişilerin birbirlerine karşılıklı bir ȃznel yȃnelim meselesidir. Bu nedenle, iki kişinin kasıtlı olarak birbirlerinin hareketlerini gȃrmezden gelmesi gibi, hiçbir fiziksel davranış sȃz konusu olmadığında bile, sosyal etkileşim sȃz konusudur.

Sosyal etkileşim, eylemlerimiz ve çevremizdekilere karşı sergilediğimiz tepkilerin bũtũnũnden oluşan bir sũretir. Gũndelik davranışımızda ȃnemsiz gȃrdũđũmũz bir çok tepki ve davranış aslında yakından bakıldığında toplumsal etkileşimin hem karmaşık hem de ȃnemli yȃnlerini oluşturmaktadır. Buna ȃrnek olarak, insanın gȃzũnũ başkasına dikmesi - başka insanlara bakması verilebilir. Etkileşimlerin çoğunda, bakışmalar oldukça geçicidir (Giddens, 2012). Bireyler yũz ifadelerini gȃrsel olarak algılayarak iletişim sağlamaktadırlar. Bu şekilde çevreden, diğer insanların, duyguları hakkında bu şekilde bilgi alınabilmektedir.

Bunun yanı sıra sȃzlũ iletişimin kullanımı ȃnemli bir ilişki yoludur. Bu sȃzlũ iletişim, bir kişinin dikkatini o an mevcut bulunmayan bir evre veya bir olaya çekebilir. Bu durum “anlatıma dayalı ifade” biçiminde sȃylenabilir. Yazılı aktarım ise bunu bir adım daha ileri

götürmektedir. İnsanlar birbirleriyle, fiziksel çevre ve mimariyle bu olgular aracılığı ile iletişim kurmaktadır (Rapoport, 1990).

Birbirleriyle doğrudan ilişki içerisinde olan kavramlar olarak mekan ve sosyal etkileşim için, Dear ve Wolch (1989), sosyal ilişkilerin mekan aracılığıyla kurulduğunu ifade eder. Mekanların kurgusunun, günlük yaşam aktiviteleri içerisinde insanların birbirleriyle karşılaşmasında önemli bir etkisi vardır ve bu etkinin en net olarak gözlemlendiği yerler ise kamusal mekanlardır (Çil, 2006).

Sosyal etkileşim, “insan ve mekan” denilen çift yönlü yapılanma ile gerçekleşen sosyal bilincin bir formu olarak da ifade edilmektedir (Krueger, 2010). Sosyal etkileşimi Arkonaç (2006), “bir insanın başka insanların sosyal yargı, tutum ve fikirlerine maruz kalması sonucunda kendi tutum, fikir ve yargılarında ortaya çıkan değişiklikler” olarak ifade etmektedir. Diğer bir sosyal etkileşim tanımlaması ise bir veya daha çok kişinin, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, kendisi dışındaki kişilerin ekonomik, sosyal, politik vb. bir konuda duygu, düşünce ve davranışlarını değiştirmesidir.

İnsanlar, sosyal ve fiziksel bir çevrenin herhangi bir yerine ait olmak için, diğer bireylerle ilişki halindedir. Kimin kiminle iletişim kurduğu, hangi koşullarda, ne zaman, nerede, ne tür bir ilişki içerisinde, insanların birbirlerine nasıl tepki verdikleri, birbirlerini nasıl görüp işittikleri, birbirleriyle temas içinde mi yoksa birbirlerinden uzak mı oldukları konusunda sosyal ve mekansal ilişkiler kentler ve yerleşimler için önemli farklar yaratmaktadır. Bu etkileşimlerin sonucunda ilişkilerin doğası, yoğunluğu, ivmesi ve yönüne uygun düşecek biçimde kentler ve mekanlar farklılaşmaktadır.

Erdönmez ve Akı (2005) ise kişilerin sosyal ortamlarda geçirdikleri zamanın, sosyal etkileşim için önemini vurgulamış, bireylerin bu çevrelerde geçirdikleri süre ne kadar artarsa karşılaşma ve iletişim kurma fırsatlarının da artacağını belirtmiştir. Sosyal etkileşimin geliştirilmesinde, etkileşim mekanlarının oluşturulması gerekmektedir. Çünkü aktif yaşlı bireylerin sosyal hayata katılımını teşvik edip toplumun diğer bireylerle etkileşimini sağlayacak ortam şüphesiz ki paylaşılabilecekleri ortak çevre ve mekanlardır. Özellikle kendi

gereksinimlerini tek başlarına halledebilen aktif yaşlı bireylerin ilgi ve beğenisini çekebilecek, diğer her yaştan kullanıcıyla bir arada bulunabilecekleri ortak mekanlar tasarlamak, onlara sosyalleşme fırsatları sunacak ve yaşam kalitelerini arttırmaya yardımcı olacaktır. Bu nedenle kent yaşamının düzenlemelerinde; sosyal etkileşim, sosyal katılım, kaliteli yaşam standartlarının sürdürülebilirliği, sosyal içerme ve aktif yaşam fırsatlarını destekleyen mekânsal tasarım kriterlerini hayata geçirmek esastır.

1.3. Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi ve Destekleyici Fiziksel Çevre

İnsanoğlu var olduğundan bugüne dek yaşamını yapılı ya da yapısız bir tür fiziksel çevrede geçirmektedir. Yaşamın farklı boyutlarının sürdüğü bu çevre kişinin fiziksel ve psikolojik gereksinimlerine cevap verebildiği sürece tercih edilir ve kullanılır olmuştur. Bu gereksinimler karşılandıkça insanların yaşamlarından duydukları memnuniyet artmakta ve kaliteli bir hayat sürdürülmektedir. Bireylerin gereksinimlere cevap veremediği takdirde ise kişiler tarafından daha iyi kullanıma dönüştürülebilecek şekilde müdahale edilmeye başlanmıştır. Bu nedenle yaşam kalitesi ile destekleyici fiziksel çevre kavramlarını ve aralarındaki bağlantının başarılı şekilde yönetilmesiyle sağlanacak faydalara değinmek önemlidir.

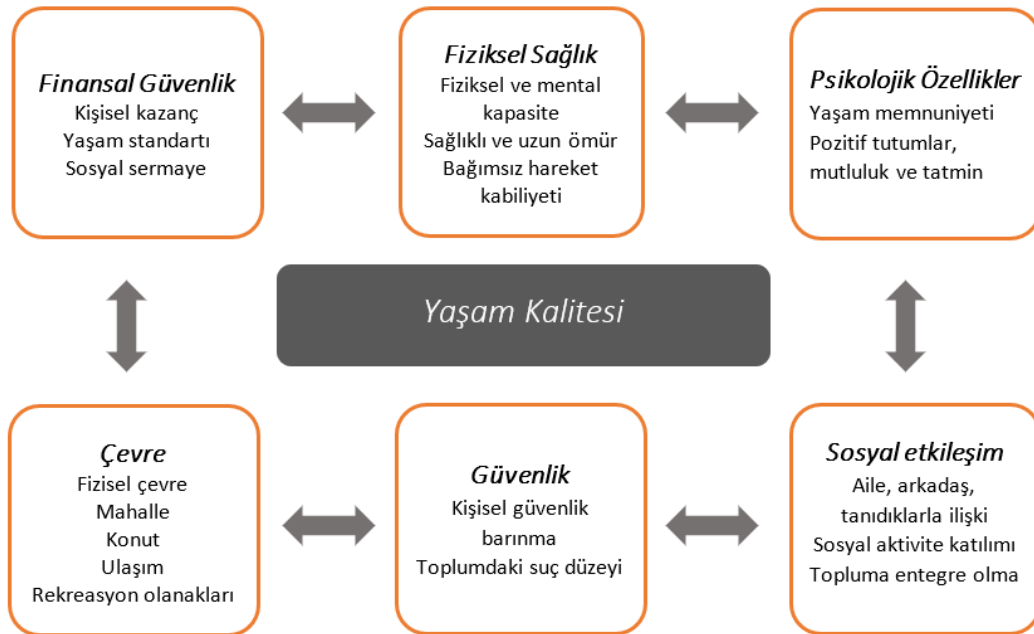
1.3.1. Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi kavramını; yaşamdan duyulan memnuniyet, hoşnutluk ve mutluluk olarak tanımlamak mümkündür. Yaşam kalitesi kişinin beklenti ve arzularını karşılayabilen bir yaşam sürmesi ve hedeflerine varması ile ilgilidir. Yaşam kalitesi kavramı çok yönlü ve birçok farklı disiplinde ele alındığı için evrensel tek bir tanımı bulunmamaktadır (Tekeli vd., 2004). WHO (1996) yaşam kalitesini; kişilerin parçası oldukları kültür, inanç ve değer sistemleri ile ilişkili olarak hedef ve beklentilerini göz önünde bulundurup, yaşam süreci içerisinde kendi konumlarına ilişkin algıları ve refah düzeyi olarak tanımlamaktadır. Yaşam kalitesi, bireyin arzularını başarılı bir şekilde gerçekleştirme derecesini kapsayan, yaşam hakkında hissettiği doyum ve esenlik duygusu olarak tanımlanabilir (Gerson, 1976, s. 974). Başka bir tanım, bir kişinin umutlarının belirli bir deneyimle eşleşme ve yerine getirilme derecesini yansıtır (Calman, 1984, s. 124). Yaşam kalitesi, yaşamın pek çok alanda etkisini gösteren ve kişiden kişiye değişen farklı değerlerin bütünüdür. Fiziksel ve maddi refah,

sosyal hayata katılımı destekleyen aktivitelerde tatminkarlık, boş zaman aktivitelerine katılım, kişinin psikolojik durumu, manevi ve cinsiyet açısından iyi olma hali, aile ve arkadaşlarla ilişkilerde tatminkarlık, gelecek ile ilgili oryantasyon gibi yaşam kalitesi göstergeleri, kişinin karakterine, yaşamı algılayış biçimine, sosyo-kültürel alışkanlıklarına bağlı olarak farklılaşmaktadır (Bumin vd., 2006). Yaşam kalitesinin artırılması toplum psikolojisinin temel amaçlarından biridir. Yaşam kalitesi hem objektif hem de sübjektif boyutları olan, birey ve çevre arasındaki ilişkilerin kalitesidir (Kalınkara ve Erarı, 2002).

Özellikle son yıllarda yaşlı bireyler için yaşam kalitesinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar artış göstermektedir. Çalışmaların özellikle yaşlı bireylerin yaşam kalitelerine odaklanmasının nedeni ise, son elli yılda yaşlı nüfusunun giderek artışı ve gelecek yüzyılda da yaşam standartlarının yükseltilmesine paralel olarak artışın devam edeceği gerçeğinin bilinmesidir. İşte bu yüzden artan yaşlı nüfusun yaşam kalitesinin artırılması her alanda en önemli hedeflerden biri olmaya başlamıştır.

Yaşam kalitesini belirlemede fiziksel sağlık, psikolojik özellikler, sosyal etkileşim, güvenlik, çevre ve finansal güvenlik olmak üzere birçok faktör rol oynamaktadır (Görsel 5).

Görsel 5. Yaşam kalitesini belirlemede etkili olan faktörler (Bowling ve Gabriel, 2004; Brown vd., 2004)

Bireylerin sağlık problemleri ile başa çıkabilmeleri, fiziksel ve mental kapasiteleri ile bağımsız hareket edebilme becerilerini mümkün olduğunca az tahribatla koruyabilmeleri yaşam kalitelerini yükseltmektedir. Bireyin psikolojik olarak sürdüğü yaşamdan memnuniyeti, keyif alması, hayata dair olumlu düşüncelere sahip olmak, yaşam kalitesini arttırmaktadır. Bireyin tanidik tanımadık kişilerle sosyal etkileşimde bulunması ve sosyal ilişki kurması, sosyal aktivitelere katılım işteği topluma entegre olmada önemli olup yaşam kalitelerini yükseltme açısından etkilidir. Bunların yanı sıra bireylerin kişisel ve finansal güvenlikleri de yaşam kaliteleri üzerinde etkin bir rol üstlenir. Kişi var olduğu ortamda kendini güvende hissettiği sürece dışarı açılmaya olumlu gözle bakabilir. Ayrıca ekonomik olarak kişisel katılımı sağlayacak ekonomik g ya da sosyal sermaye ile desteklenen birey topluma ve aktivitelere katılımda tereddüt etmeyecektir. Bireyin yaşadığı vre özellikleri de bireylerin yaşam kalitelerini yükseltmelerinde önemli bir unsurdur. Fiziksel vre özellikleri, konut ortamı ve yakın vresi, semt, mahalle, ulaşım ve yakın vredeki rekreasyon olanaklarına katılım imkanı ve sosyalleşme yaşam kalitesi üzerinde etkili vresel faktörlerdendir. (Bowling ve Gabriel, 2004, s. 2; Brown vd., 2004, s. 16) (Görsel 6).

Görsel 6. Fiziksel vrede sosyalleşen yaşlı bireyler (<https://bit.ly/3Cg7jg7>).

Yaşlı bireylerin toplumsal yaşam ve sosyal hayatta, sosyal faaliyetler ile kültürel aktivitelerde etkin bir şekilde rol alması ve katılım sağlaması olarak ifade edilen aktif yaşlanma olgusu sosyal, ekonomik, sağlık, davranışsal, kişisel ve fiziksel çevre koşulları ile doğrudan ilişkilidir. Bunun nedeni yaşlı bireylerin tüm aktivitelerini, sosyal faaliyetlerini ve sosyal ilişkilerini fiziksel bir çevrede gerçekleştirmeleridir. Bu nedenle bu ikisi arasındaki karşılıklı ilişkiyi çözmek son derece önemlidir.

1.3.2. İnsan Çevre Bağlantısı

Çevre bir kişinin algıları, duyguları ve davranışları dahil olmak üzere tüm tepkilerini hem etkilemekte hem de yansıtmaktadır (Becker 1977; Zeisel 1981; Rapoport 1982; Sanoff 1991). Fiziksel çevre düzenlemelerine dair geçmiş deneyimlere ve davranışlara verilen tepkilere dayanarak, insanlar, o çevrenin bir veya daha fazla insan ihtiyacını karşılama konusundaki algılanan yeteneğini veya belirli bir alanın arzu edilen olanakları sağlamasını değerlendirip etkileşimde bulunacakları alanları seçmektedirler. Bir kişinin çevre ile uyum derecesi; yaşam tarzı, yetkinlikler, ihtiyaçları ve kişiliği ile o çevrede yer alan diğer insanlarla etkileşimi yoluyla belirlenmektedir. Hem kişisel hem de toplumsal refahı yansıtan bu kişi-çevre uyumu, kaliteli olarak adlandırılan ortamlarının doğasında bulunan sosyal ve kültürel çeşitlilikten büyük ölçüde etkilenmekte olduğu görünmektedir (Layne, 2009). Carp ve Carp (1984) “Kişinin ihtiyaçları ile bunları karşılamak için bir engel veya kaynak olarak hizmet eden çevre arasındaki uyum, bağımsız yaşam ve yaşam kalitesi, esenlik veya ruh sağlığı ile ilgili olabileceğini savunmaktadır.

Yaşam seyrinin tüm aşamalarında insan-çevre etkileşimleri, kaliteli hava, gıda, su ve güvenli bir yaşam çevresine erişim dahil olmak üzere temel insan ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu kritik yaşam desteği gereksinimlerine ek olarak, her yaştan insanın iyi bir yaşam kalitesiyle hayatlarını sürdürebilmesi için sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir (Carp 1976; Ammassari 1994). Kùltürler arası çalışmalar, fiziksel ve sosyal çevrelerin, insanın bu temel fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının ne ölçüde karşılanabileceğini belirlediğini göstermiştir. İçgüdüsel olmaktan ziyade öğrenilmiş, insanın hayatta kalma dürtüsü, açık bir şekilde çevre ile uygun etkileşim ile bağlantılıdır. Bu öğrenme iki temel biçimde karşımıza çıkar: Karşılaşılan farklı nesnelerin değerinin anlaşılması ve bu nesnelerin çevredeki konumlarının

bilgisi. Bilgi, yeni deneyimler toplandıkça sürekli bir sıralama süreci gerektirse de, “çevrenin farklı yönleri hakkında benzersiz bilgi demetleri sinir sistemlerimizde yavaş ve zahmetli bir şekilde her bireyi ve içinde yaşadığı dünyayla ilişkisini tanımlamaya yardımcı olan imgeler veya şemalar oluşturmaktadır (Layne, 2009).

Memnuniyet hissi kuşkusuz fiziksel çevreye bağımlıdır ve hem fiziksel hem de psikolojik gereksinimleri karşılamada önemli olan uygun duyuşal deneyimlere duyulan ihtiyaçtır (Carp 1976). Bu deneyimler, temel insan duyularından herhangi biri (görme, koku, tat, işitme, dokunsal ve kinestetik) tarafından uyarılabilir. Gelişimsel teori, bebek ve çocuk gelişiminin iyi düzeyde olabilmesi için duyuşal uyarının gerekli olduğunu ve daha yaşlı yetişkinlikte bile duyuşal girdi kaybının (görme veya işitme gibi) normal davranış üzerinde yıkıcı bir etkisi olabileceğini öne sürmektedir (Carp 1976). Fiziksel çevre, bir kişinin duyuşal deneyimlerine ve yaşamında devam eden rol ayarlamalarına yalnızca olumlu veya olumsuz katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda “fiziksel çevrenin kalitesi, yaşlı insanların ihtiyaçlarının karşılanma derecesini etkileyebilmektedir. Aslında, kamusal mekan ile konutlarda destekleyici fiziksel mekan niteliklerinin tasarıma dahil edilmesiyle yaşlıların davranışlarını etkilemede; estetik, kendini gerçekleştirme, benlik saygısı ihtiyaçlarını karşılamada, çekiciliği, aktivite seviyelerini, sosyal ilişkilerini, refahlarını ve genel yaşam memnuniyetlerini geliştirdiğini göstermiştir (Layne, 2009).

1.3.3. Destekleyici Fiziksel Çevre ve Sosyal Etkileşim İlişkisi

İnsanlar tüm zamanlarını bir tür fiziksel çevrede geçirirler ve tüm etkileşim fiziksel bir mekan içinde gerçekleşmektedir (Appleyard 1976). Aslında, mekan deneyimi, insanların dünyadaki varlığının temel bir yönüdür (Relph, 1976).

Mekan, kişinin ihtiyaçlarını destekler veya desteklemez. Kişi etrafındaki fiziksel dünyaya karşı duyarsız olmadıkça, nadiren kayıtsızlık hisseder ve çoğu zaman mekanda sürdürülen kalıba uyum sağlamaktadır (Barker 1978). Kurt Lewin (1935)’in, kişinin önemli yaşam alanı olarak tanımladığı mekanları, kişinin kendisinden ve fiziksel çevre ile birey için önemli olan herhangi bir nesne dahil olmak üzere, algıladığı çevreden oluşmaktadır. Bohland ve Davis’e (1979) göre, çevresel nitelikler insanlar tarafından geçmişleri, ihtiyaçları ve beklentilerini

yansıtan kişisel standartlar temelinde algılanmaktadır. Hem bireyin içsel ihtiyaçlarından hem de fiziksel çevrede var olan dışsal nesnelerden etkilenecek, zihin ve çevre etkileşimleri değiştirilmektedir (Lewin 1935 ve 1997; Lester 1995).

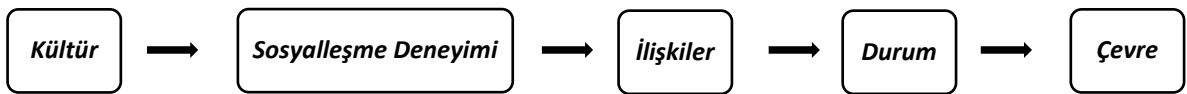
Çoğu insan fiziksel çevreyi görsel bir kaynak olarak görür ve çevrenin görsel bir kaynak olduğunu söylemek, alanın fiziksel yönleri ile onun insani deneyimi arasındaki bütünsel bağı kabul etmek anlamına gelmektedir (Kaplan 1985, s. 161). Kişi görme veya diğer duyulardan biri aracılığıyla fiziksel çevrenin farkına vardığında, destekleyici olma veya destekleyici olmama odak noktası haline gelir. Belirli bir durum için bir eylemin uygun olup olmamasına bakılmaksızın, belirli bir çevrenin bir kişinin amaç ve hedefleri ile uyumlu olma algısı, dikkatin doğrudan odak noktası haline gelir (Kaplan, 1983). Bu şekilde düşünüldüğünde, fiziksel bir yer “bir dizi durum, senaryo ve davranış düzeninin meydana gelebileceği eylemler ve etkileşimler için ana bağlam” ve bir buluşma yeri ve faaliyetlerin merkezi olarak düşünülmektedir (Rubinstein, 1992).

Issacs (2000) insanlar ve fiziksel çevre arasında olumlu deneyimler yaratmada tasarımın öneminden bahsetmektedir ve bu fiziksel çevrenin bireylerin yaşam kalitesini iyileştirmesinde birçok yol bulunmaktadır. Çok sayıda araştırma, hem kişisel hem de özel mekanların, özellikle doğal unsurları içerenlerin psikolojik ve fiziksel olarak sağlıklı olabileceğini öne sürmüştür (Kaplan 1995, s.183; Kaplan ve Peterson 1993, s. 19; Ulrich 1984, s. 420). Kamusal mekanlar da sosyal yaşam alanlarının bir parçasıdır ve bu nedenle çevrenin iyileştirici niteliklerine, sağladığı sosyal karşılaşma ve değişimin uyarılma ve canlandırıcı yönlerine de eşlik etmektedir. Fiziksel çevrenin tasarımı veya düzeni ile başkalarıyla etkileşim kurma fırsatları ve arzuları arasında doğrudan bir ilişki olduğu görülmektedir (Issacs 2000, s.147).

Birey tarafından veya iki katılımcı tarafından toplu olarak algılandığı şekliyle, bir mekanın fiziksel özellikleri ve aralarında var olan ilişki onların ihtiyaçlarını destekler veya desteklemez. Fiziksel çevrenin insan davranışı ve sosyal etkileşim üzerinde etkili olduğunun kabul edilmesinin ötesine bakmak çok önemlidir. Bir ortamın fiziksel özelliklerine bağlı olarak, aktif yaşlı yetişkinler ve toplumu oluşturan diğer yaştan tüm bireyler birbirleriyle

etkileşime girebilir veya girmeyebilir. Tam da bu noktada fiziksel çevrenin destekleyici rolü söz konusu olmaktadır.

Davranışın mekanla ve mekandaki nesnelerle ilişkisi, bir nedenler, etkiler, etkileşimler ve geri bildirimler sistemidir. Böylece sistemin herhangi bir bileşenindeki bir değişikliğin nihai etkileri, ancak etkileşimli bir neden-sonuç döngüsü zincirinden sonra ortaya çıkabilir (Layne, 2009). Anlamı sosyal değişime bağlayan sosyal psikolojiye söylemsel yaklaşım, “insanların çevresel özelliklerle ilgili deneyimlerinin sosyal olarak inşa edildiğini” öne sürer (Bonaiuto ve Bonnes 2000). Layne’in oluşturduğu kişilerarası ilişki diyagramı, insanların toplum içerisinde bir diğeriyle nasıl etkileşime girdiğini ve birbirleriyle nasıl ilişki kurduğunu etkiliyor gibi görünen, sosyal olarak tanımlanmış birbirine bağlı beş değişken sunarak tanımlamaktadır (Görsel 7). Sosyal olarak inşa edilen ilk dört faktörün (kültür, sosyalleşme deneyimi, ilişkiler ve durum) her biri öncekilerin üzerine inşa edilir ve topluca beşinci faktörün (çevre) sosyal değişimde önemli ve nihai bir rol oynayabileceğini öne sürmektedir. Alain Legendre (1999), bir kreşte sosyal ilişkilerde olan kırk beş çocukla yürütülen gözlemsel bir çalışmada, ikili etkileşimin kalitesinin bir dizi faktöre bağlı olduğu sonucuna vararak bu faktörlerden üçüne dikkat çekmiştir: bireyler arası ilişkinin doğası, çocuk ve yetişkin bakıcılar arasındaki mesafe ve oyun alanı içindeki çocuk çiftleri arasındaki görsel bağlantı. İnsan davranışı için bir sahne oluşturma bağlamında mekan böylece sembolik anlam ve sosyal eylem açısından tanımlanabilmektedir (Low 1997).

Görsel 7. Kültür çevre bağlantısını sosyal olarak yapılaştıran değişkenlerin ilişkisini gösteren diyagram

Sosyal olarak inşa edilmiş beş değişkenden etkilenen her bireyin benzersizliğine dayanarak, fiziksel bir çevrede var olan unsurlar arasında, o çevrede bulunan kişiler tarafından sosyalleşmek için bir mekan ararken yapılan seçimleri etkileyebilecek çok sayıda olası mekansal ilişki vardır. Bu insani mekansal ilişkiler, hangi mekanların pozitif sosyal etkileşim için en uygun olduğuna karar vermenin temeli haline gelmektedir. Bir çevrenin bu kişisel

alan ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinin algılanması, kullanıcılar tarafından bir mekanın diğetine tercih edilmesinde yansıtılır (Layne, 2009).

İnsan davranışı ve fiziksel evre arasındaki ilişkiye dair araştırmalardan elde edilen kanıtlar, fiziksel özelliklerin ve bunların mekansal ilişkilerinin bireyler arasındaki sosyal etkileşimin nerede ve ne zaman gerekleşeceğı ve gerçekleştiğı zaman sosyal etkileşimin etkinliğı üzerinde önemli bir tesire sahip olabileceğini göstermektedir (Steinfeld 1972, s. 4). Bu nedenle, mümkün olan en iyi etkileşimlerin gerekleşebileceğı, hem programlanmış hem de geçici sosyal etkileşimlerin gerçekleşme olasılığını yaratabilecek fiziksel mekanlar sağılamak önemlidir. Çünkü sağılıklı bir toplum, karşılıklı olarak paylaşılan, karşılıklı olarak anlaşılan ve karşılıklı olarak gelecek nesillere aktarılan hikayeler yaratmak için toplu olarak etkileşime giren insan gruplarıyla ilgilidir (Layne, 2009).

2. BÖLÜM: KAMUSAL MEKAN, SOSYALLEŞME VE YAŞAM KALİTESİ

Kamusal mekanlar var oldukları günden beri toplumun her kesiminden bireylerin ayrım gözetmeden bir arada bulanabileceği, ortak kültür ve yaşantıyı sürdürebilecekleri alanlardır. İnsanlar bu mekanlarda yaşadıkları toplumun bir parçası olarak söz sahibi olup aidiyet hissederler. Bu mekanlarda toplumun “bir parçası olma” duygusu, kişiyi sadece psikolojik olarak tatmin etmez aynı zamanda çeşitli aktivitelerde diğer insanlarla birarada ortak bir hedefte buluşma ve paylaşımda bulunma fırsatını yaratır. Bu nedenle kamusal mekanlarda fiziksel çevre kurgusunun özellikleri ve bireylere sunduğu olanaklar ile taşıdığı değer önemlidir. Bu mekanlar birbirini hiç tanımayan insanların çeşitli aktivitelerle etkileşim kurup sosyalleşmesine imkan tanır. Sadece bu özelliği sayesinde bile kullanıcılarının ve özellikle aktif yaşlı bireylerin yaşam kalitesini arttırmada büyük rol oynar. Bu bölümde öncelikle kamusal alan ve kamusal mekan kavramlarının benzerlikleri ve farklılıklarına değinilecek, ardından kamusal mekanın gelişiminden bahsedilip kamusal iç mekanda gerçekleştirilen sosyal yaşam aktiviteleri açıklanacaktır. Sosyal yaşam aktiviteleri sosyal etkileşimin gerçekleşmesini ve gelişmesini sağlayan temel unsurlardandır. Bu nedenle sosyal yaşam aktiviteleri ile sosyal etkileşim ilişkisini irdeleyip sonrasında kamusal iç mekanda sosyal etkileşimi destekleyen mekânsal özellikler ve dayandığı temel teoriden bahsedilmiştir. Bölüm sonunda ise çalışma alanını oluşturan günümüz kamusal iç mekanlarından Avm’ler ve içerisinde gerçekleştirilen etkinlikler araştırılıp bu mekanların aktif yaşlı bireyler için taşıdığı önem açıklanmıştır.

2.1. Kamusal Alan ve Kamusal Mekân Kavramları

Kentler, bireylerin bir arada bulundukları, birbirleriyle etkileşime geçip sosyalleştikleri, her türlü sosyal ve kültürel sınıftan, farklı etnik gruplardan, birbirlerinden farklı özelliklere sahip insanların bir araya geldiği, toplumun birbirlerinden başkalaşan kesimleri için bir buluşma alanı rolündeki mekânlardır. Özellikle kamusal alan/kamusal mekân olarak ifade edilen toplumun yapılanması, bireyler ve toplum arasındaki ilişkinin fiziksel çevre tarafından desteklendiği mekânlar, kentlerin oluşum sürecinde önemli rol oynamıştır. Birey, sosyo-kültürel yaşantısını, bulunduğu kentteki fiziksel çevre kurgusu içerisinde yer alan bu mekânlardaki yaşantı ve aktiviteler ile sürdürmektedir (Erdönmez ve Akı, 2005, s. 67).

Çalışmanın ana odağı olan kamusal mekân kavramı, gelişimi ve niteliklerine geçmeden önce kamusal alan – kamusal mekân kavramları konusuna açıklık getirmek gerekmektedir. Birçok kaynakta karşılaştığımız, zaman zaman kafa karışıklığına sebep olan ve yer yer birbirini yerine kullanılan, kamusal alan ve kamusal mekân kavramları birbirleriyle aynı şeyi mi ifade etmektedir yoksa farklı anlamlara mı gelmektedir? Hangi noktada birbirlerinden ayrılmaktadır? Bu kavramlara açıklık getirerek ilerlemek hem çalışma içerisinde kullanılacak kavramları neye göre netleştirdiğimizi belirlemek hem de çalışma içerisinde kullandığımız alana hangi örneklemden geldiğimizi gözler önüne sermek adına önemli bir adımdır.

Batı literatüründe kamusal alan ve kamusal mekân kavramları kullanılırken aralarındaki fark belirgin olarak çizilmiştir. Çevirmenler metinlerde “Public Realm”, “Public Domain” gibi kavramlara karşılık “Kamusal Mekân”ı kullanırlarken, “Public Sphere”, “Public Space” kavramları için ise “Kamusal Alan” tanımını kullanmaktadırlar. Türkçede mekân ve alan sözcükleri birbirlerinin yerine kullanılabilir gibi görünse de, “alan” kavramı “mekân” kavramına oranla daha soyut bir anlam taşımaktadır. Bu da tam karşılama da ‘sphere’ kavramındaki benzer bir anlam ile karşılık bulmaktadır. Fakat dilimizdeki “mekân” ile “alan” kelimelerinin birbirine karıştırılabilir yapısı bu iki kavramın aslında birbirinden ayrı düşünülmemesi gerektiğini hatırlatır niteliktedir. Elbette ki, ‘Kamusal Mekân’daki tüm eylemlerin ‘Kamusal Alan’da bir altyapısı bulunması gerekir. Çünkü mekâna yönelik yapılan her türlü eylemde, fikirsel bir altyapının, söyleminin veya ideolojinin ileri sürülmesi gerekmektedir. Aynı şekilde ‘Kamusal Mekân’da yapılan eylemler de sonrasında ‘Kamusal Alan’daki söylemleri, ideolojileri ya da fikirleri etkileme, hatta değiştirme gücüne sahiptirler. Kısacası kamusal alanlar daha geniş bir karşılığa sahiptir ve temsiliyet içeren soyut durumları dahi kapsar niteliktedirler. Her kamusal mekân, mutlaka kamusal alan özellikleri gösterirken, her kamusal alanın kamusal mekân özelliği göstermesi zorunlu değildir. Başka bir deyişle; kamusal alan kavramı, kamusal mekânı kapsamaktadır.

2.1.1. Kamusal Alan Nitelikleri

Kamu sözcüğünün birinci anlamı, Türk Dil Kurumu tarafından “halk hizmeti gören devlet organlarının tümü” olarak tanımlanırken, kamusal alan kavramı ise “kamuya ait, kamu ile ilgili işlerin yapıldığı yer” olarak tanımlanmıştır. İlhan Tekeli’nin yaklaşımına göre kamusal

alan, herkese açık bir görünme ve görüşme mekânıdır. Tekeli, kamusal alanın hem insanları bir araya getiren hem de birçok alt kamusal alanlara ayrılan bir alan olma özelliğine vurgu yapmıştır (TDK, 2021; Tekeli, 1999, s. 8-10). Gökgür (2017) ise kamusal alanı kültür, din ya da sosyal statüden bağımsız, tüm bireylere sunulmuş ve açılmış alanlar olarak tanımlamaktadır. (Gökgür, 2017, s. 13)

“Kamusal alan” fiziksel içeriğiyle kentte serbest kullanımı olan ve “kamusal” bir niteliği ifade eden erişilebilir boş mekanlara karşılık gelmektedir. Burada ki “boş” ifadesi, kullanılabilir mekâna anlam veren, mekânın hareketliliği ve mekândaki etkinliklerle ortaya çıkan anlamdır. (Gökgür, 2017, s. 14).

Sosyal bilimlerde, mekânın kamusallaşması için özel sosyal ilişkilerden oluşması gerektiği belirtilmektedir. Kamusal alanlar; bireyi topluluktan farklılaştırırken bireyin diğerleriyle olan benzerlik ve farklılıklarını ayırt etmeyi öğreten gücüyle tanımlanmaktadır. Bu durumun kaynağı kamusal alanların anonim olma gücüdür (Ghorra-Gobin, 2001, s. 6).

Kamusal alan konusunda önemli kuramcılardan Habermas (2000) kamusal alanı fiziksel ve sembolik anlamda kullanır ve kamusal alanların yurttaşların varlıklarını ortaya koyduğu ve politik eylemlerin egemen olduğu alanlar olarak tanımlar. Bir diğer önemli kuramcı Arendt (1996) de bu görüşü destekler ve kamusal alanı; ortaya çıktığı ortam ve toplumu bir arada tutan bir dünya olarak ifade ederken kamusal alanı “herkese açık” oluşu açısından irdelemiştir.

Sennet’e (1996) göre ise kamusal alan kentin ruhu ve ambiyansıdır. Kamusal alanlar fiziki, sosyal ve sembolik olarak kenti yeniden biçimlendirmek için araçtır. Weber’e (2000) göre kamusal alan, sosyal sınıflardan, ırklardan, etnik yapıdan insanların karşılaşma yerini ifade etmektedir. Karşılıklı ilişkilerin, karşıtlıkların ve müzakerelerin olduğu bir alandır.

Son dönemde kamusal alanlara kamu ve özel sektörün yanı sıra farklı toplumsal kesimlerin ilgisinin de artması kentlerde hem fiziksel hem de sosyal anlamda önemli dönüşümleri

beraberinde getirmiştir. Bu dönüşümlerin sebebi; küresel sermaye için en önemli yatırım aracının kentsel mekânlar olmasıdır. Dönüşümler özellikle üretim ve tüketimin karşılıklı olarak işlediği mekânların oluşturulması adına yoğunlaşmaktadır. Dönüşüm sürecinde kentlerin genel görünümü değişmekte buna paralel olarak değişim kapsamında dönüşen kentlerde kamusal alanın anlamı ve işlevi de değişmektedir. Bu değişim ve dönüşüm sürecinde sadece fiziki anlamda mekânsal bir değişim yaşanmamakta mekânın dönüşümü ile toplumsal bağlamda da önemli değişiklikler olmaktadır. Kamusal alanlar büyük oranla yitirilmektedir (Akyol vd., 2017, s. 545; Gökğür, 2017, s. 18). Farklı bir ölçekte ve daha daraltılmış anlamlar üstlenerek kamusal mekanlar oluşturulmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde daha çok sembolik içeriğiyle ön plana çıkan kamusal alanlar (agora, forum, meydan vb.) fiziksel içeriğiyle kullanılmaya başlandıktan sonra çeşitlilik göstermeye de başlamıştır. Bunlar; sokak, cadde, bulvar, kavşak, meydan, kent girişleri, kentsel düğüm noktaları vb. olarak ulaşım ile bağlantılı ifade edilen kamusal alanlar olabileceği gibi, park, pasaj, pazar, tematik park gibi kentsel donatı alanlarını içeren rekreatif ve ticari mekanlar da olabilir (Gökğür, 2017, s. 14).

Özetle kamusal alanlar, tüm kentlilerin erişebildiği, halkın tümünün kullanımına sunulan ve ortak bir sosyal hayatın oluşmasına zemin hazırlayan, bir kenti kent yapan ve yaşatan en önemli kentsel mekânlardır. Bir kentin sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal çeşitliliği, kentin sahip olduğu kamusal alanların çeşitliliği ile birlikte gelişmektedir. Bireyin kentteki varlığı ve kentin bireydeki anlamı, kamusal alanda gerçekleşen aktiviteler ile doğrudan ilişkilidir. Bu ilişki, kentteki kamusal alanların sosyal hayatı ve topluluk etkinliklerini hem fiziksel hem de sosyal açıdan desteklediği ölçüde güçlü olmaktadır. (Erdönmez ve Çelik, 2016, s. 145).

Toplumsal değişimlerin mekânsal yansıması olan kamusal alanları kavramsal olarak değiştirip dönüştüren küresel ve yerel bağlamlar vardır. Küresel bağlamı; kentlerin ekonomik güçlerden etkilendiğini, yeni üretim biçiminin politik ve ekonomik yetkileri birbirinden ayırarak kent kontrolünde olmayan ekonomileri yarattığı şeklinde ifade edebiliriz. Değişen bu ekonomik güç kontrolü ile birlikte özel yatırımlar artmakta olup kent

biçimlenişinde bu durumdan en çok etkilenen kamusal alanlar olmaktadır. Kamusal alanlar üstlendikleri anlam ve içlerinde gerçekleştirdikleri aktiviteler ile kamusal mekanlara evrilmiştir. Ayrıca bu ekonomik değişime paralel olarak toplumun değişen yaşam biçimi ve sosyo-kültürel açıdan değişen insan ilişkileriyle var olan kamusal alanların kullanımı giderek azalmaya başlamıştır (Gökgür, 2017, s. 18).

Bir kentin var olabilmesi için hareket etme, sosyalleşme, kollektif yaşam ve kültürel politik sosyal yaşam içermesi gerekmektedir. Kamusal alanlar kentlerdeki bahsi geçen kavramları gerçekleştirecek hareketlilik, kullanım (festivaller, konserler, spor aktiviteleri, ticari kullanım vb.), sosyalleşme ve kimlik alanlarıdır. Kamusal alanlar belirli ortak temel özellikleri barındırır. Bunlar;

1. Kamusal alanlar öncelikle hareketlilik ve erişimin var olduğu alanlardır. Bireylerin donatılara erişimini sağlayan, yönelme, alışveriş, bekleme, toplanma, dağılma gibi eylemleri gerçekleştirdiği ortak alanlardır.

2. Kamusal alanlar açılış törenleri, festivaller gibi sosyal etkinliklerin, tiyatrolar ve konserler gibi kültürel faaliyetlerin, alışverişin, spor aktivitelerinin, kafe, restoran, mağaza gibi ticari işlevlerin yer aldığı alanlardır.

3. Kamusal alanlar toplumsallaşma, etkileşim içinde olma ve sosyalleşme alanıdır. Bu alanlar insanlarla yan yana olmak, selamlaşmak, özür dilemek, danışmak gibi eylemlerin gerçekleştiği alanlardır. Bireylerin mevcut etkinliklere katıldıkları, resmi ya da gayri resmi ilişkiler kurdukları buluşma alanlarıdır. Lofland'ın (1989) "Kamusal alan bireylere farklı ilişkilerle, kendi kendine ve başkalarıyla deneyim kazanma imkânı veren nadir alanlardan biridir" ifadesi, kamusal alanların sosyalleşme alanı olduklarını destekleyen görüşlerdendir.

4. Kamusal alanlar birer kimlik alanıdır. Kamusal alanların mimari ve kentsel formları hareketlilik, sosyalleşme, kamusal kimlik gibi özellikleri içerdiğinden kente bir anlam yüklemektedir. Bu alanlardaki mimari formların kullanımları, toplumsallaşma ve

hareketliliğe göre değişim göstermektedir. Ayrıca kentsel kimlik mimari, kültürel vb. nitelikleri ile kamusal alanın kalitesine bağlıdır.

5. Kamusal alan sosyal ve mekânsal formların karşılaştığı alandır. Çevre, ses, ışık, görüntü gibi mekânsal ilişkiler algılama ve duyuşal nitelikler ile ortam olarak ifade edilebilecek sosyal ilişkiler sosyal formlarla; peyzaj gibi estetik anlamdaki biçimler ise su, yeşil bitki, mobilya gibi mekânsal formlar kamusal alanı tanımlayan öğelerdir.

6. Kamusal alan bilgi, mal, fırsat ve olanakların, politik ve ticari etkinlikler için uygun bir alandır.

7. Kamusal alanlar daha önceden tahmin edilemeyen, tesadüflerin yaşanabileceği yerlerdir.

Tüm bu nitelikler kamusal alanın kentsel mekândaki;

- Dolaşım boyutu (kentsel hizmetlerin dağıtımı, hareket, otopark vb.)
- Estetik boyut (aydınlatma, ağaçlandırma, yer döşemesi, kentsel mobilyalar vb.)
- Sosyal boyut (farklı ortamlar, etkinlikler vb.)
- Tarihsel boyut (kolektif bellek, kültürlerin devamı vb.)
- Biçimsel boyut (kentsel morfoloji, yeşil alanlar vb.)
- Yurttaşlık boyutu (emniyet, bir yerleşimin odak noktası olma, kamusal alanın güçlendirilmesi vb.) gibi farklı boyutlarını yansıtmaktadır (Gökgür, 2017, s. 25)

Kamusal alanın uygun biçimlerde varlığını sürdürebilmesi için en temel şartlar;

- Kamusal alanda tamamlayıcılık: fiziksel mekânda var olan yol, yapı, meydan vb. öğelerin birbirlerini malzeme, renk, doku ve teknik açıdan tamamlayan niteliklerde olması anlamına gelir.

- Kamusal alanın zamana uygunluğu: bu şart, kamusal alanın yeniden üretimi değil, mekân kimliklerinin bulunması, güncel ihtiyaç ve kullanımlarla birlikte değerlendirilip revize edilmesi demektir.
- Kamusal alanın kimliği
- Kamusal alanın bütünlüğü ve devamlılığıdır.

Daha önce de belirtildiği gibi tüm kamusal mekanlar kamusal birer alandır ve kamusal alanın niteliklerini taşır. Bu nedenle bu başlıkta kamusal alanın niteliklerinden bahsederken kamusal mekanın niteliklerinden de bahsetmiş olmaktadır. Bundan sonraki süreçte doğrudan kamusal mekana odaklanıp onun üzerinden tanımlamalar yapılacaktır.

2.1.2. Kamusal Mekân ve Gelişimi

Kamusal mekân kentlilerin gündelik ihtiyaçlarını giderdikleri, ritüel aktivitelerini sürdürdükleri kamusal aktiviteyi barındıran, toplumsal yaşantıyı besleyen ve yönlendiren, tüm yurttaşların kullanım ve beğenisine açık mekândır. (Jackson, 1987, s. 216; Deniz, 2005, s. 5; Sağlar, 2021).

Dijkstra (1999), kamusal mekânı kişinin yabancılarla yüz yüze geldiği mekân olarak tanımlamaktadır. Kamusal mekân, bireyler arası ilişkilerle toplum içerisindeki ilişkileri irdeleyebileceğimiz en göz önündeki mekândır. Kamusal mekân, kişisel özgürlüğün, başkalarıyla bir arada olma suretiyle anlam kazandığı yerdir. Kamusal mekânlar, paylaşımın bulunduğu, ayırım gözetilmeden çeşitli grup ve niteliklerden insanların kullanabildiği yerler olarak düşünüldüğünden; insanların yaş, cinsiyet, etnik köken vb. özellikleri ayırt edilmeksizin, mekânın herkese açık olması durumudur (Önür, 1992, s. 13; Altman ve Zube, 1989; Uluoğlu, 2007, s. 52). Tarihin en eski devirlerinden beri insanlar bir araya gelebilecekleri mekân arayışı içindedirler. Toplumun her kesiminden insanın sürekli

etkileşim içinde bulunduğu kamusal mekânlar, toplumsal kimliği şekillendiren en önemli unsurlardan biridir (Sağlar, 2021).

Kamusal mekân kavramı kamusal alan ile karşılaştırıldığında, kamusal özelliklerinin yanı sıra mekânsal nitelikler de taşımaktadır. Tanyeli, kamusal mekânı fiziksel bir ortam olarak ele alırken, kamusal alanı daha çok toplumsal bağlamda tanımlamakta ve bir temsiliyet alanı olarak ifade etmektedir (Tanyeli, 2010). Bu anlamda, kamusal alan kavramı daha soyut daha geniş ve kapsayıcı bir alan tanımı yaparken kamusal mekânın, daha tanımlanabilir özellikler taşıdığı ifade edilebilmektedir. Her ne kadar kamusal mekân için daha somut ve tanımlanabilir bir yer olduğunu söylesek de, kamusal mekânın zorunlu olarak kapalı bir alan tarifi yapması gerektiğini düşünmek yanlıştır. Kamusal mekânlar çoğunlukla kapalı alanlara karşılık gelse de, mekânsal anlamda da tanımlanabilir olan ve gerekli özellikleri taşıyan açık alanların kamusal mekânlar olarak tanımlanması mümkündür (Sağlam vd., 2019, s. 48). Daha net bir tanım için “kamu” ve “mekân” kavramlarını kentsel işlevler ve hizmetler bağlamında belirli bir sınıflandırma yoluyla ilişkilendirmek gerekmektedir. Kamusal mekân, açık veya kapalı bir mekân olabilir. Sokak, cadde, meydan, yeşil yollar ve parklar ilkinde, kamu hizmetinin görüldüğü sinema, tiyatro, üniversite, okul, hastane, havaalanı, atrium ve alışveriş merkezi gibi binalar ise ikincisine ilişkin örneklerdir (Kaplan ve Öztürk, 2004, s. 67).

Bunlara ek olarak Tanyeli, kamusal mekân kavramının çoğunlukla devletle ilişkilendirildiğini belirtir ve “public” sözcüğünü “devlete ait olan” değil, “devletle ilişkili olan alan” olarak ifade eder. Kamu kavramının ‘Devlet’i çağrıştırması sonucunda, kamusal mekân kavramının da, devlet idaresi, kuruluş veya organları altında olan mekânı ifade ettiği düşünülmektedir. Dolayısıyla kamusal mekân kavramı da kamuya ait yapılar olarak algılanmakta ve kullanılmaktadır. Fakat tıpkı devlet dairelerinde olduğu gibi, bir yapının devlet eliyle yapılmış olması bu yapının her daim kamuya açık olduğu anlamına gelmemektedir. Devlet eli ile inşa edilen her yapı kamusal olarak tanımlanamayacağı gibi, bir mekânın kamusal olduğunu yalnızca özel mülkiyet olmaması üzerinden değerlendirmek de, eksik bir yaklaşım olacaktır (Güney, 2007; Tanyeli, 2010; Yıldırım, 2015). Mimar Neşe Gürallar’ın; “...sözgelimi tiyatro binaları kamu mülkü olmayabilir, özel şahıs ya da tiyatro gruplarına ait olabilir, ama kamu için var olurlar, yani kamusaldır.” Yaklaşımı bu duruma

netlik kazandırmaktadır (Gürallar, 2009). Meral Özbek de bu durumu “‘Kamu’ dendiğinde hemen devlet gelir aklımıza; devlet idaresi, organları, kuruluşları, görevlileri ya da etkinlikleri gibi şeyleri, devlete ait ya da devlet kontrolünde yürütülen resmi bir alanı kastederiz. Halbuki Habermas’ın dediği gibi, kamusal mekan her şeyden önce toplumsal yaşamımızda kamuoyunun içinde olduğu alandır” diyerek açıklar (Güney, 2007). Özetle; bir alan ya da mekânın kamusal olarak değerlendirilebilmesindeki temel şart, halk için var olması ve halkın kullanımına açık olmasıdır (Sağlam vd., 2019, s. 49).

Mekân fiziksel bir ortam olduğu kadar toplumsal boyutu da olan bir unsurdur (Fırat, 2002, s. 43). Bu nedenle kamusal mekân, sadece yapıların oluşturduğu bir alan değildir. Aynı zamanda, toplumsal olayların gerçekleştiği ve insanlarla çevresi arasındaki ilişkiyi karşılıklı olarak şekillendiren sosyal kültürel bir olgudur. İnsan ve toplum davranışları üzerinde önemli bir etkisi olan kamusal mekânın değişimi ve dönüşümüyle ilişkili olarak kent ölçeğinde de sosyal ve kültürel değişimler yaşanmaktadır (Akyol vd., 2017, s. 546).

Tüm bu tanım ve ifadelerden anlaşılacağı üzere kamusal mekânın, kamusal aktiviteyi barındıran, toplumsal yaşantıyı destekleyen, besleyen ve yönlendiren bir mekân olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kamusal mekân, bireyin etkisi dışında ortaya çıkan fakat bireyin etkisiyle şekillenebilen, toplum-mekân diyalektiğinde değişip dönüşebilen bir alan olduğu sonucuna varılmaktadır. Kamusal mekânın sadece devlet otoritesi altında kalmadığını, toplumsal değişim süreci içerisinde ne gibi dönüşümler yaşandığını anlayabilmek için tarihsel süreç içerisinde kamusal mekân kavramının gelişimini bilmek gerekmektedir.

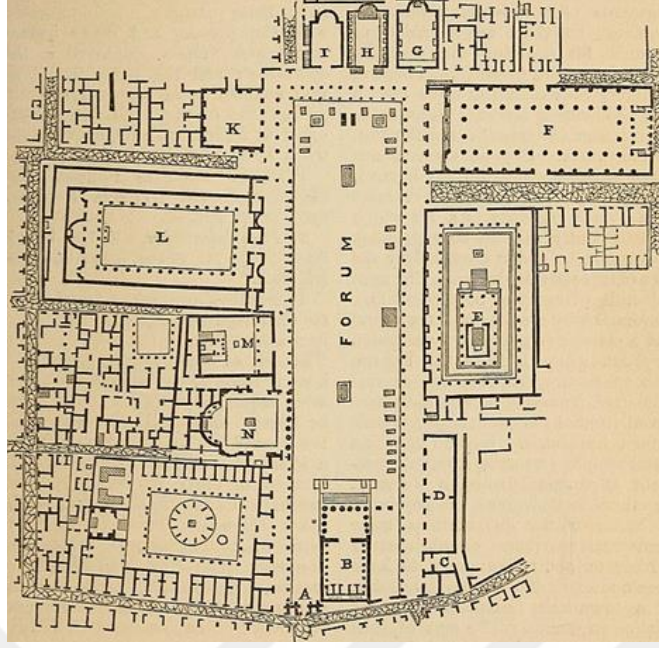
2.1.2.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Kamusal Mekân

Tarih boyunca, kentlerin çeşitli mekânları insanlar arasındaki sosyal ilişki ve etkileşimin geliştiği ortamlar olmuşlardır. Bu ortamların sosyal yapıları ve mimari ifadelerini ise, yaşanan çağın sosyal, ekonomik ve siyasal durumu etkilemiştir. Kimi durumlarda bir siyasal ya da dini grup etrafında birleşen toplulukların eylem alanı olan bu mekânlar, kimi zaman ise festivaller, panayırılar gibi gündelik hayatın rutin aktivitelerine ev sahipliği yapmışlardır (Vural ve Yücel, 2006, s. 98).

Kamusal mekânların tarihsel sürecine bakıldığında; mimarlık tarihinde insanların bir araya geldikleri ilk kamusal yapılar dini yapılardır. Kamusal aktivitenin iç mekânda yapılandığı ilk yapılar Antik Mısırda karşımıza çıkmaktadır. İklim koşullarının Avrupa ve Anadolu'ya kıyasla daha elverişsiz olduğu Mısır'daki çöl ortamında, kamusal aktivitenin daha çok iç mekânlarda yer bulması kaçınılmaz olmuştur. Orta Krallık zamanında Mısır'da en önemli yapı olan mısır tapınağı, içerisinde bulunan üniversiteler, okullar ve arşivler ile bilinen kilise kavramından daha farklı bir anlam taşımaktadır. Tapınaklar devlet yönetimi, eğitim ve bilimsel çalışmaların merkezidir. Bu nedenle toplumsal kararlar tapınaklarda alınmakta, kutlamalar bu mekânlarda gerçekleşmektedir (Onat, 2007, s. 39).

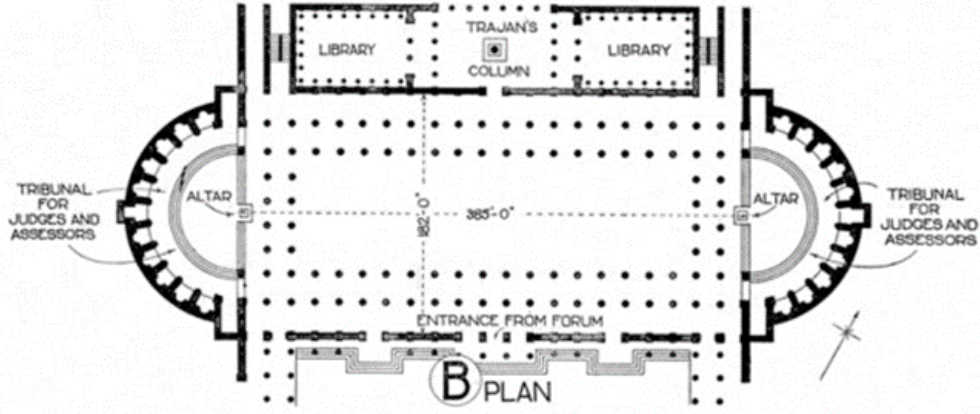
Antik Yunanda ilk kamusal alan halkın kentte toplanma yeri olan akropol'dür. Akropol kentlerin savunma hattı olmakla birlikte kentteki en önemli kutsal alanlar akropollerde yer almaktadır. Daha sonra geç Yunan döneminde ise evler ve kamu yapılarının sınırladığı ve kamusal fonksiyonların gerçekleştiği alanlar agoralardır (Gökgür, 2017, s. 26). Genellikle kamu yapıları ile çevrili, popüler ya da politik toplantı alanları olarak kullanılan agoralar, seçim ve yargılama gibi önemli olayların da gerçekleştiği pazaryeri ve ortak meydanlardır (Akyol vd., 2017, s. 549).

Agora bir pazaryeri olduğu halde giderek daha anıtsal bir nitelik kazanmış, kamu mekânı özelliği ön plana çıkmış ve daha nitelikli işlerin ve ticaretin mekânı haline gelmiştir (Dinsmoor, 1975, s. 334) (Görsel 8). Agoraların içlerinde üstü kapalı "stoa" olarak isimlendirilen ticaret işlevinin gerçekleştirildiği alanlar, idari binalar ve tapınaklar bulunmaktadır. Agoralar fiziksel bir mekân olarak var olurken bir yandan da insanların düşünce alışverişini sağlayan soyut mekân özelliği taşımaktadırlar. (Habermas, 2000, s. 63-67, Gökgür, 2017, s. 26; Sağlar, 2007).

Görsel 9. Pompei forumu (<https://bit.ly/3Cgv47K>)

Roma uygarlığı döneminde kentsel yaşam üzerine odaklanması, kamu kullanımı için kapalı mekânların oluşturulmasını ön plana çıkarmıştır. Ayrıca kent mekânının sürekliliği önem kazanmıştır. Bu döneme dek kentsel açık mekânlarda gerçekleşen toplumsal aktivitenin iç mekânlarda devam etmesi gündeme gelmiştir. 1748 senesinde Giovanni Battista Nolli'nin çizdiği ünlü Roma planında yer alan kilise, bazilika gibi kamusal yapıların iç mekânlarının kentsel açık alanlarla birlikte beyaz renkte bırakılması, iç ve dış kamusal mekânlar arasındaki sürekliliği ifade eden önemli bir somut örnek oluşturmaktadır (Onay, 2007, s. 39). Bu dönemde ayrıca mekân sürekliliğinin yanı sıra kent nüfuslarının artmasıyla değişik toplumsal aktiviteleri barındıracak farklı yapıların tasarlanması ön plana çıkmıştır. Dini konular dışında yönetsel kararlar için kullanılan bazilikalar, geniş mekânların kapatılmasını ve yönlendirilmesini ortaya çıkarmıştır. Toplumsal yaşantıyı yönlendirme anlayışı, bu anlayışın işlevsel olarak uygulandığı bazilika yapısının mimari kimliğine de yansımıştır. Bazilikaların iç mekânındaki düzenli, ritmik ve görkemli karakter, imparatora ve onun adaletine duyulan saygıyı yansıtmaktadır (Onay, 2007, s. 40) (Görsel 10).

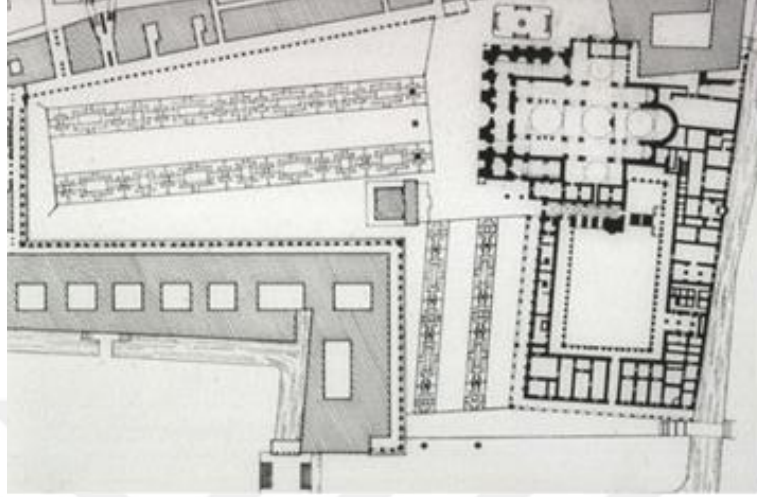
Görsel 10. Bazilika Ulpia (<https://bit.ly/3WWymF8>).

Roma’da toplumsal hayatın geçtiği önemli yapılardan bir diğeri de hamamlardır. Hamamlar sadece yıkanma eylemini karşılamakla kalmayıp halkın eğitim, eğlence ve verimli vakit geçirmesini sağlayan her türlü donanıma sahip yapılardır. Bu dönemde hamamların içerisinde, kütüphaneler, ders salonları, okuma odaları, beden eğitimi avluları, dükkânlar ve yeşil avlular yer almaktadır (Onay, 2007, s. 40).

Ortaçağa gelindiğinde kamusal mekân kavramında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu dönemde çoğu kentin tek bir pazaryeri olmasına karşın kentlerin büyümesi ve yerleşen ticaret etkinlikleri ile bağımsız dükkânlar, açık-kapalı ve çok amaçlı pazaryerleri ortaya çıkmıştır (Carr vd.,1992, s. 53). Özel konutlar antik dönemdeki gibi içe kapalı değildir. Dükkânlar, yol üzerinde sıralanan konutlar ve arka bahçeleri kamusal mekânlara açılmaktadır. Böylece büyük meydanlara ek olarak daha küçük işlevli meydanlar ortaya çıkmış ve bu alanlarda çok çeşitli işlevler gerçekleştirilmiştir (Gökgür, 2017, s. 29).

Meydanların çoğu motorlu trafiğe kapalı olup, genellikle dinsel bir yapının, bir kilisenin, bir katedralin önünde yer almaktadır. Ayrıca bu mekânlar, aynı zamanda dışa da kapalıdırlar (Görsel 11). Söz konusu meydanlarda dururken, öteki mekânlarla ilişkileriniz, az ya da çok, ama mutlaka kesilir. Bu dönemde yönetim alanlarının kapalı mekânlarda konumlanmış olup kent merkezindeki şatolar, katedraller, manastırların duvarlarla çevrili olması ve kente giriş kapılarının önemli kamusal işlev yüklenmesi bu duruma kanıt niteliğindedir. Ayrıca kente

giriş kapıları geçiş görevini üstlenirken bu alanlar pazar yeri özelliği de kazanmaktadır (Tümer, 2007; Gökgür, 2017, s. 29).

Görsel 11. San Marco Meydanı (<https://bit.ly/3jLXn7G>)

14. ve 15. yüzyıllarda Rönesans ile birlikte yeni bir kent anlayışı ortaya çıkmış ve kentin görünümü önem kazanmıştır. Kamusal mekanlar bir geometriye oturtulmuş, meydan, pazar ve dolaşım alanları ise işlevini kaybederek bir sahne dekoru görünümü almıştır (Gökgür, 2017, s. 29).

16. ve 17. Yüzyılda ise kamusal mekânlar yönetimin güç gösterge yerleri halini almıştır. Bu dönemde büyük caddelere açılan kamusal parklar göze çarpmaktadır (Toussaint-Zimmermann, 2001). Bu dönemin sonuna dek kent yaşamının yönlenmesinde baskın olan siyasi otorite kapitalizmin getirdiği yeni dönemle birlikte geride kalmış ve kent yaşamı değişikliklere uğramıştır.

18. yüzyıldan itibaren endüstri devriminin gerçekleşmesiyle birlikte kentlerde toplumsal bir dönüşüm yaşanmış kurumların ve işlevlerin değişmesiyle hem kentsel mekânlar hem de kent yaşantısında değişiklikler meydana gelmiş, kentler geleneksel yapılarından uzaklaşmıştır. Bu değişiklikler kentlerde yaşayanlar ile yapılı çevre için de birtakım sonuçlar doğurmuştur. Çünkü bu değişimler bir biçimden diğerine sorunsuz gerçekleşen geçişler değildir.

Gerçekleşen tüm kökten değişim ve dönüşümler gibi çağdaş kentlerin neredeyse tüm görünüşüne yönelik tehdit ve saldırıları meydana getirmiştir. Kamusal mekânlar bu tehditlerin en göz önünde olduğu alanlardır (Madanipour, 2007).

Birçok teknolojik yenilik endüstri devriminin gerçekleşmesini mümkün kılmış ve çok sayıda işçi ve fabrikanın kent merkezlerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur (Sennet, 1996; Madanipour, 2007). Banliyö trenleri ve metrolardan araba ve otobüslere kadar uzanan gelişmiş ulaşım teknolojileri ile iletişim ve enformasyon teknolojileri kentin tüm yönlerde yayılıp genişlemesine neden olmuştur. Bu durum, kent merkezinde bir ya da daha fazla kamusal mekânda yoğunlaşan girift bir yapının görüldüğü modern öncesi kent yapısına zıt bir durum oluşturmaktadır. Eski dönemlerde Antik agora ve forumlarda ya da orta çağ pazar yerleri ve kilise meydanlarında kentteki birçok büyük olay gerçekleştirilebilmekteydi. Bu durum kentlerdeki kamusal mekânları toplumsal yaşamın gerektirdiği çeşitli aktivitelerin gerçekleştirilebildiği gözde mekânlar haline getirmekteydi. Bu mekânlarda bir tarafta pazarlar kurulabilmekteyken diğer tarafta siyasi görüşler paylaşılabilmekte ve kamusal seremoni ve ritüeller yerine getirilebilmekteydi. Kentlerin büyüme ve yayılmasıyla birlikte bu işlevsel bir aradalık yok olmaya başlamış ve tüm bu işlevlerin tek bir mekânda gerçekleştirilebilmesi imkânsız hale gelmiştir. İş ve yerleşim alanlarının birbirinden kopuk hale gelmesi ve kentlerdeki yoğun nüfus artışı kentlerin geniş bir alana yayılmasını zorunlu kılmış, bu durum kent merkezi ve kamusal mekânların insanları bir araya getirme gücünü zayıflatmıştır. Günümüzde ise politik, ekonomik ve kültürel etkinlikleri tek bir mekânda ve aynı seviyede gerçekleştirme ihtimali söz konusu olmaktan çıkmıştır. Politik, ekonomik ve kültürel işlevlerin her birinin yapısının değişip dönüşmesi ya da farklı alanlarda tekil rol alması sonucu kamusal mekânların eski dönemlerde üstlendiği anlam ve işlevlerin yok olmasına neden olmuştur. Artık kent merkezindeki eski anlam ve niteliğiyle var olan kamusal mekânlar sadece boş vakitlerin değerlendirildiği yerlere evrilmiştir (Madanipour, 2007).

Diğer taraftan 20. yüzyılda yaygınlaşan araç trafiğinin ses, görüntü ve hava kirliliğine neden olması şehir merkezinde bulunan açık kamusal alanların eski çekiciliğini kaybetmesine yol açmıştır. Bireylerin konforlu bir biçimde kullanabilecekleri kamusal açık mekânların azalması, daha korunaklı görünen iç mekânlara yönelimini arttırmıştır. Bu durum, Amerika

ve Avrupa'nın ardından 21. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ülkemizdeki büyük kentlerde de görülmeye başlamıştır. Kamusal iç mekânların işlevsel açıdan pek çok açık mekâna kıyasla daha planlı ve organize olması, bireylerin birçok etkinliği daha kısa sürede yapabilmelerine olanak tanımaktadır. Günümüzde zaman kavramı bireyler için çok daha değerli olduğundan modern çağın toplumsal yaşamında zaman tasarrufu iyi planlanmış ve organize olmuş Kapalı iç mekânlarda daha mümkün hale gelmiştir (Onay, 2007, s. 41).

2.1.3. Kullanım ve İşlevlerine Göre Kamusal İç Mekan Türleri

Kamusal iç mekanlar; mülkiyet ve idaresi özel kişi, kurum ya da kamuya ait olabilen, halkın kullanımına açık, mekânsal sınırları belli, iç mekan özellikleri taşıyan mimari yapılar olarak tanımlanabilir. Her ne kadar bu mekanların yönetim şekli, kontrol edilişi, belirli temalarla varoluşu vb. nedenlerle kamusalite derecesi tartışılsa ve daha düşük bulunsada siyasi, ekonomik ve toplumsal yaşamın dönüşümüyle birçok çalışmada yeni tip kamusal mekanlar, kentsel iç mekanlar, kapalı kamusal mekanlar ya da kamusal iç mekanlar olarak anılıp günümüz kamusal mekanları olarak var olmakta ve kamu tarafında sürekli kullanılmaktadır. Bu çalışma kapsamında söz konusu yapılar kamusal iç mekanlar olarak adlandırılmış, kullanım ve işlevlerine göre 6 temel başlık altında sınıflandırılmıştır.

Kamu hizmeti odaklı kapalı kamusal mekanlar: Kamuyu oluşturan bireylerin devlet kuruluşlarından idari işlerde hizmet aldığı ya da devlet kuruluşlarında yönetsel işlerinin yürütüldüğü mekanlardır. Bu yapılar (adliyeler, bakanlıklar, vb.) kamu kullanımına kısıtlı ve yüksek korunaklı mekanlar olsa da kamuya hizmet etme işlevleriyle kamusal mekan statüsünde yer alırlar.

Ulaşım odaklı kamusal iç mekanlar: Havaalanları, otobüs terminalleri, tren garları, metro istasyonları ulaşım odaklı kamusal iç mekanların örnekleridir. Bu mekanların temel işlevleri ulaşım hizmetini yerine getirmek olsa da aynı zamanda kullanıcıların bir şeyler yeme-içme, dinlenme, alışveriş yapma, rekreasyon ve konaklama gibi ihtiyaçlarına da cevap vermektedir. Son dönemde bu ikincil hizmetlerin oldukça popüler olduğu ulaşım merkezlerinde bu yardımcı fonksiyonlar özellikle hesaba katılarak yapıların tasarlandığı

görülmektedir. Özellikle Havaalanları içerisinde barındırdığı kafe-restoran, mağaza ve alışveriş alanlarıyla avm'leri aratmaz niteliktedir.

Kültür odaklı kamusal iç mekanlar: Sinema salonları, tiyatro, müze, galeri vb. mekanlar kültür odaklı kamusal iç mekan örnekleridir. Bu mekanlarda bireyler hem sosyal hem de kültürel aktivitelerde bulunup sanat, bilgi ve eleştiri sayesinde kamusal mekanın gerekliliklerinden olan fikirlerin, ifadenin ve tecrübelerin üretilip paylaşıldığı toplumsal yaşantıyı gerçekleştirirler.

Eğitim odaklı kamusal iç mekanlar: Okullar, üniversiteler, kütüphaneler, halk eğitim merkezleri eğitim odaklı kamusal iç mekan başlığında ele alınabilir. Bu mekanlar temel işlev olarak eğitim-öğretim faaliyetlerini gerçekleştirmenin yanı sıra yeme-içme, alışveriş, dinlenme, rekreasyon, barınma gibi kullanıcının ihtiyaç ve gereksinimlerini sağlayacak ikincil işlevlerini karşılamak durumundadır. Son dönemlerde okulların kampüs birimi olarak tasarlanması içlerinde bu ikincil işlevlere hizmet edecek birimlerin yer almasını yaygınlaştırmıştır.

Sağlık Odaklı kamusal iç mekanlar: Sağlık yapıları hasta olan kişilerin iyileştirmesi amacı ile toplumun daha sağlıklı olması için hizmet eden yapı gruplarıdır. Bu mekanların temel işlevleri hasta insanları iyileştirmek olsa da yapıda çalışan personeller, bekleyen konumundaki hasta yakınları gibi kullanıcı tiplerine hizmet vermesi amacıyla içlerinde bekleme salonları, kafeteryalar gibi ikincil işlevleri barındıran kamusal alanlar da vardır.

Alışveriş odaklı kamusal iç mekanlar: Kapalı çarşılar, pasajlar, bedestenler ve avm'ler alışveriş odaklı kamusal iç mekanlardandır. Ticaret ve tüketimin ön planda olduğu bu yapılar kamuyu oluşturan bireylerin ihtiyaç ve gereksinimine yönelik ürünlerin tüketiciye sunulduğu alanlardır. Sanayi devrimi ile değişip dönüşen ekonomik, politik ve toplumsal yaşantıyla son dönemde avm'ler kullanıcı tarafından popülerlik kazanmış sadece alışveriş odaklı olmaktan çıkıp çok fonksiyonlu kamusal mekanlar haline gelmiştir.

Shields (1992) çalışmasında avm'lerin ticari kompleks fonksiyonunu aştığını, şehir ölçeğindeki rekreasyonel aktivitelerin iç mekanda yeniden yorumlanması ve bunlara eklenen yeni aktivitelerle birlikte, topluca alışveriş aktivitesini desteklemeleri sayesinde geliştiğini vurgulamıştır. Günümüzde alışveriş merkezlerinde rekabetin tetiklediği rekreasyonel aktivitelere verilen önemle sosyal ilişkilerin oluşumu için bireylerin buluşması ve birlikte zaman geçirmesinde gerekli motivasyonu sağlayan mekanların oluşumu hız kazanmıştır. Restoran, kafe, spor aktiviteleri, konferans salonları, sergi alanları ve çeşitli servis aktiviteleri ile rekreasyonel mekanlar, içinde bulundukları komplekslere sağladıkları ekonomik katkının yanı sıra mekan kullanıcılarına sağladıkları birlikte olma ve sosyalleşme olanakları sayesinde de günümüzde alışveriş merkezleri için vazgeçilmez olmuşlardır (Shields, 1992).

Bu çalışma kapsamında aktif yaşlı bireylerin sosyalleşmelerini destekleyecek mekanların tasarım özellikleri irdelenirken çalışma alanı olarak içerisinde birden fazla işlevi bulunduran, diğer kamusal iç mekanlara oranla kullanıcı kitlesi tarafından daha çok tercih edilen, toplumun popüler kullanım mekanları haline gelmiş alışveriş merkezleri değerlendirilecektir.

2.2. Kamusal Mekan ve Sosyal Yaşam Aktiviteleri

Kamusal mekanlar tarih boyu insanların bir araya geldikleri fiziksel, psikolojik ya da kültürel birçok yönden etkileşim ve alışverişte bulundukları bir diğer deyişle sosyalleştikleri topluma ait mekanlardır. Bu mekanlara kamusal özelliklerini katan en önemli etkenlerden biri bireylerin bir aradalığı ve bu bir aradalıkta gerçekleştirdikleri eylem ve aktivitelerdir. Bireyler sosyalleşme imkanını bu ortak mekanlarda birbirlerini görerek, duyarak, iletişim ve etkileşime girip birbirlerine temas ederek yakalarlar. Kişiler arası tüm bu temaslar bir tür sosyal yaşam aktivitesine karşılık gelir. Bu sosyal yaşam aktivitelerinin her biri aslında farklı tür fiziksel mekan gereksinimlerine ihtiyaç duyabilir.

Günümüzde kamusal mekanlardaki işlevler ve aktiviteler, modernleşme süreci, toplumsal yapının değişmesi ve teknolojinin de ilerlemesiyle, tüketim ağırlıklı kamusal iç mekanlara ve sanal ortamlara kaymaya başlamıştır. "sosyal temas" ise giderek azalmaktadır (Uzun,

2006, s. 15). İnsanların iş koşulları ve aile yaşamları gibi nedenlerle daha bireyselleşmesi ile dönemin koşulları göz önüne alındığında, kamusal iç mekanlar sosyal etkileşimin sağlanabilmesi için ayrıca önem taşımaktadır. Günümüzün kamusal iç mekanlarına baktığımızda sembolik değerler daha fazla ön plana çıkarak, rekreasyon, dinlenme ve toplanma amacıyla kullanımının arttığı görülmektedir.

20. yüzyılın sonlarına doğru kamusal mekanların sosyal yaşam oluşumuna katkı sağlamasına yönelik temelde iki bakış açısının görüldüğü söylenebilir. Bunların biri yeni şehircilik akımı (the new urbanizm) iken diğeri sosyal yaşam çalışmaları (public life studies)' dir. Yeni şehircilik akımı taraftarları mekanları tamamen tasarım kriterleri üzerinden çözümlemeye çalışıp belirli kentsel tasarım kurallarının yer aldığı kılavuzlar yayınlamışlardır. Clare C. Marcus, William H. Whyte, Jane Jacobs, ve Jan Gehl gibi sosyal yaşam öncüleri ise kamusal mekanda insan aktivitelerini merceğe almış ve sosyal yaşamın var olabilmesi için mekanların tasarımından çok tasarımla etkileşime giren sosyal yaşama odaklanmışlardır (Gehl ve Svarre, 2013, s. 69).

Kamusal mekanlarda gerçekleşen aktiviteler sosyal etkileşimin gelişmesine katkı sağlayıp bireylerin toplumun bir parçası olma hissini güçlendirmektedir (Carr ve diğer., 1992). Bireyler arası sosyal etkileşimi destekleyecek mekânsal özelliklere değinmeden önce sosyal yaşam aktivitelerini tanımlamak, sosyal etkileşimi geliştirmedeki rolünü belirlemek önemli görülmektedir.

2.2.1. Sosyal Yaşam Aktiviteleri ve Sosyal Etkileşim İlişkisi

Sosyal etkileşim yerlerinden hareket etme potansiyeli olan kamusal mekanlar, hem zayıf-tek seferlik, hem de güçlü-yapısal etkileşimin oluşmasına fırsat yaratabilirler (Lofland, 1998). Kamusal mekânlarda gerçekleşen bu tür etkileşimler, günlük rutin içinde bir rahatlama sağlayabilmenin yanı sıra mekânın daha sık ve uzun süreli kullanılmasını da desteklerler (Alpak vd., 2018, s. 626). Bir mekanda sosyal etkileşimin gerçekleşebilmesi için sosyal yaşam aktiviteleri gereklidir. Sosyal yaşam aktiviteleri, kamusal alanlarda başkalarının varlığına bağlı olan tüm faaliyetlerdir.

Sosyal aktiviteler, oyun oynayan çocukları, selamlaşmaları ve sohbetleri, çeşitli türlerdeki toplumsal faaliyetleri ve nihayetinde – en yaygın sosyal aktivite olarak – pasif temasları, yani sadece diğer insanları görme ve duymayı içerir (Gehl, 2011). Life Between Buildings adlı eserinde Jan Gehl (2011), insanların temas kurmaya, tanışmaya, görmeye, duymaya ve diğerleri arasında olmaya ve "diğer insanların çeşitli durumlarda işlev gördüğünü deneyimlemeye" ihtiyaçları olduğunu öne sürer. Tesadüfen veya pasif olsalar bile, kişilerarası temaslar olumlu deneyimleri ima eder, yalnız olmaya bir alternatiftir ve mütevazı bir şekilde bile diğer insanların televizyondaki deneyimlerinin pasif bir gözlemcisi olmaktan daha iyidir. Topluluk duygusunu destekleyen kamusal iç mekanlar yabancı ya da arkadaş olan insanlara yerinde olma deneyimini yaşamak ve paylaşmak için fırsat sağlayabilir.

İnsanlar arasındaki mütevazı “gör ve işit temasları”, diğer bir deyişle etkileşimleri, diğer temas biçimleriyle ilişkili olup çok basit ve bağlayıcı olmayan temaslardan karmaşık ve duygusal olarak yoğun bağlantılara kadar tüm sosyal aktivitelerin bir parçası olarak düşünülmelidir. Değişen derecelerde temas yoğunluğu kavramı, çeşitli temas biçimlerinin ana hatlarının temelidir (Gehl, 2011) (Görsel 12).

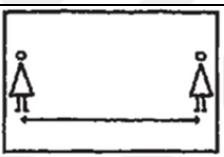
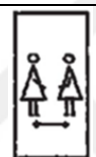

Görsel 12. Kişilerarası temasın yoğunluk derecesi (Gehl, 2011).

Şekilde yer alan düşük yoğunluklu temaslar yüksek yoğunluklu temaslar ile karşılaştırıldığında her ne kadar önemsiz görünse de hem bağımsız temas şekilleri hem de diğer daha karmaşık etkileşimler için ön koşullar olarak değerlidirler. Düşük yoğunluklu temas şekli, diğer temas biçimlerinin gelişebilmesine ortam hazırlayan temastır. Öngörülemeyen, kendiliğinden ve plansız olanın bir aracıdır.

Yüksek yoğunluklu temaslar ise çok daha kolay meydana gelebilen zaten mevcutta var olmuş bir temasın devamı niteliğindedir. Daha uzun süreyi kapsarlar ve bu tür temas şekillerinde mekan tasarımı temasta bulunan kişilerin seçimini daha çok etkileyecektir.

Tüm bu söz konusu etkileşimlerin gerçekleşmesi için mekan tasarımından çok daha fazlasına ihtiyaç vardır. Bunula birlikte bu tür temas ve etkileşimlere olanak tanıyan mekan tasarımları, kişilerarası etkileşimleri şüphesiz teşvik edecektir (Tablo 1).

İletişimi Engelleme Görsel ve işitsel	İletişimi Destekleme Görsel ve işitsel
	
Bölücü kullanımı	
	
Mesafe dengesi	
	
Karşılaşma hızları	
	
Seviye kullanımı	
	
Yönlendirme Şekilleri	

Tablo 1. Mekan tasarımında görsel ve işitsel etkileşim durumlarına dair örnekler (Gehl, 2011).

Kişilerarası temas ve etkileşimlere olanak tanıyan aktiviteleri Gehl'i (2011) üç başlık altında özetler. Bunlar gerekli aktiviteler, isteğe bağlı aktiviteler ve sosyal aktivitelerdir.

Gerekli aktiviteler: Az ya da çok bir şekilde zorunlu olduğumuz aktivitelerdir. İşe gitmek, okula gitmek, alışveriş yapmak, otobüs beklemek, birini beklemek gibi aktiviteleri kapsar. Günlük görev ve uğraşlar bu gruptadır. Bu gruptaki aktiviteler yaşamımızı sürdürmemiz için gerekli ve nispeten zorunlu olduğu için bu aktivitelerin sıklığı fiziksel mekan tarafından az etkilenir (Gehl, 2011).

Opsiyonel aktiviteler: Bu gruptaki aktiviteler isteğe bağlıdır. Birey bu aktiviteyi yapmak istiyorsa, zaman ve mekan da buna elverişli olup ve bunu mümkün kılıyorsa gerçekleştirilir. Yürüyüşe çıkmak, oturmak, insanları seyretmek, kitap okumak gibi aktiviteler bu gruptadır. Bu aktiviteler ancak mekan koşulları uygun olduğunda ve mekan onları davet ettiğinde gerçekleşir. Bu tür aktiviteler özellikle fiziksel mekan ve tasarımıyla ilişkili olduğundan önemlidir. Çünkü kamusal mekanlarda yapmaktan keyif alınabilecek rekreasyonel aktivitelerin çoğu bu grupta toplanır.

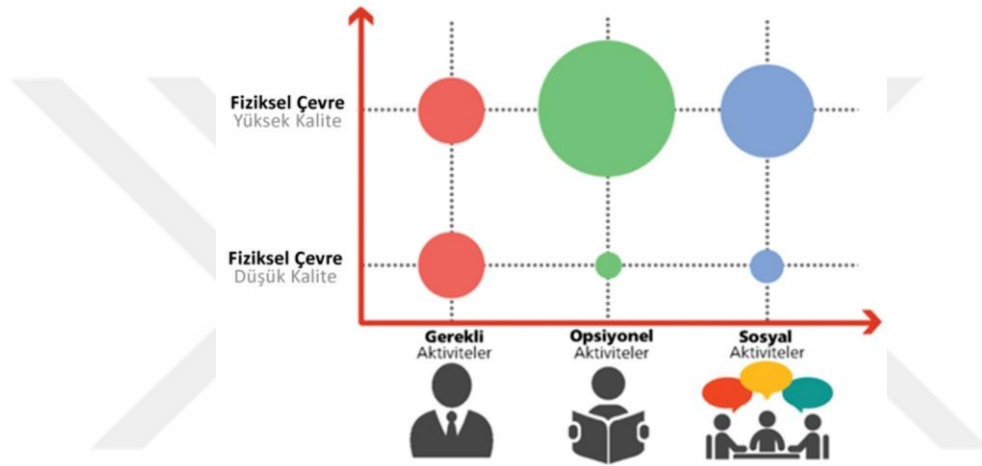
Sosyal Aktiviteler: Kamusal mekanlarda başkalarının varlığına bağlı olan aktivitelerdir. Sosyal aktiviteler, oyun oynayan çocukları, selamlaşma ve sohbetleri, çeşitli toplumsal aktiviteleri içerir. Bir çok mekanda farklı türde sosyal aktivite gerçekleşir. Konutlar, kamu binaları, iş yerleri, okullar vb. halka açık mekanlarda gerçekleşen faaliyetlerdir.

Bu aktiviteler aynı zamanda “sonuçlanan” aktiviteler olarak da adlandırılabilir, çünkü neredeyse tüm durumlarda diğer iki aktivite kategorisiyle bağlantılı aktivite türlerinden gelişirler. İnsanlar aynı mekandadır, buluşur, birbirlerinin yanından geçer veya sadece görüş alanı içine girerler.

Sosyal aktiviteler, insanların aynı mekanlarda hareket etmelerinin ve aynı mekanlarda bulunmalarının doğrudan bir sonucu olarak kendiliğinden ortaya çıkar. Bu, sosyal

aktivitelerin gerektiğinde dolaylı olarak desteklendiği ve kamusal mekanlarda isteğe bağlı aktivitelere daha iyi şartlar sağlandığı anlamına gelir (Gehl, 2011).

Gehl'i (2011) bir mekanda gerçekleşebilecek bu aktivite türleri ve yoğunluklarıyla mekanın kalitesini de birbirine bağlamış ve bir değerlendirme şeması ortaya çıkarmıştır. Bu şemada yer alan üç mekânsal aktivitenin her birinin, gerçekleştiği fiziksel çevreye farklı özellik ve seviyede bağımlılıklar gösterdiğini savunur. (Görsel 13).

Görsel 13. Kentsel Mekan Aktivitelerinin 3 Türü ve Mekan Kalitesi İlişkisi (Erdönmez ve Akı; 2005).

Vikas Mehta ise 2013 yılında yayınlanan *The Street A Quintessential Social Public Space* adlı eserinde 8 ay süren bir gözlem ile yapmış olduğu detaylı çalışmayı anlatmış, insanların sosyal davranışlarının bir tipolojisini çıkarmaya çalışmıştır. Kamusal mekanlardaki sosyal davranışları daha iyi anlamak adına ne tür ilişkilerin var olduğunu saptamıştır. Mehta sokakta gerçekleştirdiği uzun süreli gözlem çalışmasında tüm davranış türleri ve aktiviteleri listelemiştir. Yaptığı gözlemlerin sonucunda Gehl'nin insanların yaptığı aktiviteleri sınıflandırdığı çalışmasını geliştirdiği ve sosyalleşme kavramı üzerinden ele aldığı görülmüştür. Çalışma sonucunda insanların kamusal mekanda 3 tip sosyallik içinde bulunduğunu vurgulamıştır. Bunlar pasif sosyallik, geçici sosyallik ve sürekli sosyalliktir. Bireyler için tanımlanan bu sosyallik türleri sosyal etkileşim düzeyinin belirlenmesinde kullanılabilecek niteliktedir.

Pasif Sosyallik: İnsanlar doğrudan bir sözlü temas aramadan diğer insanların huzurunda olmak için belirli bir ihtiyaç duyarlar. Bu durum pasif sosyallik olarak adlandırılmaktadır.

Pasif sosyallik, sözlü olmayan etkinlik ve davranış biçiminde ortaya çıkar. Kamusal mekanda yalnız vakit geçirme, çevreyi ve insanları seyretme gibi etkinlikler bu ilişki kapsamındadır. Pasif sosyallik, yabancılar ve "tanıdık yabancılar" arasında paylaşılan bir insan etkileşimidir (Milgram, 1977; akt. Mehta 2013).

Toplum içinde yalnız olmak sosyal bir davranıştır. İnsanlar, herhangi bir aktif sosyal davranışla doğrudan etkileşime girme veya bu davranışa katılma niyetinde olmasalar bile, diğerlerinin bulunduğu halka açık yerlerde yalnız kalacakları yerler ararlar. Belki de bu durum insanlığın huzurunda olmayı, konuşma seslerini duyabilmeyi veya duyuşal ilgi için görünür insan faaliyetlerini görebilmeyi ve daha büyük bir topluluğun parçası hissetmeyi güven verici bulmaktan ileri gelir. İnsanlar genellikle yemek yemek, içmek, okumak, çalışmak ya da başka herhangi bir aktif arkadaş ve dikkat dağıtıcı şey olmadan başkalarının yanında, kalabalık içinde bulunmak ister (Görsel 14).

İnsanları izleyen veya çevreyi seyreden insanlar, kamusal alanda en yaygın pasif davranışlardan biridir. Toplumsal etkileşim, eylemlerimiz ile çevremizdekilere gösterdiğimiz tepkilerden oluşan bir süreçtir. Gündelik davranışımızın görünürde önemsiz nitelikteki pek çok yönü, yakından bakıldığında toplumsal etkileşimin hem karmaşık hem de önemli yönleri olarak ortaya çıkar. Buna örnek olarak, insanın gözünü başkasına dikmesi, başka insanlara bakması verilebilir. Etkileşimlerin çoğunda, bakışmalar oldukça geçicidir (Giddens, 1999). Bireyler yüz ifadelerini görsel olarak algılayarak iletişim sağlamaktadırlar. Bu şekilde çevreden, diğer insanların, duyguları hakkında bu şekilde bilgi alınabilmektedir.

Görsel 14. Pasif sosyalliği destekleyen alışveriş merkezi ortak alan tasarımı örneği (<https://bit.ly/3Z2T4F5>)

İnsanlar mekan içerisinde çevreye ilgi ve uyaran sağlayan diğer birey ve grupların varlığını görmek, dinlemek ve hissetmekte uyarılma bulurlar. Davranışları ve faaliyetleri pasif sosyallik anlamına gelir ve bazen geçici sosyalleşmeye girebilirler. Yürürken ya da hareket halindeyken diğer insanları ve etkinlikleri görmek ve deneyimlemek, çok geçici bir sosyal etkileşim türüdür. Daha fazla ve daha uzun süreli pasif sosyalliği destekleyebilmek için, mekanın durup vakit geçirilecek bir yer olarak anlaşılması zorunludur.

Pasif sosyalleşmenin önemli sonuçlarından biri gevşemedir. İnsanlar kamusal mekanda başkalarıyla birlikte yalnız kalmayı rahatlatıcı bulurlar. Carr et al. (1992), rahatlamayı, kamusal mekandaki insanların beş temel ihtiyacından biri olarak tanımlar. Hareket alanlarından ziyade dinlenme veya toplanma alanları genellikle rahatlama ile ilişkilendirilir (Mehta,2013, s. 103).

Gevşeme ve duyuşal uyarım gibi bireysel faydaların yanı sıra, pasif sosyallik, insanları kendilerine benzemeyen ve "başkaları" olarak değerlendirebilecekleri kişilere alıştırmada önemli bir rol oynar. Pasif sosyallik, çok sayıda yeni ve tanıdık olmayan insanları, gelenekleri, davranışları ve faaliyetleri görerek öğrenmede ilk sırada yer alır.

Geçici Sosyallik: İnsanlar arasında tesadüfî karşılaşmalar küçük sohbetlere ya da kısa süreli, düşük yoğunluklu temaslara yol açabilir. Bu kısa, geçici temaslar, diğer insanlarla rahat ve nispeten basit bir şekilde kolay etkileşimler oluşturur. Bu tür etkileşimler geçici sosyalliktir. geçici sosyallik, etkileşime giren insanlar için anı insancillaştırmanın geçici yararlarına sahiptir. Ancak bu kısa vadeli, düşük yoğunluklu temasların veya zayıf bağların, insanlar arasındaki daha derin ve kalıcı sosyal etkileşimlerin ve katılımların olası başlangıçları olduğu da ileri sürülmektedir (Mehta 2013, s. 106). Jacobs (1961), tekrarlanan kısa vadeli temaslar yoluyla insanların, aksi takdirde tamamen yabancı olabilecek olan şehir sakinlerine güvenmeye başladıklarını savunur.

Tanıdık bir komşuya ya da tanıdık bir yüze el sallamak, sohbet etmek için bir an duraksamak, bir baş sallama ya da bir gülümsemeyle basit bir karşılık vermek ya da saati sormak ve söylemek gibi kısa bir alışverişte bulunmak, hepsi birer geçicilik belirtileridir. Tanımadığımız insanlarla çocuklar, özellikle daha küçük olanlar ve evcil hayvanlar yetişkinler arasında görsel ve sözlü alışverişler ile hoş sohbetlere yol açar (Görsel 15).

Görsel 15. Geçici sosyalliği destekleyen alışveriş merkezi ortak alan tasarımı örneği (<https://bit.ly/3Z6wJX0>)

Kalıcı/sürekli Sosyallik: İnsanlar kamusal mekanlara sadece uzun vadeli ilişkiler aramak amacıyla gelmeyebilirler, ancak birçokları için aile bireyleriyle, arkadaşlarla ve toplulukla aktif olarak bağlantı kurmak için imkan sunan bir yerdir. Bu tip etkileşim biçimi kalıcı sosyallik olarak adlandırılmaktadır. Kalıcı sosyallik, insanlar arasındaki her ikisi de anlamlı ilişkiler olan yakın ilişkileri ve bağlantıları içerir. Yakın ilişkiler, yakın arkadaşlar veya iş ortaklar arasındaki toplantıları içerir.

Görsel 16. Kalıcı sosyalliği destekleyen alışveriş merkezi ortak alan tasarımı örneği (<https://bit.ly/3Gb8Jtb>).

Kamusal mekanda tasarım ve yönetimin amacı, insanların anlamlı çağrışımlar da dahil olmak üzere her düzeyde başkalarıyla etkileşim kurma yeteneğini desteklemek için fırsatlar yaratmak olmalıdır (Mehta 2011).

Kalıcı sosyallik, bireyler arasında daha sık ve tekrarlanan temaslara bağlıdır. Bunu yaparken, insanlar zamanlarını ve duygusal enerjilerini kalıcı sosyalliği teşvik eden koşulları bulmaya veya yaratmaya harcarlar. Bu koşullardan biri, buluşmak ve iletişim kurmak için uygun ortamdır. Kalıcı sosyallik, pasif ve geçici sosyalliğe kıyasla ortamdaki çok daha fazlasını gerektirir. Öncelikle mekan, fiziksel koşullar ile buluşmaya uygun bir ortam sağlamalıdır. İkincisi, yerin kuralları hem gündelik hem de ciddi ve kolay etkileşimlere izin

vermelidir. Kalıcı sosyallik, geçici veya pasif sosyallikten gelişebilir ve bazen zaman içinde bir sürekliliktir (Mehta 2013, s. 110).

Özetle bireylerarası etkileşimde esas olan; kişilerin bir arada bulunabilecekleri ve vakit geçirebilecekleri, çeşitli aktivitelerde bulunabilecekleri, ortak kullanıma açık mekanlarda toplumun bir parçası olarak yer almalarıdır. Her birey kişisel farklılıkları ile birlikte gündelik yaşamlarının akışında aynı anda kamusal mekanlarda toplumsal ilişkiler içerisinde bulunmaktadır. Aynı anda birden fazla insanın kamusal mekanda karşılaşmalar, görme ve işitmeye ilişki kurup en basit derecede iletişim biçimlerinde bulunması, diğer etkileşim biçimlerine olanak tanınması ve zemin hazırlamasıyla önemlidir. Söz konusu kamusal mekanda nerede, ne zaman karşılaştıkları, birbirlerini nasıl görüp işittikleri, birbirlerine ne düzeyde yakın olduklarına dair mekânsal ilişkiler mekan tasarımı ve mekanın etkileşimi desteklemesini değerlendirmede önemli bir ölçüttür.

2.2.2.Kamusal İç Mekanda Sosyal Etkileşimi Destekleyen Mekânsal Özellikler

İnsanlar ve gün içerisinde aktivitelerini gerçekleştirdikleri çevreler arasındaki ilişkinin incelenmesi, 1960'ların ortalarından önce davranış bilimcilerden çok az ilgi görmüştür. Son atmış yılda ise, psikologlar ve ilgili mimarlık ile peyzaj mimarlığı disiplinlerinden araştırmacılar, çevre ve davranış (E&B) araştırmaları alanında çeşitli metodolojiler geliştirmeye başlamışlardır.

Barker ve Wright (1978), Habitats, Environments, and Human Behavior'da ekolojik psikolojiden yola çıkarak insan davranışının doğrudan belirli yerlere bağlı olduğunu öne sürer. Davranış ortamları olarak tanımlanan ve grup davranışını incelemek için kullanılan bu yerlerin, insanlar için evrensel anlam taşıdığına inanırlar (Barker 1978; Rapoport 1982; Lynch 1960).

Bechtel, Marans ve Michelson (1987) çevre ve insan araştırmalarındaki en önemli değişkenin çevre olabileceğinden bahseder. John Zeisel (1981), Inquiry by Design adlı kitabında, insan davranışı veya insanların fiziksel çevreye tepkisini; insanların gördükleri,

hissettikleri, içinde yaptıkları ve davrandıkları mekanlar hakkında bildikleri ile tanımlanabileceğini söyler. İnsanların bir çevre hakkında bildikleri, gerçek bilgilerle ilgilidir. Bu, bilgi (bir kişinin bir durum hakkında ne bildiği veya inandığı) veya gerçek veriler (sayılabilen, kategorize edilebilen veya ölçülebilen bir şey) şeklinde olabilir. İnsanların bir çevrede ne yaptıkları veya çevreye ne yaptıkları doğrudan davranışla (mekan aktiviteleri, yaşam biçimi aktiviteleri ve bunların diğerleriyle ilişkileri) bağlantılıdır (Layne, 2009).

Birçok çalışma (Dietz, Stern ve Guagnano 1998; Newell 1997; Fisher ve Nasar 1992; Bonnes, Bonaiuto ve Ercolani 1991; Purcell, Peron ve Berto 2001; Kahana ve ark. 2003; Alfonzo 2005; Kaplan 1983), fiziksel çevre ile insan tutumları, inançları ve davranışları arasındaki ilişkileri anlama ile ilişkili değişkenleri sınıflandırmak ve düzenlemek için kavramsal çerçeveler kullanmıştır. Söz konusu çerçeveler çalışılan bilim dalında farklı farklı adlandırılırlar da ana konu çevre ve insan arasındaki etkileşim etrafında döner.

Sosyalleşmeyi destekleyici kamusal iç mekanlara ilişkin aktif yaşlı kullanıcıların mekana yönelik algı ve tercihlerini analiz edip yorumlayabilmek için belirli bir çerçeveye ihtiyaç duyulur. Literatürde yer alan ve neredeyse tamamı (Jacobs, 1961; Alexander, 1977; Whyte, 1980; Lynch, 1984; Gehl, 1987; Carr vd.,1992; Lang, 1994; Cabe ve Detr, 2001; Cabe, 2002; Carmona vd., 2003; Trip, 2007; PPS, 2008; Layne, 2009; Mehta, 2014) çevre davranış araştırmaları, çevre psikolojisi, odak popülasyon çalışmaları, insan ve çevre odaklı peyzaj kalite algılama ve değerlendirme çalışmaları, çevre odaklı kentsel kamusal açık alan tasarımı çalışmaları gibi alanlarda ve daha çok mekânsal kalite başlığında insan -mekan etkileşimi çevresinde daha teknik bir ifadeyle yer almış, çalışmaların kamusal açık mekanlar üzerinden araştırılıp değerlendirildiği görülmüştür (Tablo 2). Her ne kadar bu çalışmanın odağı kamusal iç mekan olsa da literatürde yer alan kamusal açık mekan üzerine yapılan çalışmaların bu araştırmanın kılavuz çerçevesini oluşturmada etkili olacağı ve kamusal iç mekana adapte edilebileceği düşünülerek incelenmiştir.

Jacobs (1961) Yaşayan mekânlar	• Konfor • Tanımlanabilirlik • Ulaşılabilirlik • Çeşitlilik • Boşluk	Cabe ve Detr (2001) İyi tasarlanmış mekanlar	• Kimlik-karakter • Süreklilik ve çevreleme • Konfor, imaj ve kapsayıcılık • Hareket kolaylığı • Okunabilirlik • Uyarlanabilirlik • Çeşitlilik
Alexander (1977) Yaşayan-canlı mekânlar	• Aktivite cepleri • Kesişme noktaları • Sınır • Boşluk • Çeşitlilik • Alan kullanımı	Cabe (2002) Kaliteli mekânlar	• Konfor • Güvenlik • Çeşitlilik • Görsel basitlik • Bakım • Erişebilirlik
Whyte (1980) Başarılı mekânlar	• Oturma yerleri, güneş, ağaç, su, yemek yerleri • Triangülasyon • Konfor, İmaj • Etkinlik çeşitliliği, sosyalleşme • Erişim, bağlantı	Carmona vd. (2003) Başarılı mekanlar	• Konfor ve imaj • Erişim ve bağlantı • Kullanım ve aktivite • Sosyalite
Lynch (1984) Çevresel kalite	• İmgelenebilirlik • Okunabilirlik • Algılanabilirlik • Vurgu Noktaları • Düğüm Noktaları • Odak • İmaj	Trip (2007) Kaliteli mekânlar	• Çeşitlilik • Canlılık • Güvenlik • Estetik • Yaratıcılık • Etkinlik
Gehl (1987) Güzel mekânlar	• Oturmalar, Köşeler, Oyuklar, Kaldırımlar, Basamaklar, Duvarlar • Konfor • Kişiselleştirme • Etkinlikler (zorunlu-opsiyonel- sosyal)	PPS (2008) Başarılı mekânlar	• Etkinlik • Kimlik-imaj • Aktif kenar kullanımları • İşletmeler • Mevsimler stratejiler • Farklı kullanıcı grupları
Carr vd., (1992) Anlamlı mekânlar	• Konfor • Dinlenme • Keşfetme • Aktif katılım • Pasif katılım	Layne (2009) Elverişli Mekanlar	• Güvenlik • Aidiyet • Çoklu aktiviteler • Yetenek/beceri • Sosyal katılım
Lang (1994) İşlevsel kentsel mekanlar	• Güvenlik • Fizyolojik ihtiyaçlara karşılık gelen • Aidiyet ve bağlılık • Etkinlik • Estetik	Mehta (2014) Güzel kentsel mekânlar	• Anlamlı etkinlikler • Konfor • Güvenlik • Kapsayıcılık • Memnuniyet

Tablo 2. Farklı çalışmalarda yer alan fiziksel çevre- kişi arasındaki etkileşimi olumlu destekleyecek mekanlara dair kriterler (Alpak vd. oluşturduğu tablo baz alınarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.)

Tabloda yer alan çalışmalar incelendiğinde çalışmaların kurgusunda leği ve konu edinilen alanı ne kadar farklı olsa da konuya yaklaşımlarının benzer olduğu görülmektedir. Güvenlik, konfor, aktivite/katılım gibi kavramlar neredeyse tüm çalışmalarda yer edinin önemsendiği görülmüştür. Ayrıca çalışmalardaki kavramlar tanımlanmış kategoriler içine yerleştirilse de, literatür taraması için seçilen okumaların çoğu, bir veya daha fazla sınıflandırma alanına yerleştirilebilir.

Yaşlı bireyler için yaşam kalitesinden bahsederken toplumu oluşturan diğer bireylerle bir aradalık içinde sosyal etkileşimlerini destekleyecek mekanların ne kadar önemli olduğuna değinmiştik (Bölüm 2.3.1). Bunun için kamusal iç mekanın sahip olması gereken bazı nitelikler vardır ve bu niteliklerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu alışma ise sosyalleşmeyi destekleyici kamusal iç mekan niteliklerinin J.Gibson'ın geliştirdiği “Theory of Affordances” (Olanaklar Teorisi) ile açıklanan “Mekansal Olanaklılık/Elverişlilik” kapsamında ele alınması gereken bir konu olarak görmektedir.

James Gibson (1986) tarafından, The Ecological Approach to Visual Perception kitabında ““Theory of Affordances” (Olanaklar Teorisi) ilk olarak sunulan teori, insanların ihtiyaçlarını karşılayan ve en iyi adapte oldukları çevreleri tercih ettikleri fikri ile ilişkilendirilmiştir. Çevresel olanaklılık/elverişlilik (affordance), fiziksel çevrenin insanların ihtiyaçlarına cevap vermesi olarak ifade edilmiştir. Başka bir deyişle, çevresel elverişlilik insanların ihtiyaçlarını ve arzularını karşılamak için mekanın sunduğu ya da sağladığı şeydir (Layne, 2009).

Bir kişi bulunduğu ortama baktığında, o ortamın tercihi genellikle sadece onun estetik niteliklerinin yansıması değil, davranış olanaklılığının da bir yansımasıdır (Hartig ve Staats 2005). Bu durum, beklenen bir sonuca veya mekanın belirli bir ihtiyaç veya uygunluk/yeterlilik (affordance) sağlama yeteneğine bağlıdır. Bu nedenle bu yeterlilik koşullarını yaratmanın amacı, özünde, görsel ve estetik alanla birlikte mekansal tercihi, insanın sosyal etkileşim ihtiyaçlarını sağlamada bir mekanın algılanmasına dayalı mekansal kullanıma ya da tercihe de “açmak” veya genişletmektir (Layne, 2009). Çünkü kamusal i

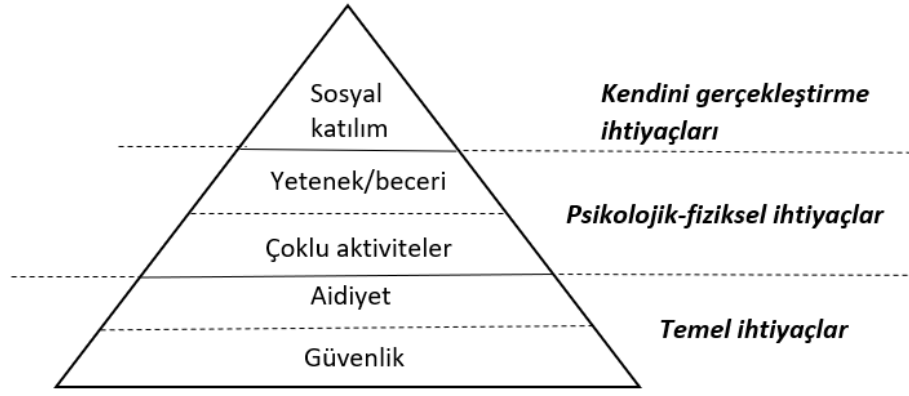
mekanların tercihinde tasarım büyük rol oynamaktadır. Mekanın destekleyici bir mekan olarak düşünülmesi için, hem fiziksel özellikleri hem de kullanıcının algısını yansıtmalıdır.

James Gibson'ın (1986) yeterlilikler teorisi, fiziksel çevre ve sosyal çevreyi bir araya getirerek, kişi ve çevrenin bir arada var olduğunu ve bir olay anlamı verdiğini gören bir işlevsel perspektif yaratır (Gibson 1986; Clark and Uzzell 2002, s. 96). M. Powell Lawton (1970), etkileşimin sosyal ekolojisinin, konseptinde fiziksel çevre, birey ve sosyal çevreye sahip olması gerektiğine inanmıştır (akt. Layne, 2009).

Kişisel dürtüler, çevresel bilgi ve olası sonuçların algılanması bireyin farkındalığını etkilese de, uygun şekilde tasarlandığında ve inşa edildiğinde mekan, insan aktivitelerine destek sağlar ve anlam aktarma fırsatı verir (Lang 1994; Sebba 1991). Bu iki amaç neredeyse sınırsız bir fiziksel mekan uygunluğu listesine uyarlanıp açıklanabilse de, bu çalışma için olanaklılık/elverişlilik toplum içerisinde kuşaklararası ve destekleyici fiziksel mekandır, yani bir kamusal iç mekanın aktif yaşlı bireylerin diğer tüm yaş grubundaki bireylerle olumlu sosyal etkileşimi sağlamak için gereken destekleyici mekânsal özellikleri olduğu anlamına gelir.

Mekanın elverişliliği (affordance) aslında mekanın yönlendirici gücüdür. Bu bakış açısıyla mekan tasarımı, insanların hem mekanla hem de diğer insanlarla olan etkileşiminde etkili bir güç olarak kullanılabilir. Çünkü mekan sayesinde insanların davranış ve eylemleri yönlendirilebilir (Kahraman, 2014, s. 78). Kamusal iç mekanlarda kullanıcıların ve özellikle aktif yaşlı bireylerin birbirleriyle etkileşim içerisinde olduğu mekanların kurgulanması mekânsal elverişlilik kavramıyla doğrudan ilişkilidir.

Layne (2009), “Supporting Intergenerational Interaction: Affordance of Urban Public Space” adlı eserinde çevrenin etkileşim için sahip olması gereken destekleyiciliğini hem Gibson’ın affordance teorisini hem de Maslow’ın ihtiyaçlar hiyerarşisini baz alarak 5 koşullu elverişlilik (conditional affordance) olarak tanımlamıştır (Görsel 17).

Görsel 17. Nesillerarası etkileşimi desteklemede çevrenin sahip olması gereken beş koşullu elverişlilik. (Layne, 2009).

Çalışma kapsamında incelenen literatür çalışmalarıyla kamusal iç mekanın destekleyiciliğini belirlemede ulaşılan en güncel 3 çalışma, kılavuz olarak alınıp değerlendirme kriterleri oluşturulmuştur (Tablo 3).

PPS (2008) Başarılı mekânlar	Layne (2009) Elverişli mekanlar	Mehta (2014) Güzel kentsel mekânlar
• Etkinlik	• Güvenlik	• Anlamlı etkinlikler
• Kimlik-imaj	• Aidiyet Duygusu	• Konfor
• Aktif kenar kullanımları	• Çoklu Aktiviteler	• Güvenlik
• İşletmeler	• Farklı fiziksel yetenekler	• Kapsayıcılık
• Mevsimler stratejiler	• Kişilerarası katılım	• Memnuniyet
• Farklı kullanıcı grupları		

Tablo 3. Değerlendirme kriterlerini belirlemede faydalanılan kaynaklar

Bu çalışmalarda yer alan kavramlar baz alınarak sosyal etkileşimi destekleyici fiziksel mekan kriterleri olarak “mekanda tasarım ve konfor faktörleri”, “mekandaki aidiyet duygusu”, mekanda gerçekleşen kişilerarası aktivite/etkileşim ve katılım olanakları”, “farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme” olmak üzere 4 ölçüt belirlenmiştir.

Mekanda Tasarım ve Konfor Faktörleri: Sosyal etkileşimi destekleyici fiziksel mekanlar için belirlenen beş koşullu yeterlilik parametrelerinden biri olan tasarım ve konfor parametresi insan gereksinimlerinden birini karşılamak için mekanın tasarım özelliklerinin görsel algı ve değerlendirmesine dayandırılmıştır.

Mekanın fizyolojik ihtiyaçlara cevap vermesi, mekan içerisinde herhangi bir yerde kişinin kendi konumunu ve ulaşmak istediği konumu algılayabilmesi ve mekanda kaybolmuşluk hissinin yaşanmaması, mekanda dikkat çekici, akılda kalıcı, göze çarpan mimari tasarım elemanlarının varlığı ve algılanabilir olması, odak noktası sağlayan mimari tasarımların varlığı, mekanın estetik olması, mekandaki yatay ve düşey sirkülasyon elamanları ile mekana giriş çıkış alanlarının konumunun ayırt edilebilir ve kolay bulunur olması, yer yön işaretçilerinin varlığı ve algılanabilir olması, mekandaki sirkülasyon alanlarının boyutlarının kullanıcı yoğunluğuna göre yeterliliği, Renk, malzeme, form, oran/ölçü, ışık gibi mekan tasarımı ve algısında etkili öğelerin varlığı ve bilinçli kullanımı, özellikle ortak kullanım alanlarında yer alan oturma/dinlenme birimlerinin sayıca yeterliliği ve konforu, mekanın doğal peyzaj unsurlarını bitki, ağaç, su ögesi vb. bulundurması gibi kriterlerle sosyal etkileşimi destekleyen mekânlarda tasarım ve konfor faktörleri değerlendirilebilir.

Mekandaki aidiyet duygusu: Mekanda aidiyet duygusu araştırılan konu başlığı özelinde değişiklik gösterilebilir. Bu çalışma kapsamında destekleyici kamusal bir iç mekanda birey kendini ne denli rahat ve özgür hissediyorsa, kendini o mekanda öteki gibi görmüyor ve kendi ihtiyaç ve gereksinimlerine cevap veren bir yer olarak tanımlayabiliyorsa, kendi kültüründen izlere rastlayabiliyorsa, kendini mekana o kadar ait hissedebileceği kabul edilmektedir.

Mekanda gerçekleşen kişilerarası aktivite, etkileşim ve katılım olanakları: Aktif yaşlı bireyler kamusal mekanı özel alanlarına bir alternatif olarak tercih etmelerindeki bir diğer nedeni de mekanın onlara sunacakları aktivite çeşitliliğidir. Mekan onlara ne denli aktivite sunarsa yaşlıların orayı tercih etme ve kullanma sıklığı da artacaktır. Çünkü aktivite onlara günlük döngüleri içerisinde hem bir farklılık ve zenginlik sunacak, hem iyi vakit geçirmelerini sağlayacak, hem de sosyalleşme fırsatı yaratacaktır. Bu durum çift yönlü bir

karda olma eylemidir. Bir yandan aktif yaşlı birey kazanırken diğer yandan yönetimde bu aktivitelerden kar sağlayabilecektir. Dolayısıyla öncelikli olarak söz konusu kamusal iç mekanın çeşitli sayıda katılımcıya hizmet verebilecek aktivitelerin düzenleneceği esnek ve dönüşümlü bir ortak alana sahip olup olmadığı ve eğer sahipse düzenli bir programla (haftalık, aylık) yeterli sayı ve çeşitlilikte aktivite düzenlenip düzenlenmediği sorgulanmalıdır. Bunun yanı sıra mekanda algılanan açıklık ve erişebilirlik, mekândaki etkinliklere ve olaylara katılmada algılanabilirlik, toplanmaya olanak tanıyan alanların varlığı, mekân düzeninin ve tasarımının, etkinlikleri ve davranışları desteklemedeki elverişliliği, kullanım çeşitliliğine imkân tanıyan işletme sayısı da bu başlık altında değerlendirilir.

Farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme: Bu kriter genel olarak bir kamusal alanın sahip olması gereken başlıca kriterlerden biridir. Çalışmanın odak grubu da aslında bu başlık altına girmektedir. Çünkü hayat döngülerinde emeklilik, statü ve sosyallik kaybı, bazı fiziksel kayıplar, aileden, çocuklardan ve akrabalarından uzaklık gibi çeşitli kayıplara sahiptirler. Ayrıca toplumu oluşturan din, dil, ırk, kültür, yaş gibi farklı özelliklerine sahip bireyler de aynı kamusal mekânı yine kendi gereksinimlerini karşılamak için kullanacağından mekân tüm kullanıcı tiplerini kapsayıcı nitelikte olmalıdır. Dolayısıyla kişilerarası sosyal etkileşimi destekleyen kamusal iç mekân özelliklerinden birinin bu olması gerektiği düşünülmüştür.

Çalışmada kullanılan bu 4 kriter, alan çalışmasındaki anket sorularının sınıflandırılması ve yanıtların analizinde kullanılacaktır. Belirlenen bu 4 kriterin kullanıcıların sosyalleşme düzeyi üzerindeki etkisini analiz etmek üzere ise Mehta'nın (2013) "sosyallik" sınıflandırması kullanılacaktır.

Sosyallik: Bu çalışma kamusal iç mekanların tasarımı planlanırken bireylerarası sosyal etkileşimin göz ardı edildiği varsayımından yola çıkmıştı. Dolayısıyla sosyalleşmeyi destekleyici kamusal iç mekanlar yaratmak için gerekli görülen 4 parametrenin söz konusu mekân üzerinden incelemesi yapılırken Mehta'nın geliştirdiği pasif, geçici ve sürekli sosyallik türlerine (bkz. bölüm 3.2.1), göre ne kadar olanak tanıdığı saptanmaya çalışılmıştır.

65 yaş üstü aktif yaşlı bireylerin kamusal bir iç mekanı özellikle sosyalleşmek için tercih etmesi amacıyla oluşturulan bu dört yeterliliği mekanın sağlıyor olması, onların toplumla iç içe olup soyutlanmadan ve keyif alarak bir mekanı kullanmalarını sağlayacağını ve dolayısıyla yaşam kalitelerini arttıracakı düşünülmektedir.

2.2.3. Kamusal İç Mekanda Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi deneyiminin tanımı hem nesnel koşulları hem de bu koşulların öznel değerlendirmesini içermektedir (Kennedy, Northcott ve Kinzel, 1978). Yaşlı bireyler için yaşam kalitesi kavramı, yalnızca hayatta kalmaktan çok daha fazlasını ifade etmektedir (Clark, 1991). Bunun yanı sıra, yaşam kalitesi, kamu vasıtasıyla bir kamusal politika meselesi olarak takip edilecek bir şey olarak görülmektedir (Eckersley, 1999). Boş zamanın sağlanması (örneğin tesisler ve programlar), on dokuzuncu yüzyıldan beri batı dünyasında kamu politikasının önemli bir unsuru olmuştur ve çeşitli şekillerde hükümetlerin bir hizmeti olarak görülmüştür (Coalter, Long, & Duffield, 1988). Bu tür hizmetlerin çoğu, eğlence odaklı tesisler veya kamusal alanlar (örneğin, spor ve kültürel tesisler, şehir meydanları ve şehir parkları) sağlamaya odaklanmıştır (Logan & Molotch, 2007).

Fitzpatrick ve La Gory (2000), “Bütün insan eylemleri bir mekanda meydana gelir, ancak bu mekan fiziksel bir konteynerden daha fazlasıdır, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir fenomendir” diye belirtmiştir. Örneğin halk kütüphanesi her zaman insanların kitap okuduğu, bilgi alışverişinde bulunduğu ve önemli olayların sahnelendiği bir yer olmuştur. Halk kütüphaneleri aynı zamanda çeşitli kitap ve etkinliklerin sunulduğu, insanların birbirleriyle tanışıp fikir alışverişinde bulunduğu bir iletişim yeri olmuştur. Bu nedenle, boş zaman odaklı mekanların sağlanmasında yer alan planlamacılar ve tasarımcılar, yalnızca planlama girişimlerinin mekanın fiziksel doğasını nasıl değiştirdiğini değil aynı zamanda boş zamanın insanların yaşam kalitesini nasıl etkilediğini; insanların boş zamanları hakkında nasıl hissettikleri ve bu boş zamanlarda neyi deneyimledikleri ile boş zamanın gerçekleştiği ortamları anlamaya çalışmalıdırlar (Rice, Frone ve McFarlin, 1992).

Yaşam kalitesinin nesnel ve öznel ölçümleri, her karakterin fiziksel mekan için önemli olduğu gibi bağımsız yararlı tahminlere katkıda bulunur. Cummins (2000) “Yaşam

kalitesindeki nesnel ve öznel göstergeler genellikle tamamen bağımsız olmakla birlikte, nesnel yaşam koşulları çok kötü olduğunda bağımlılık dereceleri artar.” diye ifade etmiştir (Cummins, 2000, s. 68). Bu nedenle, nesnel ve öznel koşullarla bütünleştirilmiş yaşam kalitesini ölçmek için, çocuklardan yaşlı yetişkinlere kadar kullanıcı grubu odaklı önemin bir sıralaması yoluyla çok çeşitli yaşam alanları yaratılmaktadır. Bazı yaşam koşullarını diğerlerinden daha az önemli olarak değerlendirmek her bireye göre farklı olabilse de, “yaşam koşullarının nesnel ölçümü hala genel ölçümün bir parçasıdır ve tipik olarak deneyimlenenlerle karşılaştırılabilir” (Felce & Perry, 1995, s. 70).

1960'lardan bu yana, araştırmacılar ve kentsel politika analistleri “konut memnuniyetini öngören ve ... planlı topluluklardan, konut projelerinden ve gerileyen şehirlerden uzaklaşmayı azaltabilecek faktörlere” odaklandılar (Baldassare, 1986, s. 139). Örneğin, Avustralya'daki yaşam kalitesi, Ekonomik Planlama Danışma Konseyi (Sosyal Planlama Çalışma Grubu, 1993) tarafından ekonomik performans, sağlık, suç ve diğer sosyal göstergelerin nesnel göstergeleri bakımından tanımlanmıştır. Böylece, araştırmacılar ve kentsel politika analistleri, “yaşam kalitesinin herhangi bir anlamlı ve etkili tanımının kısmi bir yorumunu” sunmuştur. Bu çabaları sayesinde insanların kamusal alanlardaki kullanım kalıplarını etkileyip müzeler, kütüphaneler, kültür merkezleri ve sahne sanatları mekanları gibi yeni kültürel hizmetlerin ve tesislerin tanıtımına katkıda bulunmuşlardır (SPWG, 1993).

Kamusal iç mekanların etkin tasarımı yaşam kalitesinin desteklenmesi açısından önemli bir konudur. Yaşlı yetişkinler için etkin bir kamusal mekan tasarımına sahip olmada, bu mekanların yaşlıların yaşamlarında oynadığı rolü ve mekanların neden kullanıldığını veya görmezden gelindiğini anlamak önemlidir. Başka bir deyişle, kamusal mekan tasarımında insan (kullanıcı) bakış açısı ihmal edilmiştir (Carr ve diğerleri, 1992). Özellikle belirli aktif yaşlı bireyler gibi grupların bakış açısının ihmalini inkar edilemez boyuttur. Carr et al. (1992), “Mekanlar, içinde ne yapılması gerektiğine dair varsayımlarla önerilir, inşa edilir ve değerlendirilir. Bu varsayımlar, mekan tasarımcılarının, tasarımcıların müşterilerinin ve mekan yöneticilerinin hedeflerine dayanmaktadır ve yaşlı yetişkinlerin ihtiyaçlarına veya halka açık yerlerin bu ihtiyaçlara hizmet etme biçimlerine hitap etmemektedir” der.

Çoğu insan belirli nedenlerle kamusal iç mekana gider. Bazıları iyi bir restoranda öğle yemeği yemek, alışveriş yapmak veya dinlenmek gibi kısa vadeli ihtiyaçları içerir. Uzun vadeli amaçlarda ise bireyin günlük yaşamında bir değişiklik ihtiyacı, insanları görüp seyretme, onlarla aynı çatı altında bir arada olma isteği veya yaşam kalitesini zenginleştirme fırsatı gibi daha az belirgin olabilir. Kısa veya uzun vadeli amaçlara bakılmaksızın, insanlar kamusal iç mekanların nitelikleri ile ilgili çeşitli yaklaşımlardan etkilenirler. Örneğin, plazalar genellikle ticari nedenlerle, kurumsal amaçlarla hareket etmek veya vatandaşlardan ziyade idari yönetim hizmetlerini karşılamak için tasarlanmıştır. Kamusal iç mekanların amaçlarının ve insanlar tarafından kullanımının anlaşılması, mekanın kalitesiyle ilgili herhangi bir tartışma için esastır.

2.4. Günümüz Kamusal İç Mekanları “Avmler” ve Boş Zaman Etkinlikleri

19.Yüzyılda sanayi devrimiyle birlikte değişen ve dönüşen toplumsal yaşam ve insan gereksinimleri, mekânsal anlamda birçok yapının da dönüşümüne sebep olmuştur. İlk kuruluş amaçları sadece ticari olan alışveriş merkezleri, günümüzde çoğu kişi için eğlenme, gezinme, dinlenme, buluşma, vakit geçirme ya da sosyalleşme gibi aktiviteler için kullanılan günlük yaşamın bir parçası olmuştur. Feinberg ve Meoli (1991) insanların alışveriş merkezlerini tüketim faaliyetlerinin yanı sıra sosyal boyutuyla toplumsal bir merkez olarak görmeye başladığını ifade eder. Günümüzde insanlar alışveriş merkezlerini satın alma eyleminden ziyade iyi vakit geçirdikleri, memnun edici, boş zamanlarını değerlendirecekleri mekanlar olarak görmeye başlamıştır (Gardner ve Sheppard, 2012, s.1).

Boş zaman bireyin kendi isteği ile seçeceği etkinliklerle uğraşacağı zaman dilimidir (Parker, 1971). Boş zaman kavramı doğrudan rekreasyon aktivitelerini beslemektedir. Rekreasyon kavramı boş zamana sahip olan insanların, bu zaman diliminde gerçekleştirecekleri etkinliklerle ilgilidir (Karaküçük, 1997, s. 21 akt. Şensoy ve Tural).

Rekreasyon; bireylerin boş zamanda, tek başına ya da grupla, araçlı, araçsız, kapalı veya açık mekanlarda, bir organizasyon dahilinde ya da dışında, bireyin kendi isteğiyle seçip katıldığı zevk ve neşe verici her türlü etkinlikleri kapsamaktadır. Etkinlikler içten gelen bir istekle gerçekleştirilmektedir (Karaküçük, 1997, s. 67 akt. Şensoy ve Tural).

Steward (1991) ve Torkildsen (1992), Rekreasyonu organize edilmiş bireysel ya da sosyal olarak gerçekleştirilen boş zaman aktiviteleri olarak tanımlarlar. Olmsted (1991) ise rekreasyonu, içerisinde çeşitlilik, eğlenme motivasyonu, boş zamanı değerlendirme isteği, belirli bir amaç, esneklik ve yaratıcılık barındıran bir kavram olarak ifade eder.

20. yüzyılda rekreasyon ve boş zaman kavramları şehirlerin yeniden yapılanmasında etkili rol oynamıştır. Rekreyasyon kavramları ile ortaya çıkan rekreasyon aktiviteleri (kafe, restoran gibi sosyal birlikteliğin ve sosyal ilişkilerin sağlandığı aktiviteler, tiyatro, sinema gibi kültürel aktiviteler, spor aktiviteleri ile parklar, eğlence aktiviteleri gibi) ile yaşadığımız dönemde hızla gelişen bir endüstrinin besleyici kollarıdır. Rekreyasyon aktiviteleri ilk önce sadece kent ölçeğinde varlığını sürdürürken, toplumsal yapının değişimi ile iç mekan ölçeğinde de yer almaya başlamıştır (Aktaş, 2011, s. 5).

Baudrillard (2004), tüketim ve boş zaman etkinliklerinin alışveriş merkezlerinde harmanlandığından söz eder. Ayrıca alışveriş merkezlerindeki yaşam pratiğini inceleyen “Tüketim ve Toplum” adlı aynı eserinde, bu mekanların tüm aile bireylerine hitap edebilecek aktiviteler barındırması ile kendilerini tüm kullanıcı grupları tarafından tercih edilir mekanlar haline getirmeye çalıştıklarını belirtir. Ona göre alışveriş merkezleri, kullanıcılarına ihtiyaç duyulabilecek her şeyi içinde barındıran, kent yaşantısının küçük bir simülasyonunu sunma iddiasındadırlar. Bunu sağlamak için ise bu mekanların tasarımında kenti anımsatacak birçok unsur kamusal iç mekanda tekrar edilmektedir. Kentin sokaklarını andıran, koridor boyunca yürüyerek incelenen, karşılıklı akslara yerleştirilen alışveriş dükkanları, kentlerdeki meydanlarda toplanma ve etkinlikte bulunmaya ithafen alışveriş merkezindeki aktivitelerin gerçekleştiği daha geniş ortak kullanım alanları, şehir yaşamını kamusal iç mekana aktarma çabaları olarak yorumlanır (Aktaş, 2011, s. 4).

Günümüzde birçok alışveriş merkezinin sahip olduğu bir özellik olarak rekreasyon alan ve aktivitelerine sahip olan bu kompleksler, sadece tüketim ihtiyacının karşılanmasına yönelik olmamakla birlikte kültürel, sosyal mekanlar ve açık alanlar ile kamusal açık mekanlarda gerçekleşen aktivitelere ev sahipliği yapan mekanlar niteliği kazanmıştır (Şensoy ve Tural, 2015, s. 398) (Görsel 18).

Görsel 18. Beijing Financial Street Mall içerisinde yer alan pavilyon tasarımı (<https://bit.ly/3vyGsrF>)

Shields, (1992), alışveriş merkezlerinin gelişimine rekreasyonel aktivitelerin iç mekanda yeniden yorumlanmasının katkıda bulunduğunu ve eklenen yeni aktivitelerle birlikte, alışveriş ve tüketim aktivitesini destekleyerek geliştirdiklerini vurgulamıştır. Destekleyici aktiviteler görevindeki rekreasyonel aktiviteler alışveriş merkezlerinde kişiler arasında etkileşim ve sosyal ilişkilerin oluşumu için bireylerin buluşması ve birlikte zaman geçirmesini sağlamada destekleyici roldeki mekanların oluşumuna katkı sağladığını ifade eder. Ayrıca alışveriş merkezleri içlerinde barındırdığı kafe, restoran, spor mekanları ile sergi alanları ve çeşitli servis aktiviteleri veren mekanlar ve birimler olarak hem bulundukları komplekse ekonomik katkı sağlamakta hem de mekanın kullanıcılarına toplumdaki diğer bireylerle birlikte olma ve sosyalleşme imkanı sağlamaları sayesinde günümüzde aktif ve yoğun kullanıma sahip mekanlar olduğunu ifade etmiştir.

Alışveriş merkezi yönetimi için de boş zaman aktiviteleri giderek önemli hale gelmiştir. Günümüzde her şehirde birden fazla, özellikle büyükşehirlerde ise her semtte en az bir adet yer alan alışveriş merkezleri, rakipleri yerine tercih edilebilir olmayı sağlamak için boş zaman aktivitelerini sistemli hale getirme çabasıdadır. Birçok farklı işlevi içlerinde barındıran alışveriş merkezleri hem kullanıcıyı içeride tutmak hem daha fazla zaman ve para harcamalarını sağlamak için, kullanıcıların birçok gereksinimlerini karşılayabilecek ticari, spor, eğlence, kültürel gibi etkinlikleri içlerinde barındırırlar (Ercan, 2016, s. 197).

Bloch (1994) da alışveriş merkezlerinde yer alan rekreasyonel alanların insanların günlük hayatın getirdiği yoğunluk ve stresten uzaklaşmak, boş zaman geçirmek, vitrinlere göz atmak gibi aktiviteler için çok fazla kullanıldığını belirtmiştir.

Tüm kullanıcı tipleri gibi aktif yaşlı bireylerde alışveriş merkezlerini boş zamanlarını değerlendirme ve diğer bireylerle sosyalleşme için kullanırlar. Belki de bu yaş dönemindeki bireylerin bu mekanları kullanım amaçları tüketim ihtiyacından çok rekreatif amaçlardır. Klişe tüketimin ötesinde birçok farklı türde grup etkinliğinin gerçekleştirilebileceği düğüm noktası konumundaki alışveriş merkezlerini, aktif yaşlı bireyler oturma, gelen geçeni seyretme ya da hiçbir şey yapmama da dahil olmak üzere basit zevkler için kullanmaktadır. Aktif yaşlı bireyler örneğin alışveriş merkezlerindeki süpermarketi sadece tüketim odaklı kullanmayıp aksine belki ev dışında bir kahve içme, birkaç insanla bir arada olma duygusu ve tatmini ile kısa sohbetler başlatmak için de kullanabilirler (Görsel).

Görsel 19. Avm ortak kullanım alanında kullanılan su/havuz ögesinin alandaki insanları toplanma, birleştirme ve sosyalleşmeye dair etkisi (<https://bit.ly/3vzqbmo>)

Başkalarıyla birarada olma arzusu ve mutluluğu, insanlarla çevrili olma hissinin yarattığı tatmin tüm insanlar gibi yaşlı bireylerin de ihtiyaç duyduğu sosyal bir gereksinimdir

(Phillipson vd.,1998; Scharf ve Smith, 2004; Gillehard ve Higgs, 2005). Yaşlı bireyler için alışveriş merkezlerini çekici yapan şeyler içlerinde barındırdıkları çeşitli aktiviteler ve insanlardır (White vd, 2015, s. 584). İnsanları izlemek onlar için keyifli bir aktivitedir. Ayrıca bu mekanlar izlenilen kişilerle az ya da çok temas kurup etkileşimde bulunma fırsatı yaratır. Yani alışveriş merkezleri sosyalleşmelerine olanak sağlar (Görsel 20).

Görsel 20. Japonya’da bir avm’de gerçekleştirilen tüm kullanıcı grubunun katılımına açık mandala workshopu (<https://bit.ly/3IjfNGT>).

Aktif yaşlı bireylerin alışveriş merkezlerini kullanma biçimleri mekanın fiziksel ve sosyal özellikleriyle bağlantılıdır. Özellikle ortak kullanım alanları yaşlı bireylerin bu sosyal alanları kullanmasını teşvik edecek ya da caydıracak ve onların mekanda gerçekleştireceği sosyal aktivite türlerinin belirleyecektir. Yaşlı bireylerin alışveriş merkezine yönelik tutumları ulaşımı kolay, konforlu, güvenli, mekan algılanabilirliği ve kullanımı kolay ve keyif verici bir mekan niteliği taşıma gibi birtakım faktörler tarafından belirlenmektedir. Bahsedilen tüm faktörler özünde sosyal boyuttadır ve kamusal iç mekanın tasarım ve mimarisine bağlıdır.

Aktif yaşlı bireyler sağlıklı ve zaman kısıtı olmayan bireylerdir. Bu tür kullanıcıların alışveriş merkezlerinden beklentisi keyif verici aktivitelere ortam hazırlayıp destekleyen, diğer kullanıcılarla sosyalleşmelerini destekleyecek, yalnızken ya da arkadaşları ve aileleriyle vakit geçirebilecekleri ortak kullanım alanlarına ve düzenlemelerine sahip mekanlar olmasıdır.

White ve Sutton'un (2001) alışveriş merkezlerinin iç mekanları ve daha da önemlisi ortak kullanım alanlarının mekanın kullanımında yönlendirici faktör olduğunu ifade eder. Çünkü ortak kullanım alanları sosyal ve kültürel etkinliklerin gerçekleştiği toplanma, dolaşım ve yeme-içme alanlarını kapsayan mekanlardır. Mekan içerisinde insanların yoğunlaştığı ortak kullanım alanlarının fiziksel özellikleri ve tasarımı alışveriş merkezlerinin nasıl kullanılacağını etkilemektedir.

Yıldırım (1998), yaptığı çalışmada ortak kullanım alanlarının tasarımında doku, renk, form, ölçü, yön, hareket ve aralık öğelerini değerlendirmiş ve bu öğeler arasındaki uyumun sağlanması ile mekan tasarımının başarılı olabileceğini ifade etmiştir. Kloss (1993)'a göre ise, ortak kullanım alanlarındaki tasarımın görsel dengesinin kolay anlaşılabilir olması gerekmektedir. Bunların yanı sıra alışveriş merkezlerinin ortak kullanım alanları mekan içerisindeki görsel erişimin en yüksek düzeyde ve mekan tasarımının algılanabilir ve okunabilir olması, mekana anlam ve değer katması gerekir. Bu alanların mekan içerisindeki kullanıcıların birleştiği ve yoğunlaştığı, ortak paylaşımda bulunabilecekleri yerler olduğu göz önünde bulundurularak tasarım kararları oluşturulurken her kullanıcı tipindeki bireyler dikkate alınıp mekanda yer alacak işlevler ile kullanıcı istek ve gereksinimleri arasında ilişki kurulmalıdır. Bu alanlarda kullanıcı gereksinimleri ile ortama ve çeşitli aktivitelere uygun mobilyalar ve peyzaj elemanları kullanılmalıdır. Böylece mekanlar zenginleştirilip çekici hale getirilebilir.

Tokyay (2005) alışveriş merkezlerinin en büyük iddiasının kentsel mekana kamusal bir iç mekan alternatifi yaratmak olmasına rağmen alışveriş merkezlerindeki ortak toplanma alanlarının mevcuttaki toplam alana oranının oldukça düşük seviyede olduğunu vurgular. Hatta ortak alanların, mekana giriş noktaları ile mağazaları birbirine bağlayan sirkülasyon aksları olduğunu söyler. Bu durumda alışveriş merkezine gelen kullanıcıların mekanda yer alan boşluklardan özgür bir kentli olarak yararlanabilmeleri imkansızdır. Oysa insanlar, artık tatmin olamadıkları kentsel ortamdan yerine bu merkezi seçip, tüketim dışındaki sosyal gereksinimlerini karşılayabilecek mekanlara ve doğal bir iç peyzaja ihtiyaç duymaktadırlar (Tokyay, 2005) (Görsel 21).

Görsel 21. Thailand, Mega Food Walk Avm ortak kullanım alanları (<https://bit.ly/3VLlIfc>).

Alışveriş merkezlerinde boş zamanlarını geçirmek ve mekanı kullanan bireylerle sosyalleşmek için gelen kullanıcılar için alanlar tasarlanmalıdır. Giderek değişen toplumsal yaşam ve kullanıcı gereksinimleri göz önünde bulundurularak çeşitli aktiviteler ile sosyal etkileşimi destekleyecek ortak alanlar ve mekan organizasyonlarının düşünülmesi önemlidir.

Alışveriş merkezi kullanıcılarının çok farklı yaş grupları ile farklı sosyal gruplardan oluştuğu göz önünde bulundurularak alışveriş mekanı içerisinde farklı aktivite mekanları ve çeşitleri bulundurmak mekanın iç mekan tasarımı için de önemlidir (Aktaş, 2011, s. 11).

Alışveriş merkezlerinin iç mekanlarındaki (toplanma alanlarının dağılımı, sirkülasyon ve bağlantı alanlarının) düzeni ve aralarındaki şekil zemin ilişkileri) ile yapıdaki mekan organizasyonunun özellikleri alışveriş kavramının salt tüketim odağını destekler niteliktedir. Bu mekansal unsurların sosyal etkinlikleri ve bu alanların düzenleneceği mekanlarını da destekleyen nitelikte tasarımıyla ilişkilendirilmesi gerekmektedir (Aktaş, 2011, s. 11).

Zaman içerisinde nasıl ki toplumsal hayat ve gündelik yaşam içerisinde insan gereksinimleri değişip dönüşüyorsa alışveriş mekanları içerisinde yer alan aktivite çeşitleri ve alanları da dönemin ve insan gereksinimlerinin değişim ve dönüşümüne paralel olarak yenilenmelidir.

3. BÖLÜM YÖNTEM

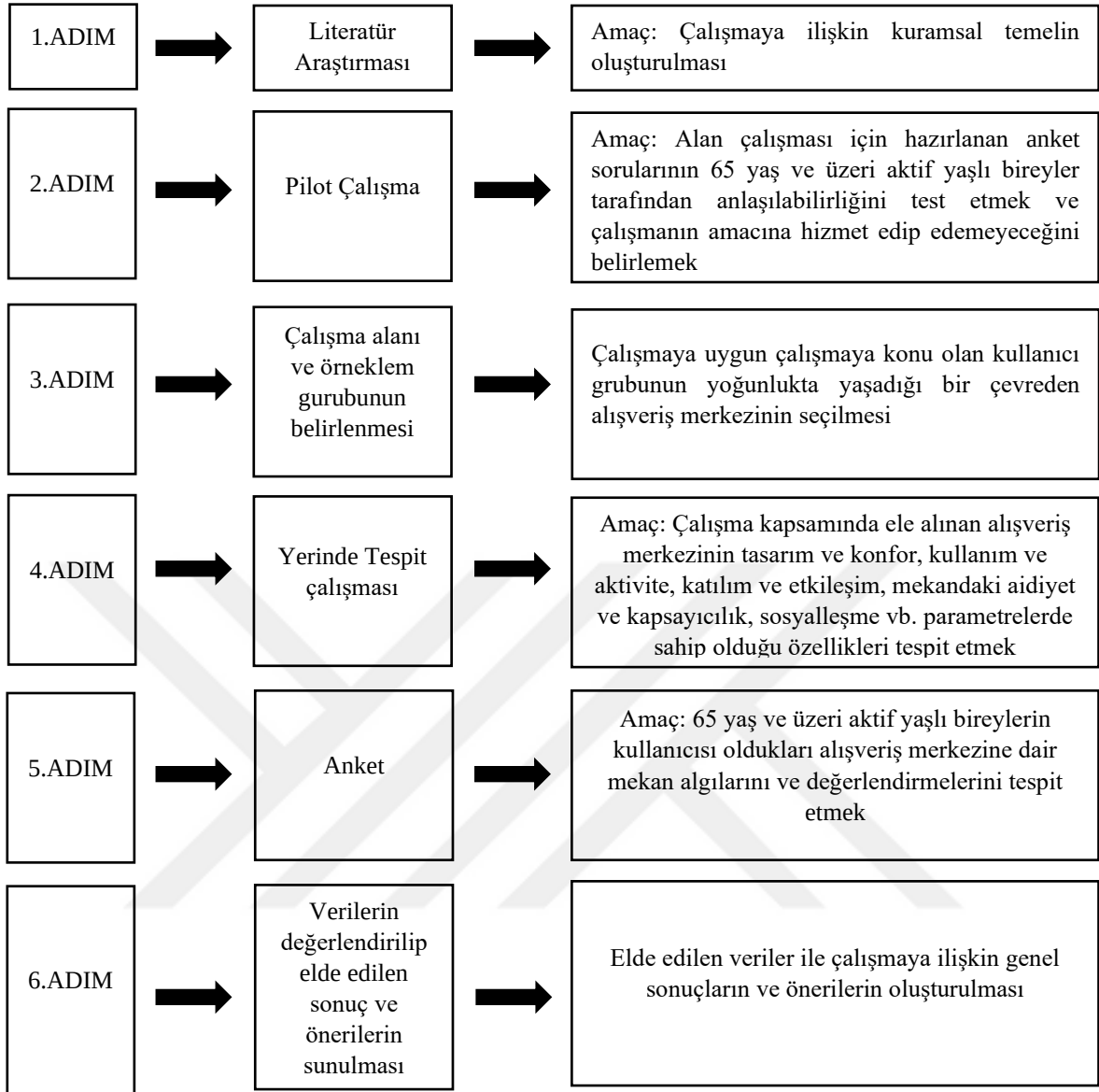
Bu bölümde araştırma modeli ve araştırmanın amacına yönelik yapılan alan çalışması ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Alan çalışması temelde 2 adımda gerçekleşmiştir. Alan çalışması kapsamında ele alınan alışveriş merkezindeki mevcut durumun yerinde tespiti ve seçilen alanı kullanan, ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilen 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerle gerçekleştirilen anket çalışması. Alan çalışmasının ayrıntıları 3.2. çalışma adımları başlığında detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, nicel bir araştırma şeklinde tasarlanmış olup korelasyonel araştırma desenine göre düzenlenmiştir. Veri ölçüm araçları anket ve gözlemdir. Farklı alanlardaki birçok bilimsel çalışmada anket yönteminin kullanımına sıklıkla başvurulur. Anket, bireylerin demografik özelliklerini ile bir durum, olay, konu hakkında bilgi toplamak ya da kişilerin tercih ve görüşlerini belirlemek amacıyla çeşitli soruların bir araya getirilerek oluşturulan veri toplama aracıdır (Metin, 2014, url). Korelasyonel araştırmalar ise, araştırma kapsamında değişkenler arasındaki ilişkilere odaklanıp var olan ilişkileri belirlemeyi amaç edinir. Aynı zamanda söz konusu değişkenler arasındaki merak edilen ilişkilerin derecesi ile neden-sonuç ile ilgili ipuçlarını saptamak için tercih edilir (Büyüköztürk vd., 2016, s. 15).

3.2. Çalışmanın Adımları

Kamusal iç mekanlardan alışveriş merkezlerinde 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin sosyalleşmelerini destekleyecek iç mekan özelliklerini belirlemeyi ve 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin söz konusu mekanla ilgili görüş ve algılarını tespit ederek bu tespitler ışığında öneriler sunmayı amaçlayan bu çalışma 6 temel adımda gerçekleştirilmiştir (Görsel 18).

Görsel 22. Çalışmanın adımları

1. Adım Literatür Çalışması: İlk adımda yaşlılık kavramı, yaşlılıkta yaşam kalitesi, sosyal etkileşim ve destekleyici fiziksel çevre, kamusal mekan, kamusal iç mekan, sosyal yaşam aktiviteleri ve sosyal etkileşim ilişkisi, kamusal iç mekanda sosyal etkileşimi destekleyen mekânsal özellikler ile günümüz kamusal iç mekanlarından alışveriş merkezleri ve ilişkili konularda yerli ve yabancı kaynaklar ile bu konuyla ilgili olan bilimsel çalışmalar taranmış ve kapsamlı bir literatür çalışması gerçekleştirilerek araştırmanın kuramsal alt yapısı oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında yapılan literatür taramasının en önemli kullanımı ise, 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireyler için mekan kullanımı ve sosyalleşmelerini destekleyecek

kamusal iç mekan tasarımı çalışmasını yürütmek için kullanılabilecek bir dizi ilkeyi tanımlamak ve belirlemektir.

Literatür çalışması sonucunda belirlenen 4 kriter, aktif yaşlı yetişkinlerin mekanla ilgili çevresel algılarını ve tercihlerini toplamak ve değerlendirebilmek için kılavuz çerçeve olarak kullanılmıştır.

2. Adım Pilot Çalışma: Bu adımda Ankara ili Çankaya ilçesinde seçilmiş alanda yapılacak çalışma öncesinde yine aynı alanda toplam 20 adet 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireyle pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Alan çalışması ile pilot çalışmanın yürütüldüğü Alışveriş merkezinin ismi, alışveriş merkezi yönetiminin çalışma içerisinde geçmesi istenmediğinden alışveriş merkezinin ismi verilememektedir. Pilot çalışma için hazırlanmış anket soruları 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireyler A Alışveriş Merkezine giriş ya da çıkış sağlarken onlarla iletişime geçilerek çalışmaya gönüllü olmaları istenmiş ve kabul eden bireylerden söz konusu avm'yi daha önce en az bir kez deneyimleyen aktif yaşlı bireyler seçilerek çalışma gerçekleştirilmiştir.

Çalışmaya katılan 20 kişiden 10'una anket formu, kalem ve altlık verilerek formu doldurmaları istenmiş, diğer 10 kişiye ise anket formunda yer alan soru ve cevaplar okunarak 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireyin seçimleri araştırmacı tarafından işaretlenmiştir. Anket formu dağıtılan bireylerin gözlük takma, yavaş okuma, zorluk çekmemek, vakit kaybetmemek vb. nedenlerle anket formunu doldurmak istemediği, başlayıp bıraktığı ya da araştırmacı tarafından okunmasını talep ettiği belirlenmiştir. Diğer grup ise daha sohbet havasında anketi sorularını yanıtlarken iyi vakit geçirip istekli olduğu saptanmıştır. Ayrıca diğer gruba göre anketler daha az sürede bitirilmiştir.

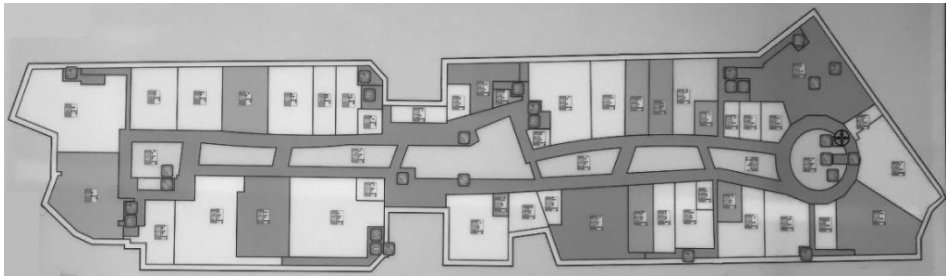
Pilot çalışma kapsamında elde edilen veriler ışığında anket sorularında anlaşılmayan yerler revize edilip anket formu etik kurul onayının alınması için etik kurula gönderilmiştir. Etik kurul onayının çıkması ile alan çalışmasına başlanmış ve anket soru ve cevapları deneklere okunarak onlardan alınan yanıtlar anket formuna işaretlenmiştir.

3. *Adım Çalışma alanı ve örneklem grubunun belirlenmesi:* 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlarda sosyalleşmelerini destekleyecek mekan tasarım kriterlerinin belirlenerek yaşlı bireyler tarafından değerlendirilmesini amaç edinen bu çalışma Ankara ilinin Çankaya ilçesinde yaşlı bireylerin yoğun olarak yaşadığı bir semtte yer alan alışveriş merkezi çalışma alanı olarak seçilmiştir. Söz konusu Alışveriş merkezi yönetiminin alışveriş merkezinin isminin çalışmada açık olarak geçmesini istemediğinden çalışma kapsamında ismi saklı tutulmuş çalışma alanı “A Alışveriş Merkezi” olarak adlandırılmıştır. Çalışmanın bundan sonraki tüm aşamalarında alışveriş merkezinden söz edilirken alan “A Alışveriş Merkezi” olarak anılacaktır.

Çalışma alanı olarak bu alışveriş merkezinin seçilme nedenleri;

- Söz konusu alışveriş merkezi çevresinde 65 yaş ve üzeri nüfusun yoğun olarak ikamet etmesi
- 65 yaş ve üzeri nüfusta eğitim ve gelir düzeyi en yüksek grubun yoğunlukla A Alışveriş Merkezi’nin bulunduğu çevre mahallelerde yaşamasıdır.

Çünkü her ne kadar çalışma kamusal iç mekan olarak görülen bir alanda gerçekleştirilse de alışveriş merkezlerinin tüketimi desteklediği mekanlar olması, mekanın belirlenen yaş grubunda daha çok tercih edilebilir olması için eğitim düzeyi ve gelir seviyesiyle de paralellik göstermektedir.

A Alışveriş Merkezi		
Proje Bilgileri	Proje Yapım Yılı	2007-2009
	İnşaat Alanı	165.055 m ²
	Yeri	Ankara /Çankaya/Çayyolu
A Alışveriş Merkezi Konum ve Görseli		
Zemin kat planı		
1.kat planı		
2.kat planı		
3.kat planı		

Tablo 4. Çalışma alanı bilgileri

Alan çalışmasında yapılacak anketler için örneklem grubunun belirlenmesinde %95 güvenilirlik ve %5 hata payı gözetilerek hesaplama yapılmıştır. Ayrıca Avm'nin günlük 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcı sayısı bilinmediğinden, evren sayısı bilinmeyen alanlarda uygulanan örneklem sayısı bulma formülü uygulanmıştır (Erdoğan, 2022; AÜ, 2022).

n: Örneklem alınacak birey sayısı

p: İncelenen olayın görülme olasılığı

q: İncelenen olayın görülmemesi olasılığı

t: Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosundan bulunan teorik değer

d: olayın görülme sıklığına göre yapılmak istenen +/- sapma

$$n = \frac{t^2 pq}{d^2}$$

Uygulanan formül sonucunda alışveriş merkezinde **anket uygulanması gereken 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı birey sayısı 384 kişi olarak çıkmıştır. Araştırmacı anket uygulamasını 400 kişiye uygulayarak tamamlamıştır.**

4.Adım Yerinde Tespit Çalışması: Çalışma alanı olarak belirlenen A Alışveriş Merkezinin özellikle sosyalleşmeyi destekleyecek ortak kullanım alanlarının fiziksel mekan özelliklerini tespit etmek amacıyla yerinde tespit çalışması gerçekleştirilmiştir. Avm içerisinde kullanıcılar için ortak kullanım özelliği gösteren 10 noktada yerinde tespit çalışması yapılmıştır. Bu alanlarda yer alan donatılar, zemin döşemeleri, aydınlatma elemanları, alanda bulunan göze çarpan mimari elemanlar ya da estetik unsurlar, alanın esnek kullanıma uygunluğuna dair özellikler tespit edilmiştir.

5. Adım Anket uygulaması: Araştırma için oluşturulan anket formu çoktan seçmeli sorular ile 5'li likert ölçeğinde hazırlanan sorulardan oluşmaktadır. Anket soruları oluşturulduktan sonra alan çalışması için ilk olarak Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyon İzni (EK)

alınmıştır. sonrasında anket çalışmasını uygulamak için alışveriş merkezinin dışında alanın etrafından geçen sokaklar üzerinde ankete katılacak kullanıcılar beklenmiş ve A Alışveriş Merkezine girmeden hemen önce ya da A Alışveriş Merkezinden çıktıktan sonra gönüllülük esasına göre çalışmaya katılmak isteyen 65 yaş ve üzeri bireylerle anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklem grubunu oluşturan 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin motor becerileri göz önüne alındığında zaman kaybetmemek ve gönüllünün sıkılıp çalışmaya katılmaktan vazgeçmesini önlemek adına çalışmaya katılan gönüllülere anket soruları ve cevapları okunmuş alınan yanıtlar araştırmacı tarafından anket formuna işlenmiştir.

65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerle yapılan anket uygulamasındaki sorular 8 gruptan oluşmaktadır (Ek).

- A. Kullanıcı Özellikleri : aktif yaşlı bireylerin yaş grubu ve cinsiyetlerinin yer aldığı bilgiler
- B. Mekanın Kullanım Düzeyi (soru 1, 2)
- C. Mekanı Kullanım Amacı (soru 3, 4)
- D. Mekandaki tasarım ve konfor faktörleri (soru 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13)
- E. Mekana dair aidiyet duygusu (soru 14)
- F. Mekanda kişilerarası aktivite/etkileşim ve katılım olanakları (soru 15, 16, 17)
- G. Farklı özellikte kullanıcı gruplarına hitap etme (soru 18)
- H. Sosyalleşme Düzeyi (soru 19, 20, 21).

Anket çalışmasından elde edilen veriler, IBM SPSS Statistics (The Statistical Package for The Social Sciences) 29 programıyla analiz edilmiştir. Nitel değişkenler için gözlem sayıları (n) ve göreceli sıklıklar (yüzdelar) verilmiştir. Değişkenler arasında, ilişki Korelasyon testi Kendall'ın tau-b katsayısı ile ölçülmüştür.

6.Adım Değerlendirme ve Sonuç: Çalışmanın tüm bulguları bir arada değerlendirilerek araştırma sonuçlandırılmış ve öneriler sunulmuştur.

4. BÖLÜM BULGULAR

Bu bölümde bulgular 2 grupta ele alınmıştır. Yerinde tespit çalışmasından elde edilen bulgular ve anket çalışmasından elde edilen bulgular. Öncelikle yerinde tespit çalışmasından elde edilen verilere yer verilmiş daha sonra anket sorularından alınan yanıtlar IBM SPSS Statistics (The Statistical Package for The Social Sciences) 29 programı üzerinden analiz edilip genel frekans dağılımları ile korelasyon analizleri analizleri yapılmıştır.

4.1. Yerinde Tespit Çalışmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde “A Alışveriş Merkezi”nin tüm katlarında yer alan sirkülasyon alanları üzerindeki ortak kullanım alanları ve ortak kullanıma hizmet edebilecek kafelerin açık kullanım alanları üzerinde saptamalar yapılmıştır.

A Alışveriş merkezinin zemin katında sirkülasyon alanının ortasında yer alan, ortak kullanıma uygun grupta şekline yer almaktadır. Bu birim özellikle süpermarketin yakınına konumlandırılmış, sırt sırta oturma düzenine sahip, toplam 10 kişilik oturma birimidir (Tablo 5). Ayrıca zeminde farklılaşan PVC esaslı malzeme üzerine ortalanarak yeri vurgulanmıştır. Bu birimin konumu ve sahip olduğu oturma düzeniyle sürekli sosyallikten çok pasif ve geçici sosyalliğe hizmet edebilecek niteliktedir. Alışveriş merkezi tarafından bu konumda ve yeterlilikte oluşturulması daha çok süpermarkette alışveriş yapacak tüketiciler ve bekleyenleri için tasarlandığını düşündürmektedir. Yapılan aralıklı gözlemlerde bu alanın yoğun şekilde kullanılmadığı belirlenmiştir. Nadir aralıklarla alanda bulunan süpermarket ya da büyük ölçekli teknolojik marketleri kullanan bireylerin yakınları tarafından bekleme amaçlı kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Ayrıca bulunduğu konum itibarıyla dar uzun bir koridorun neredeyse ortasında diyebileceğimiz bir alanda yer almasından, doğal ışıktan faydalanılamamakta ve yapay ışıkla aydınlatılmaktadır. Alanın baktığı yüzeyler sadece vitrinlerden oluşmaktadır. Herhangi bir tasarlanmış formel değişiklik bulunmamaktadır. Özellikle mekanın yoğun kullanıldığı zaman dilimlerinde insanları burada oturmaya teşvik etmesinden çok tabiri caizse ayak

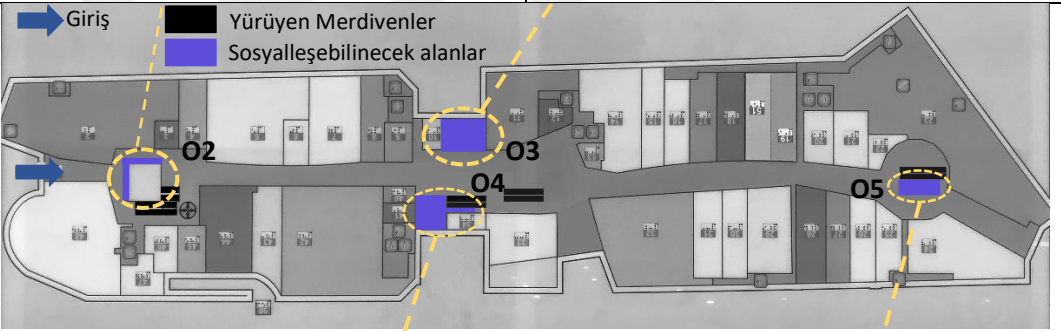
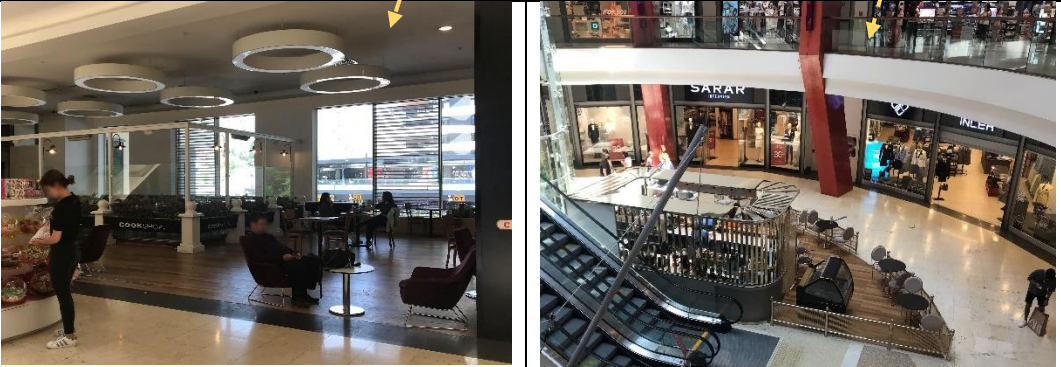
altında olma hissi yaratacağı düşünülmektedir. Bunun temel sebebi sirkülasyon hattının tam ortasında yer alması ve mevcut alan genişliğinde dar, uzun, koridorumsu etki taşıması ile alan genişliğinin mevcut birimin kullanımına yetersiz gelmesidir.

	A alışveriş merkezi zemin kat planı ve ortak alanlar	
Zemin Kat planı		
Ortak kullanım alanlarında yer alan dinlenme birimleri		

Tablo 5. A Alışveriş merkezi zemin kat planı ile ortak kullanım alanları

A Alışveriş Merkezinin birinci katında 3 farklı konumda, ortak kullanıma açık alan yer almaktadır. Planın sol tarafında yer alan ve avm'ye girişin sağlandığı alanlardan birine bakan kısımda, birbirine dönük iki adet berjer ve ortalarında bir sehpanın oluşturduğu gruplama şeklindeki birimler ile toplam 4 grup (8 kişilik) dinlenme/oturma alanı vardır. Berjerler kumaş kaplı ve uzun süre oturulabilecek konfordadır. Galeri boşluğunu saran L şeklinde bir şerit üzerine yerleştirilmiştir. Ayrıca bu alan zemin malzemesi olarak da farklılaştırılmış ve alanın sınırları malzeme farkı kullanılarak belirlenmiştir (Tablo 6). Yapılan gözlemlerde

Avm'nin genel kullanıcılarının oturup dinlenme, etrafı seyretme, kitap okuma ya da bilgisayarla çalışma, telefonlarıyla oyalanma biçiminde bu oturma/dinlenme birimlerini kullandıkları tespit edilmiştir.

A alışveriş merkezi 1. kat planı ve sosyal alanlar	
Ortak kullanım alanlarında yer alan dinlenme birimleri	
1. Kat planı	
Ortak kullanım alanlarında yer alan dinlenme birimleri	

Tablo 6. A Alışveriş merkezi 1. kat planı ile ortak kullanım alanları

Galeri boşluğu yapının en üst noktasına kadar uzanmakta ayrıca galeri boşluğunu oluşturan yüzeylerin birinin üst kısmında tepe ışıklığı kullanılarak bu alanda doğal ışıktan faydalanılmaya çalışılmıştır. Boyut olarak bu devasa boşlukta farklı renklerde geometrik

şekiller kullanılarak galeri boşluğunda yer alan yüzeylere formel olarak dinamik bir etki kazandırılmaya çalışılmıştır (Tablo 7).

A Alışveriş Merkezi Galerî Boşluğu Tasarımı

Tablo 7. A Alışveriş merkezi 1. Kattan bakıldığında görünen galerî boşluğu

1.katta A alışveriş merkezinin meydanı olarak adlandırdığımız en geniş kısmında, sirkülasyon hattının iki yanında, karşılıklı konumlandırılmış oturma/dinlenme alanları yer almaktadır. Bu alanlar mekan içerisinde hem konumları hem de gerçekleştirilebilecek aktivitelere imkan sağlayacak büyüklükleriyle mekanda pasif, geçici ve sürekli sosyalleşmeyi destekleyebilecek en uygun alanlardır. Söz konusu her iki alanda da karma kullanıma hizmet edecek oturma birimleri yer almaktadır. Bu oturma birimlerinin olduğu alanlarda zemin döşemesi yine farklılaştırılmış, ahşap parke kullanılarak sirkülasyon alanından ayrılıp tanımlı hale getirilmiştir.

Planın O3 olarak işaretlenmiş alana 3 farklı tip oturma birimi yerleştirilmiştir. Birinci tip dinlenme/oturma biriminde 3 adet berjer ve aralarında bir sehpa olmak üzere gruplandırılmış toplam 6 grup (18 kişilik) oturma/dinlenme birimi yer almaktadır. Bu birimler kullanıcıların

gereksinimlerine göre kendilerinin birleştirip ayırarak çoklu kullanım için düzenleyebildiği donatılardır (Tablo 6). 2. tip dinlenme/oturma birimi ise alanın pencere kısmına bakacak şekilde dayandırılmış bar masası ve 6 adet bar sandalyesinden oluşmaktadır. 3. Tip dinlenme/oturma birimi ise bir masa ve 2 sandalye ile gruplandırılmış daha çok bir şeyler yeme-içme hizmeti vermek için kullanılmayı düşündürten 14 grup (28 kişilik) donatıdan oluşmaktadır. Bu birimler de 2.tip oturma/dinlenme donatıları gibi kullanıcıların gereksinimlerine göre birleştirilip ayrılarak çoklu kullanım hizmeti vermektedir. Ayrıca ortak kullanım alanının solunda bulunan bir kafe birimine de hizmet vermektedir. Bu alanda konum itibarıyla hem doğal ışık hem de yapay ışıktan faydalanılabilmektedir. Formel olarak algıda bir farklılık oluşturabilecek nitelikte yüzeye rastlanmamakla birlikte doğal ışığın geldiği cephede ritmik biçimde giderek azalan oranlarla pencere açıklıkları yer almaktadır (Görsel 19).

Görsel 23. Avm meydanına bakan karma tipte donatı ile düzenlenmiş ortak kullanım alanı

Planın O4 olarak işaretlenmiş ortak kullanım alanında ise daha önceki ortak kullanım alanlarında tanımlanan berjerlerle aynı olmasa da benzer nitelikte kumaş kaplı metal taşıyıcılı 2/3 adet berjer ile ortalarında sehpa ile gruplandırılmış 4 adet (8 kişilik) oturma

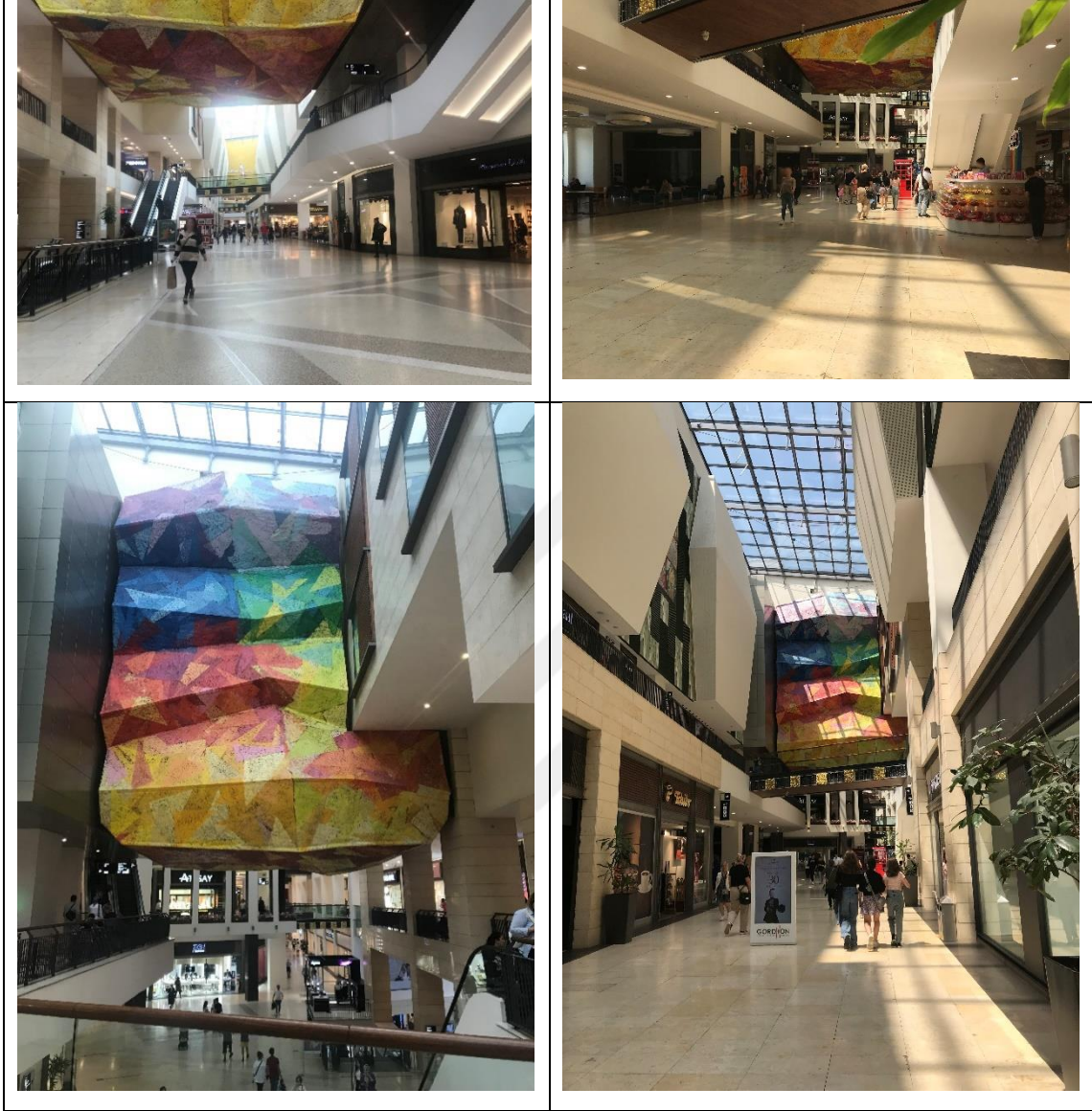
birimleri ve yine bir önceki alanda tanımlanan 2 sandalye bir masa ile gruplandırılmış 5 adet (10 kişilik) oturma/dinlenme birimi yer almaktadır. Ayrıca bir etkinlik söz konusu olmadığında alanın köşesinde konumlandırılan bir piyano bulunmaktadır. Bu alanın da bir kısmı Avm'nin cephesini kapsamakta ve doğal ışıktan faydalanmaktadır. Yine form olarak değişiklik gösteren algıda yer eden bir yüzey görölmemesinin yanı sıra doğal ışığın geldiği cephede ritmik biçimde giderek azalan oranlarla pencere açıklıkları bulunmaktadır (Tablo 6). Söz konusu meydan üst katlardan (2. Ve 3. Kat) görünen galeri boşluğunda yer almaktadır. Bu galeri boşluğunun üst örtüsü ise cam tavan olup tepe ışıklığı işlevi bulunmaktadır.

A Alışveriş merkezinde herhangi bir özel gün aktivitesi, müzik dinletisi ya da sergi gerçekleştirildiğinde bu alanlardaki oturma/dinlenme birimleri kaldırılarak mekan aktivite için hazırlanmaktadır.

Yapılan gözlemlerde de aktif yaşıllı kullanıcıların en çok bu alanlarda vakit geçirdikleri, bu alanlarda oturup, mekan meydanından geçen insanları seyrettikleri, zaman zaman, yakın çevrelerinde oturan çocuklu ailelerle iletişime geçtikleri ve sözlü alışverişte bulunarak gerek pasif gerekse geçici sosyal ilişkiler kurdukları gözlemlenmiştir.

Mekan meydanının merkezi olarak kabul edebileceğimiz açıklığın üzerinde hem renk hem form hem de ölçü/oran olarak dikkat çekici ve akılda kalıcı özellikte, plastik değeriyle öne çıkan bir kütle yer almaktadır. Bu kütle yaklaşık 2. Katın üzerinden başlayıp cam çatı örtüsüne kadar devam eden ezici büyüklüktedir. Mekan meydanının üzerinde yer alsa da mekan çıkan uzun sokakları andıran çift yönlü sirkölasyon hatlarının uzak noktaları ile 2.ve 3. Kattan daha çok algılanabilmektedir.

A alışveriş merkezi meydanında yer alan 3 boyutlu kütlenin farklı noktalardan görünüşü

Tablo 8. A alışveriş merkezi meydanında öne çıkan 3 boyutlu kütle

Meydana bakan galeri boşluğunun 2 yüzeyinde formel olarak değişikliğe gidilmiştir. Yüzeylerin birinde yapılan farklı oranlarda boşluklarla hem görsel bir doku oluşturulmuş hem de form olarak farklı bir yüzey yaratılmaya çalışılmıştır. Şehir merkezi meydanına bakan bir bina cephesi görüntüsü kamusal iç mekanda yaratılmaya çalışılmıştır (Tablo 9).

Aynı durum meydana bakan diğer cephede de mevcuttur. Fakat burada bir geometrinin farklı oransal çeşitlemesi yapılmamış kullanılan dikdörtgen form ikili ya da üçlü tekrar edilip cam,

buzlu cam ve ahşap çıta gibi farklı malzemelerin kullanımıyla vurgulanarak bir yandan geometrik bir desen oluşturulurken bir yandan da görsel bir doku oluşturulmuştur. Bu doku meydanın üzerinde asılı duran 3boyutlu formun hem sağında hem de solunda yer almaktadır (Tablo 9).

Tablo 9. A alışveriş merkezi meydanında bakan cephe görüşleri

A Alışveriş Merkezi birinci katında yer alan son ortak kullanım mekanı ise planda O5 olarak işaretli, sirkülasyon alanı üzerinde yer alan bir açık sistem kafe alanıdır. Bu kafede 2

sandalye ve bir masa olmak üzere gruplandırılmış 8 adet (16 kişilik) birim, bir masa 4 sandalye olmak üzere biçimsel olarak diğer donatılardan farklı tek bir birim ve bir bar tezgahı ve etrafında 3 adet bar sandalyesiyle oluşturulmuş farklı bir oturma birimi yer almaktadır (Toplam 24 kişilik). Sandalyeler açık mavi ve pudra renkli kadife parlak kumaş kaplı ve iskeleti altın rengine boyanmış metal malzemedir. Donatıların rahatlıktan ziyade estetik odaklı seçildiği düşünülmektedir. Küçük bir alana sahip bu kafe daha çok çay, kahve ve çikolata, pasta servisi yapmaktadır (Tablo 10).

Kafe alanı tanımlı hale getirilmek için zemininde sirkülasyon alanından farklı olarak ahşap malzeme kullanılmıştır. Ayrıca zeminin sınırlarından cam ve metal malzemeden yapılmış korkuluklar geçirilerek bölücü olarak kullanılmış ve sirkülasyon alanından mekan ayrılmıştır. Ayrıca bu mekanda avm içerisinde yer alan bir galeri boşluğunda yer almakta ve mekanın en üst katından itibaren görülebilmektedir. Kafe alanının üzerine denk gelen alan cam kubbe çatı ile örtülüdür. Ayrıca bu galeri boşluğunun taşıyıcı kolonları kırmızı rengine boyanarak vurgulanmıştır (Tablo 10).

Tablo 10. A alışveriş merkezi meydanında bakan cephe görüşleri

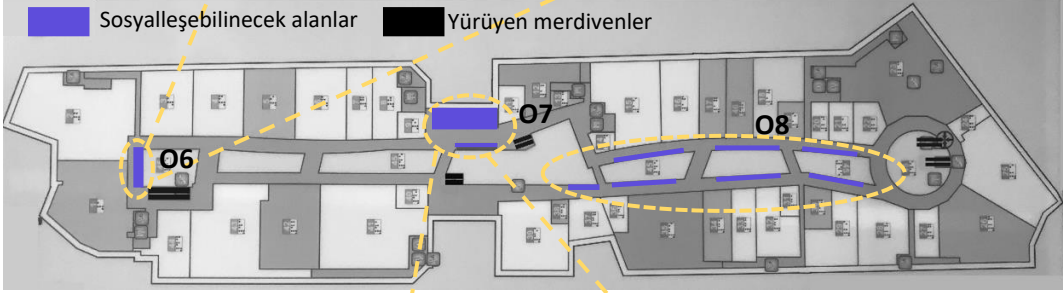
Yapılan gözlemlerde bu ortak kullanıma açık mekanın çok yoğun kullanılmadığı tespit edilmiş, kullanıcıların yoğun olduğu dönemlerde ise sürekli sosyallik için kullanıldığı gözlemlenmiştir.

A Alışveriş Merkezinin ikinci katında 3 farklı konumda, ortak kullanıma açık alan yer almaktadır. İlki planda O6 olarak işaretli olan, birinci kattaki alanın dikeyde devamı niteliğindeki dinlenme alanıdır. Bu katta da 1. Katta olduğu gibi zemin döşemesi galeri boşluğunu L şeklinde bir şerit halinde sarmakta ve ahşap kullanılıp sirkülasyon alanından ayrılmaktadır. Fakat birinci katın aksine bu şerit üzerinde L bandın sadece bir kolu üzerinde donatılar yer almaktadır ve 2 küçük berjer ve aralarında bir sehpa ile gruplandırılmış toplam 2 adet (4 kişilik) birim yer almaktadır (Tablo 11). Buradaki oturma birimleri form olarak bir alt katta yer alanlardan farklılaşsa da kullanılan kumaş malzeme ve rengi aynıdır. Fakat bu alanda yer alan oturma birimleri bulundukları yerin büyüklüğü ve birimlerin bu alana göre yetersizliği nedeniyle tanımsız ve boşlukta yüzer bir algı oluşturmaktadır. Alan her ne kadar malzemeye farklılaştırılıp tanımlı hale getirilse de üzerinde donatının yer almaması nedeniyle hem ölü alan niteliği taşımakta hem de malzeme bir sınır çizdiğinden sirkülasyona dahil olamamaktadır.

Yapılan gözlemlerde bu alanın çok kullanılmadığı tespit edilmiş, Avm'nin genel kullanıcılarının az tercih etseler de daha çok oturup dinlenme, bekleme ya da telefonlarıyla oyalanma biçiminde bu oturma/dinlenme birimlerini kullandıkları tespit edilmiştir.

Planda O7 koduyla işaretli gösterilen alan ise bir kahve zinciri markasının sirkülasyon alanında konumlanmış donatı elemanları yer almaktadır. Bu donatıların bir kısmı cepheye bitişik olarak tanımlanmış, zemini farklı malzemeye vurgulanmış alanda konumlandırılırken bir kısmı ise galeri boşluğunun hemen yanına yerleştirilmiştir. Bu oturma/dinlenme alanı 4 farklı tip donatı çeşitlenmesine sahiptir. Bir masa ve ikili sandalyeyle gruplandırılmış birim ile 3 farklı tipte karşılıklı 2 berjer ve aralarında sehpadan oluşan birimdir. Berjerler kumaş kaplı ve geniş ölçüdedir. Yeşil, kahve ve gri renk olmak üzere çeşitlendirilmiştir. Söz konusu alanda 10 adet (20 kişilik) berjerli grup ve 24 adet (48 kişilik) yuvarlak masa ve ahşap sandalyeden oluşan grup bulunmaktadır (Tablo 11). Bu alan

Avm kullanıcıları tarafından oldukça yoğun kullanılmakla birlikte pasif ve sürekli sosyal ilişkide oldukça yoğundur. Kullanıcıların da genel olarak ya yakın arkadaşlarıyla buluşup sohbet etme ya da tek başlarına kitap okuma, ders çalışma, etrafı seyretme, tek başına vakit geçirme ve bir şeyler içme gibi eylemlerle kullandıkları gözlemlenmiştir.

A alışveriş merkezi 2. kat planı ve sosyal alanlar	
Ortak kullanım alanlarında yer alan dinlenme birimleri	
2. Kat planı	
Ortak kullanım alanlarında yer alan dinlenme birimleri	

Tablo 11. A Alışveriş merkezi 2. kat planı ile ortak kullanım alanları

Planda O8 olarak işaretli yerde ise sirkülasyon hattının üzerinde galeri boşluğunun kenarına konumlandırılmış iki berjer bir sehpadan oluşan toplam 9 adet (18 kişilik) oturma/dinlenme donatı birimi yer almaktadır. berjerler 2 farklı formda ve mor ile gri olmak üzere iki farklı renkte yer almaktadır. Kumaş olarak ise aynı özellikleri taşımaktadır. Bu alanlar tamamen

koridor şeklindeki sirkülasyon hattı üzerine, zemin döşemesinde herhangi bir farklılık ya da sınırlandırma yapılmadan, gelişigüzel yerleştirilmiş, yerleri tanımsız birimlerdir (Tablo 12). Bu alanların daha çok dinlenme, bekleme ya da telefonla oyalanma amacıyla pasif sosyallik için kullanıldığı gözlemlenmiştir.

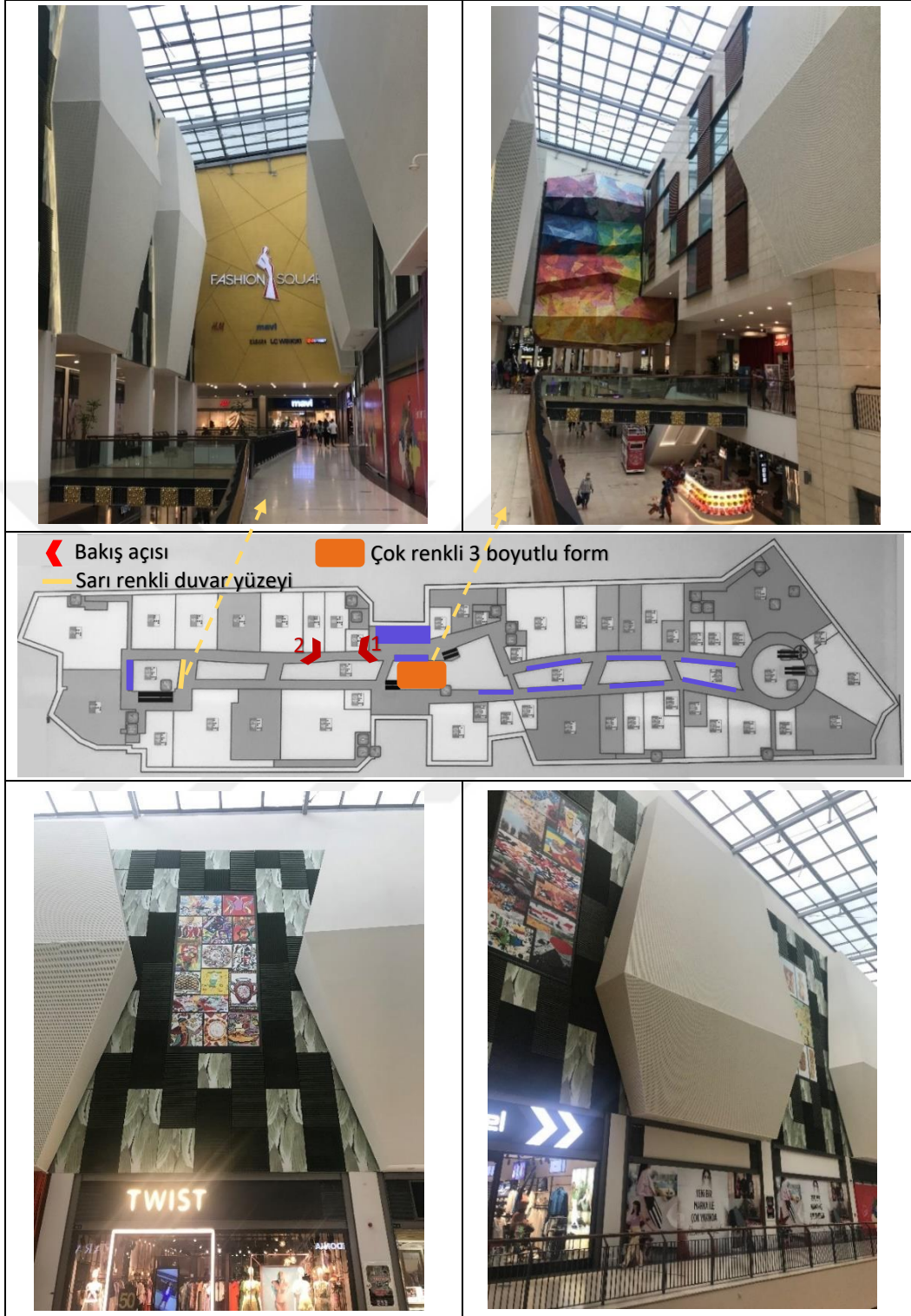

Tablo 12. A alışveriş merkezi 2. kat planı oturma/dinlenme alanları

Özellikle bu kat üzerinde dolaşım alanlarının üzerini örttüğü doğrudan algılanabilen yapının cam tavan örtüsü görülmektedir. A alışveriş merkezinin doğal ışıktan en çok faydalandığı alanlardan biridir. Ayrıca bu alanda çatı örtüsüne dek yükselen, ritmik şekilde ilerleyen, 3 boyutlu altıgen formlar yer almaktadır (planda 1 no’lu bakış açısından görülmektedir) (Tablo 13). Bu altıgen yüzeyler beyaz renktedir. Her iki altıgen form arasına çeşitli sanatsal resimler yerleştirilmiştir. Resimlerin etrafı dikdörtgen formlarda farklı malzemeler kullanılarak yapay bir doku oluşturulmuştur. Altıgenlerin bittiği noktada ise sarı renge boyalı büyük bir duvar yüzeyi kullanıcıyı karşılamaktadır. Altıgenler bir tarafta büyük sarı duvar yüzeyi diğer tarafta ise çok renkli 3 boyutlu formun yakınlarında sonlanmaktadır (planda 2 no’lu bakış açısından görülmektedir) (Tablo 13).

Sirkülasyon koridorlarını ayıran galeri boşluğu yer yer köprü gibi görev üstelenen hatlarla birleştirilerek dolaşım alanları arasında bağlantı sağlanmıştır (Tablo 13).

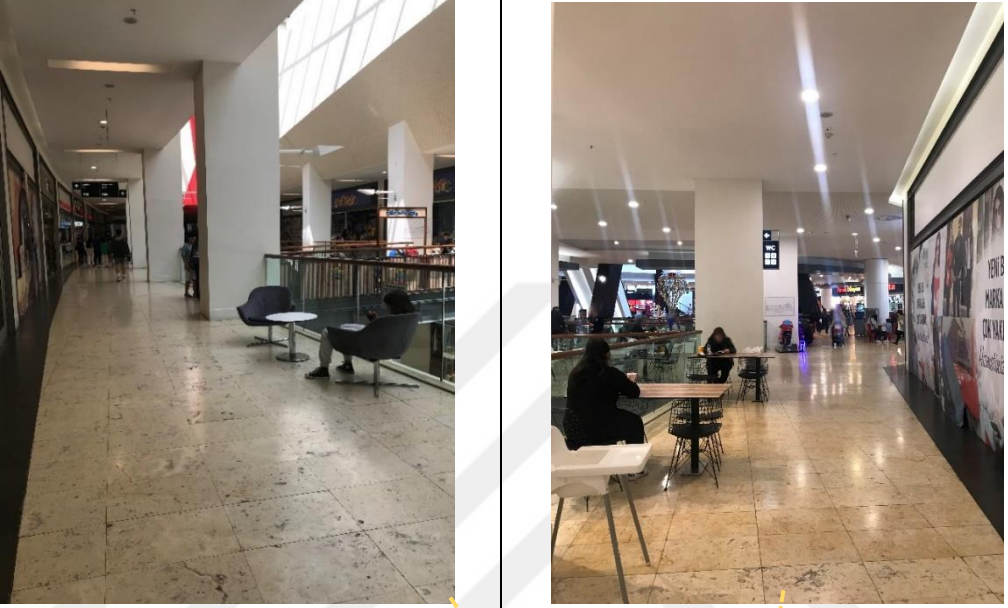
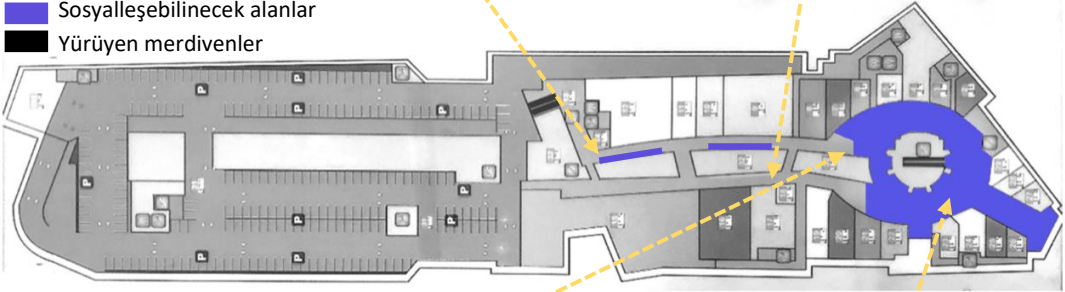
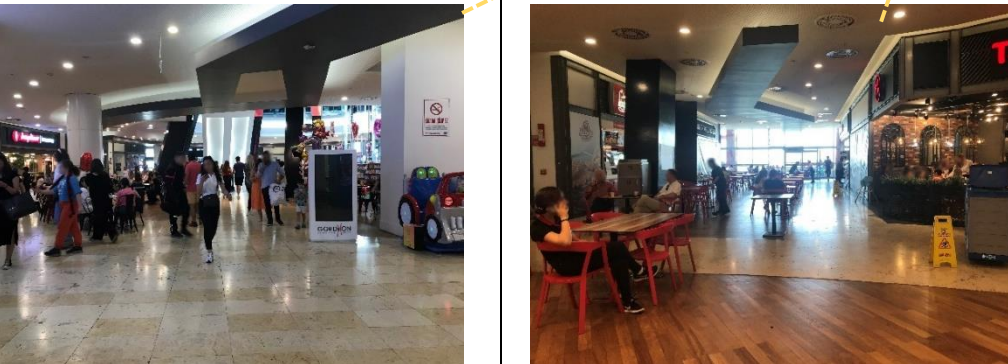
A alışveriş merkezinde dikkat çeken tasarım elemanları

Tablo 13. A alışveriş merkezinde dikkat çeken tasarım elemanları

A Aışveriş Merkezinin 3. katında sirkülasyon hattının üzerinde galeri boşluğunun bir kenarına konumlandırılmış iki berjer bir sehpadan oluşan toplam 2 adet (4 Kişilik) oturma/dinlenme donatı birimi yer almaktadır. Berjerler gri renk kumaşla kaplıdır. Bu

doğrultudaki donatılar sirkülasyon hattı üzerine, zemin döşemesinde herhangi bir farklılık ya da sınırlandırma yapılmadan tanımsız bir halde yerleştirilmiştir. Tek referansı galeri boşluğunun korkuluk kenarıdır (Tablo 14).

A alışveriş merkezi 3. kat planı ve sosyal alanlar	
Ortak kullanım alanlarında yer alan dinlenme birimleri	
3. Kat planı	
Ortak kullanım alanlarında yer alan dinlenme birimleri	

Tablo 14. A Alışveriş merkezi 3. kat planı ile ortak kullanım alanları

Az sayıdaki bu donatıların daha çok dinlenme, bekleme ya da telefonla oyalanma amacıyla pasif sosyallik için kullanıldığı gözlemlenmiştir. Galeri boşluğunun karşı tarafında kalan

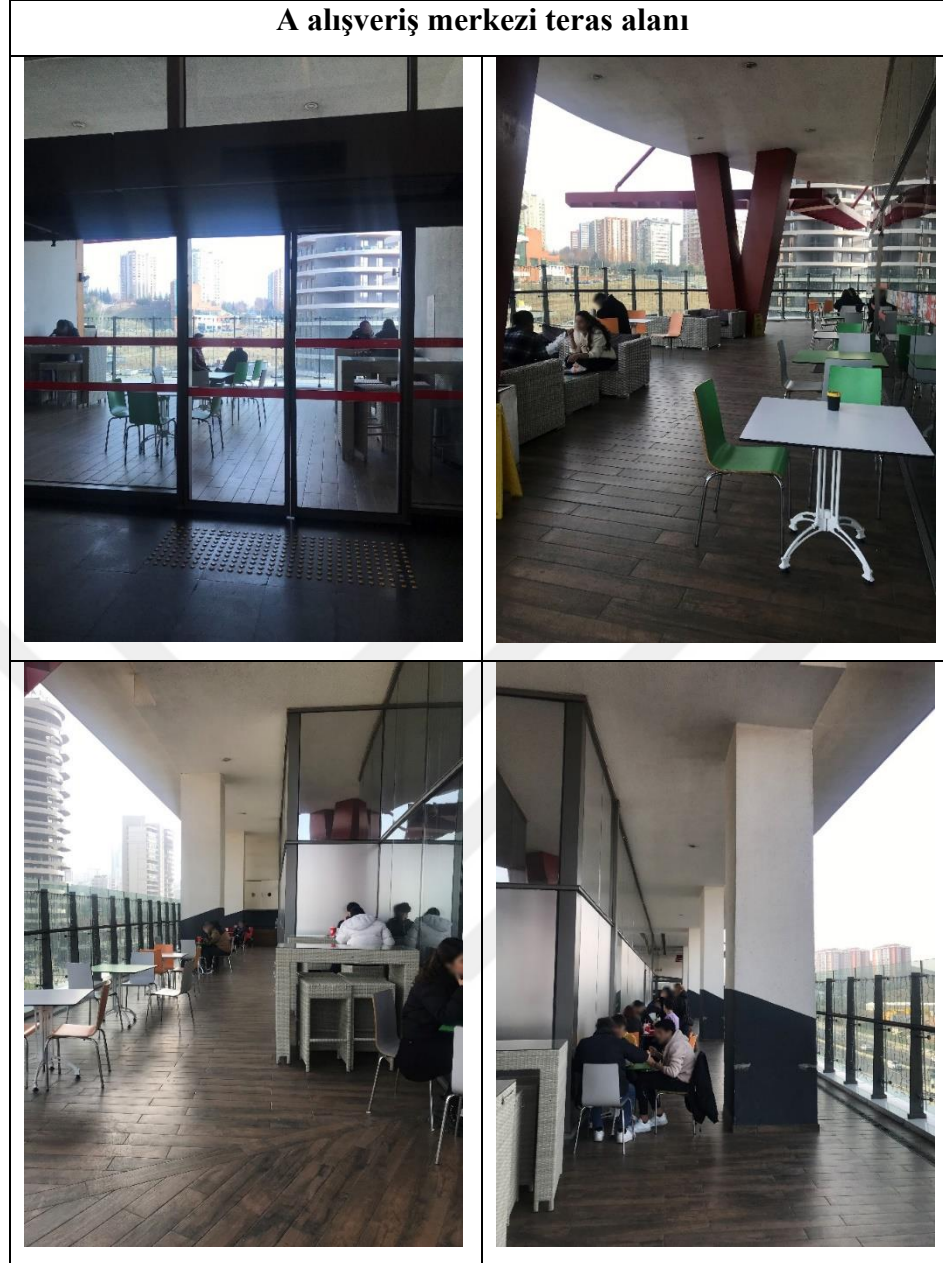
sirkülasyon hattında ise dinlenecek ya da oturup vakit geçirilecek herhangi bir donatı elemanı yer almamaktadır.

Bu katın sirkülasyon hattı takip edildiğinde yemek alanına ulaşılmaktadır. Yemek alanında daha çok hızlıca yemek yiyip kalkma eylemine hizmet edebilecek konforda sandalye ve masa grupları konumlandırılmıştır. Sandalyeler belirli noktalarda farklı renk ve form ve malzemeye sahiptir. Farklı yemek firmalarının yer aldığı mekanın ortak kullanım alanında zemin döşemesi bir alanda farklılaşıp parke kullanılmış olsa da üzerinde yer alan donatılar bu farklılığı referans alacak şekilde yerleştirilmemiştir. Döşeme farklılığı referans alınarak sirkülasyon hattı temiz bırakılmamıştır. Bu alanda gözlem yapıldığında kullanıcıların alanı yoğunlukla pasif ve sürekli sosyallik için kullandığı görülmüştür.

Yemek alanını merkezinde yürüyen merdivenlerin ve asansörün yer aldığı bir galeri boşluğu vardır. Galeri boşluğu birinci kata kata kadar görüş sağlamaktadır ve çatı örtüsü cam kubbedir.

Yemek alanında 3 farklı noktadan terasa çıkılmaktadır. Avm'nin kullanım alanı ve kullanıcı yoğunluğu göz önünde bulundurulduğunda mevcut terasların kullanım alanı için yetersiz olduğu tespit edilmiştir (Tablo 15). Yemek alanından teras katına cephesi olup satış yapan hiçbir yemek firması bulunmamaktadır. Bu alan kullanıcılar genelde A alışveriş merkezi çalışanları ve kullanıcıları için oturup temiz hava alma, vakit geçirme, sosyalleşme gibi eylemlerden çok sigara içmek için kısa süreli kullanıma hizmet ettiği gözlemlenmiştir.

Donatılar alana tanımsız şekilde yerleştirilmiştir. Zaten dar olan teras alanı taşıyıcı kolonların alandan geçmesiyle daha da kullanışsız bir hale gelmiştir. Alanda; 4 adet bar sandalyesi ve 4'er tabureleri (toplam 16 kişilik), 27 adet Pvc malzeme esaslı kare masa ve aynı malzemeden turuncu ve yeşil renkte her masa için 3'erli şekilde gruplandırılmış sandalyeler (toplam 81 kişilik) ve 2 adet bahçe mobilya grubu (toplam 8 kişilik) olmak üzere 3 farklı donatı tipi yer almaktadır (Tablo 15).

Tablo 15. A alışveriş merkezi teras alanı

4.2. Anket Sorularına Verilen Yanıtlara İlişkin Bulgular

Bu bölümde 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin anket sorularına verdikleri yanıtlar, IBM SPSS Statistics (The Statistical Package for The Social Sciences) 29 programıyla değerlendirilmiştir. Anket sorularının bulguları, çalışmayla sorular arasındaki ilişkinin daha anlaşılır amacıyla çalışma kapsamında belirlenen soru grubu başlıkları altında sunulmuştur. Soruların değerlendirmeleri SPSS programındaki genel frekans dağılımları ve soru değişkenleri arasında korelasyon testi uygulanarak Kendall'ın tau-b katsayısı ile incelenmiş veriler olmak üzere iki başlıkta sunulmuştur.

4.2.1. Genel Frekans Dağılımlarına İlişkin Veriler ve Değerlendirmeleri

Sorulara ilişkin verilerin incelenmesinde anket soruları oluşturulurken 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanda sosyalleşmelerini desteklemelerinde etkili görülen 4 parametreyi içeren sorular gruplandırılarak değerlendirilmeler sorulmuştur.

Çalışmanın demografik bilgilerini içeren sorular

Çalışmaya katılan 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin cinsiyet ve yaş dağılımına baktığımızda aktif yaşlıların %50'sini kadın %50'sini erkekler oluşturmaktadır (Tablo 16). Aktif yaşlıların %51'i 65-69 yaş, %27,3'ü 70-74 yaş, %14,5'u 75-80 yaş aralığında ve %7,2'si 80 yaşın üzerinde bireylerden oluşmaktadır (Tablo 16). Çalışmada homojen bir dağılım olması adına farklı cinsiyetten eşit sayıda birey seçilmiştir.

Demografik Bilgileri İçeren Sorular			
Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	200	50
	Erkek	200	50
Yaş	65-69 yaş aralığı	204	51
	70-74 yaş aralığı	109	27,3
	75-80 yaş aralığı	58	14,5
	80 üstü	29	7,2

Tablo 16. Katılımcıların demografik bilgilerini içeren sorular

Çalışmaya konu olan mekanın kullanım düzeyini belirlemeyi içeren sorular

Söz konusu sorularda alışveriş merkezini kullanan 65 yaş ve üzeri bireylerin A Alışveriş merkezini kullanım sıklığını belirlemeye yöneliktir.

Soru 1. 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireyler “A Alışveriş Merkezi”ni kullanım sıklığıyla ilgili %31,5'i ayda 1 kez, %14,8'i ayda 2 kez, %21'i haftada 1 kez, %13,5'i haftada 2 kez, %7,7'si haftada 3-4 kez ve %11,5'i diğer (yılda 1, yılda 2 vb.) sıklığını içeren yanıtlar vermiştir (Tablo 17). Bu verilerden anlaşılacağı üzere 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcının yarısına yakını (%42'si) söz konusu kamusal iç mekanı haftada en az 1 kez ve üzeri sıklıkta kullanmaktadır.

Soru 2. A alışveriş merkezinde geçirdikleri süreyle ilgili olarak ise %48,2'si 1 saatten az, %38'i 1-2 saat arası, %11'i 2-3 saat arası, %2'si 3-4 saat arası, %0,8'i ise diğer şeklinde cevap verirken katılımcılardan hiçbiri 4 saatten fazla şeklinde yanıt vermemiştir (Tablo 17).

65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin %51,8'inin alışveriş merkezini 1-2 saat ve fazlasını kapsayacak süreyle kullandığı görülmektedir. Söz konusu kullanıcıların Avm'de geçirdiği bu süre zarfı, A alışveriş merkezini alışveriş ve tüketim odaklı kullanım dışında vakit geçirme ve sosyalleşme anlamında da kullanıldığını gösterir niteliktedir.

Mekanın Kullanım Düzeyini Belirlemeyi İçeren Sorular													
		Ayda 1 kez		Ayda 2 kez		Haftada 1 kez		Haftada 2 kez		Haftada 3-4 kez		Diğer	
Soru 1	Değerlendirmeler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	A Alışveriş Merkezi'ni kullanım sıklığınız nedir?	126	31,5	59	14,8	84	21	54	13,5	31	7,7	46	11,5
		1 saatten az		1-2 saat arası		2-3 saat arası		3-4 saat arası		4 saatten fazla		Diğer	
Soru 2	Değerlendirmeler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	AVM'de geçirdiğiniz süre ne kadardır?	193	48,2	152	38	44	11	28	2	0	0	3	0,8

Tablo 17. Aktif yaşlı kullanıcıların A alışveriş merkezini kullanım düzeyini belirlemeyi içeren sorular

65 yaş ve üzeri kullanıcıların mekanı hangi amaç ve aktivitelerle kullandıklarını belirlemeyi içeren sorular

Soru 3. Yaşlı bireylere söz konusu Avm'de en çok ziyaret ettikleri bölüm sorulduğunda; aktif yaşlıların %53'ü mağazaları, %26,3'ü süpermarketi, %13,7'si kafe ve restoranları, %4'ü yürüyüş aksı üzerinde dinlenme mobilyalarının yer aldığı ortak alanları ve %2,7'si diğer seçeneğini ve %0,3'ü sergi, müzik dinletisi vb. etkinliklerin yapıldığı ortak alanları söylemiştir (Tablo 18).

Soru 4. Aktif yaşlı bireylere A alışveriş merkezini tercih etmedeki en önemli neden sorulduğunda ise yaşlıların %39'u her türlü ihtiyacına tek bir mekanda ulaşabildiği için, %32'si özellikle bu aylarda (sonbahar/kış) bana ev dışında dolaşıp vakit geçirme imkanı sunduğu için, % 19,7'si diğer şikkını, %6,3'ü diğer insanlarla aktif iletişime geçip sosyalleşmemi sağladığı için, %2,5'i avm'nin tasarım ve dekorasyonunu ilgi çekici ve hoş bulduğu için ve % 0,5'i ise alışveriş dışında da sergi, müzik dinletisi gibi aktivitelerin çeşitliliği olduğu için yanıtını vermiştir (Tablo 18).

Mekanın Kullanım Amacını Belirlemeyi İçeren Sorular													
		Sergi, müzik dinletisi vb. etkinliklerin yapıldığı ortak alanlar		Yürüyüş aksı üzerinde dinlenme mobilyalarının yer aldığı kullanım alanları		Kafe ve restoranlar		Mağazalar		süpermarket		Diğer	
Soru 3	Değerlendirmeler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	Bu AVM'de en çok ziyaret ettiğiniz bölüm neresidir?	1	0,3	16	4	55	13,7	212	53	26,3	7,7	11	2,7
		Diğer insanlarla aktif iletişime geçip sosyalleşmemi sağladığı için		Özellikle bu aylarda bana ev dışında dolaşıp vakit geçirme imkanı sunduğu için		Alışveriş dışında da sergi müzik dinletisi gibi aktivitelerin çeşitliliği olduğu için		Her türlü ihtiyacına tek bir mekanda ulaşabildiğim için		Avm' nin Tasarım ve dekorasyonunun ilgi çekici olması ve hoşuma gittiği için		Diğer	
Soru 4	Değerlendirmeler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	Bu avm'yi tercih etmedeki en önemli nedeniniz hangisidir?	25	6,3	128	32	2	0,5	156	39	10	2,5	79	19,7

Tablo 18. Aktif yaşlı kullanıcıların A Alışveriş merkezine dair kullanım amaçlarını belirlemeye yönelik sorular

Soru 3 tek başına ele alındığında 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerden %53'ünün yani yarısından daha fazlasının A alışveriş merkezini sadece tüketim amaçlı kullandığını düşündürtür niteliktedir. Fakat soru 4 ile bir arada değerlendirildiğinde aslında tüketim amacından çok oyalanma ve vakit geçirme amacıyla kullandıkları ortaya çıkmaktadır. Soru

4'ün yanıtlarında aktif yaşlı bireylerin toplam %41,3'ünün (bu aylarda (sonbahar/kış) bana ev dışında dolaşıp vakit geçirme imkanı sunması, diğer insanlarla aktif iletişime geçip sosyalleşmemi sağlaması ve alışveriş dışında da sergi, müzik dinletisi gibi aktivitelerin çeşitliliği olması seçeneklerini söyleyenlerin toplamı) tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu oran dikkat çekicidir. Ayrıca soru 3'ten alınan yanıtların düşündürdüğünün aksine 65 yaş ve üzeri aktif bireylerin göze çarpan bir oranla Avm'yi tüketim dışı nedenlerle kullandığını gözler önüne sermektedir.

65 yaş ve üzeri kullanıcıların mekanı tasarım ve konfor parametresiyle değerlendirmelerini amaçlayan sorular

Soru 5. Çalışma katılımcılarına mekanda yönlerini bulmaya yardımcı olan nedir diye sorulduğunda %28,2'si, yürüyen merdivenlerin konumu, %26,4'ü avm'ye giriş alanlarının konumu, %21,3'ü mekanda yer alan plan ve işaretçi göstergeleri, %13,3'ü diğer şikkını, %10'u asansörün yerini ve %0,8'i mekan meydanından görünen büyük renkli duvar görünümlü hacmi ifade etmiştir (Tablo 19).

Buradan anlaşılacağı üzere 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin mekanda en çok önemsedikleri bir mekandan diğerine ya da bir alandan diğer alana geçişlerini sağlayacak sirkülasyon elemanlarıdır. Fakat mekanda meydanın üzerinde yer alan, röper noktası niteliğindeki 3 boyutlu kütlenin en az söylenen seçenek olması, hem mekana ölçek olarak uygunluğu hem de kullanıcının görüş seviyesinden oldukça yüksek de konumlandırılması açısından sorgulanır niteliktedir. Kullanıcıların %21,3'lük kısmının mekanda yönünü bulurken plan ve işaretçileri kullanması da mekanın onlar için yeterince algılanabilir nitelikte olmadığını düşündürmektedir.

Soru 6. Aktif yaşlı bireyler, gözünüzü kapatıp bu AVM'yi düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk şey nedir? Sorusuna %34,8'i (kalabalık, yoğunluk vb. psiko-sosyal faktörler) diğer seçeneğini, %24,3'ü mekandaki dolaşım alanlarını birbirine bağlayan köprüleri, %15'i yemek alanının üstünü örten cam kubbe tavanı, %14,5'i avm'nin meydanından görünen büyük, renkli, duvar görünümlü hacmi, %7,2'si Avm içerisindeki çiçekçinin üzerinde yer

alan sarı renkli büyük duvarı ve %4,2'si ise Avm'nin üst duvarlarında yer alan resimlerden oluşan duvar seçeneğini dile getirmiştir (Tablo 19).

Tasarım ve Konfor Parametresine İlişkin Çoktan Seçmeli Sorular													
		Mekanın meydana görünen büyük renkli duvar görünümü hacim		Avm' ye giriş alanlarının konumu		Asansörün yeri		Yürüyen merdivenlerin konumu		Mekanda yer alan plan ve işaretçi göstergeler		Diğer	
	Değerlendirmeler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Soru 5	Mekanda yönlerini bulmaya yardımcı olan nedir?	3	0,8	106	26,4	40	10	112	28,2	85	21,3	53	13,3
		Mekanın meydana görünen büyük renkli duvar		Mekanın üst duvarlarında yer alan resimlerden oluşan duvar		Avm içerisindeki çizimlerin üzerinde yer alan sarı renkli büyük duvar		Mekandaki dolaşım alanlarını birbirine bağlayan köprüler		Yemek mekanının üstünü örten cam kubbe tavan		Diğer	
	Değerlendirmeler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Soru 6	Gözünüzü kapatıp bu AVM'yi düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk şey nedir?	58	14,5	17	4,2	29	7,2	97	24,3	60	15	139	34,8

Tablo 19. Aktif yaşlı kullanıcıların A Alışveriş merkezini, tasarım ve konfor parametresi yönünden değerlendirdikleri çoktan seçmeli sorular

6. soruya verilen yanıtlar dikkate alındığında 65 yaş ve üzeri bireyler için mekan tercihinde diğer seçeneğinde açıkladıkları psiko-sosyal faktörlerin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Aslında bu bireyler için mekanda etraflarındaki kişiler ve onlarla olan yakınlık, uzaklık, görsel bağlantı, iletişim vb. unsurların öncelikli olarak önemli olduğu düşünülmektedir. Tasarım faktörü ise mekan içerisinde bu kişiler arası mesafe ve bağlantıyı, yoğunluğu ya da ferahlığı, iletişim ve etkileşim fırsatlarını düzenleyip belirleyecek unsur olduğundan psikososyal faktörlerin kullanıcı üzerindeki etkisini değiştirebilir niteliktedir.

6. soruya verilen cevaplarda bir diğer dikkati çeken unsur ise “diğer” yanıtına oranla daha az bir oranda karşılık bulsa da 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin bir kısmının (%15 ve

%14,5) mekan tasarımına dair mekanın formuyla ilişkili “yemek alanının üstünü örten cam kubbe tavan”ın ve yine mekânsal algıda hem form, hem renk hem de oran/ölçek parametresiyle ilişkili “avm’nin meydanından görünen büyük, renkli, duvar görünümlü hacim”in farkında olduklarını göstermektedir. Bu tasarım etkisiyle akılda kalan iki seçeneğin de mekanda pasif, geçici ve sürekli sosyalleşme imkanının olduğu ortak alanların üzerinde yer alması dikkat çekicidir.

Soru 7’den itibaren sorular 5’li likert ölçeğine göre hazırlanmıştır.

Soru 7. “Bu AVM hem doğal ışık hem de aydınlatma bakımından yeterince aydınlıktır.” Yargısına aktif yaşlı bireylerin %60’ı tamamen katılıyorum, %25’i katılıyorum, %10’u kararsızım, %2,5’i katılmıyorum ve %2,5’i tamamen katılmıyorum şikkını seçmiştir (Tablo 20).

A A alışveriş Merkezi’nin çatı örtüsü cam strüktür olduğundan galeri boşluklarından 1. Kata kadar doğal ışık gelmekte ve aydınlatmaya katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra tüm sirkülasyon alanları ile ortak kullanım alanlarında yapay aydınlatma elemanları da bulunmaktadır. Doğal ışıktan çok az faydalanılan tek alan zemin katta mekana giriş kapılarından uzakta yer alan sirkülasyon alanlarıdır. 7.sorudan alınan yanıtlara bakıldığında bu alanlarda ortak kullanıma elverişli alan bulunmadığından 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcının bu noktayı çok değerlendirmedeği ve bu noktadan etkilenmediği düşünülmektedir.

Soru 8. “Katılımcıların “AVM’nin iç mekanında bulunan renkli yüzeyler mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.” düşüncesine katılımlarını; %16,5’i tamamen katılıyorum, %18,3’ü katılıyorum, %16,7’si kararsızım, %16,2’si katılmıyorum ve %32,3’ü tamamen katılmıyorum şeklinde ifade etmiştir (Tablo 20).

A A alışveriş merkezi tasarımında renk faktörü özellikle mimari yapı elemanlarında büyük duvar yüzeylerinde kullanılmıştır. Kullanılan alanlar ve konumları dikkate alındığında aslında yürüyen merdivene yakınlık, ortak kullanım alanlarının yerlerini hatırlatır nitelikte

olması (röper noktası) gibi işlevlerle bilinçli kullanıldığını düşündürmektedir. Fakat kullanıcı açısından bakıldığında görüş mesafesinin çok üzerinde konumlandırılması söz konusu yüzeylerin yakından algılanmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle bu soruya alınan yanıtların çoğunlukla (toplam %48,5) katılmıyorum ve tamamen katılmıyorum şeklinde verildiğini düşündürmektedir.

Soru 9. 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin “Mekanın en üst katında yer alan altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeyleri mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.” önermesine %11’i tamamen katılıyorum, %12,2’si katılıyorum, %11,3’ü kararsızım, %14,5’i katılmıyorum ve %51’i tamamen katılmıyorum şeklinde yanıtlamıştır (Tablo 20).

Bahsi geçen altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeyleri Avm’nin 3.kat yüksekliğine denk gelecek mesafeden başlayıp yapının çatı örtüsüne dek uzanmaktadır. Boyut olarak bakıldığında dikkat çekici niteliktedir. Fakat yapı dar uzun lineer bir plana sahip olup ortada galeri boşluğunun yer alması sirkülasyon hatlarını mağaza önleriyle sınırlandırmıştır. Bu durumda sirkülasyon hattında ilerlerken aynı düzlemde görüş seviyesinden çok yüksekte başlayıp yukarıya doğru yükselen formel farklılığın oran ve ölçeği ne kadar büyük olursa olsun çok algılanamadığı düşünülmektedir. Yani alan tanımlayıcı etkisi kullanıcı tarafından algılanamamaktadır. Bu nedenle bu soruya alınan yanıtların toplam %65,5 oranında katılmıyorum ve tamamen katılmıyorum şeklinde olduğu yorumlanmaktadır.

Soru 10. 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin “Avm’deki yürüyüş alanlarının genişliği yeterlidir.” Görüşüne %65,8’i tamamen katılıyorum, %23’ü katılıyorum, %6,5’i kararsızım, %3,5’i katılmıyorum ve %1,2’si tamamen katılmıyorum şeklinde cevaplandırmıştır (Tablo 20).

65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcıların toplam %88,8’i “avm’nin sirkülasyon alanlarının genişliği yeterlidir” görüşüne katılıyorum ve tamamen katılıyorum şeklinde yanıtlamıştır. Yapılan gözlemlerde de kullanıcı yoğunluğunun fazla olduğu saatler de göz önünde bulundurulduğunda sirkülasyon alanlarının genişliğinin yeterli olduğu saptanmıştır.

Soru 11. Aktif yaşlıların “Ortak kullanım alanlarındaki mobilyalar yeterince konforlu ve rahattır.” Önermesine verdikleri yanıtlar sırasıyla %31,3’ü tamamen katılıyorum, %26,5’i katılıyorum, %21,3’ü kararsızım, %14,6’sı katılmıyorum ve %6,3’ü tamamen katılmıyorum şeklindedir (Tablo 20).

65 yaş ve üzeri yaşlı bireylerin birçoğu bu görüşe katılırken soruya özellikle katılıyorum ve tamamen katılıyorum yanıtını veren kullanıcılar “sayı olarak artarsa daha iyi olur” şeklinde görüş belirtmiştir.

Soru 12. Katılımcılar “Bir AVM’de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığı o mekanı tercih etmemde rol oynamaktadır.” Yargısına %33,3’ü tamamen katılıyorum, %19’u katılıyorum, %7,7’si kararsızım, %12’si katılmıyorum ve %28’i ise tamamen katılmıyorum cevabını vermiştir (Tablo 20).

Verilen yanıtlar değerlendirildiğinde kullanıcıların toplam %52,3’ ü; “AVM’de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığının o mekanı tercih etmemde rol oynamaktadır.” Görüşüne tamamen katılıyorum ve katılıyorum cevabını vermiştir. Bu sonuç 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcının bir mekanı tercih etmede, o mekanda vakit geçirme ve dolayısıyla pasif, geçici ya da sürekli ilişkiler kurmasını desteklemede doğal unsurların varlığının katkı sağladığını göstermektedir.

Soru 13. 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireyler “Bir avm’nin zemin, duvar ve tavanında farklı malzemelerin bir arada kullanılması mekanı algılamamı kolaylaştırır.”, önermesine %22,1’i tamamen katılıyorum, %16,8’i katılıyorum, %10,8’i kararsızım, %17,8’i katılmıyorum ve %32,5’i ise tamamen katılmıyorum şeklinde yanıtlamıştır (Tablo 20).

Aktif yaşlı kullanıcıların bu görüşe toplam %38,9’u tamamen katılıyorum ve katılıyorum diye belirtirken, toplam %50,3’ü katılmıyorum ve tamamen katılmıyorum şeklinde belirtmiştir. %50,3’lük kısmın soruya olumsuz yanıt vermesinin nedeni olarak A alışveriş merkezinde dikkat çekici ve ayırt edici özellikte hem yatay hem de dikey düzlemde bir

malzeme farklılığının olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Mevcutta zemin döşemesinde özellikle ortak kullanım alanları farklılaştırılmıştır fakat yan düzlemlerde ve duvarda kullanıcının görüş seviyesinde bir farklılaşma bulunmamaktadır. %38,9'luk kısmın ise sorunun soruluş tarzı da göz önünde bulundurularak eğer A alışveriş merkezinde böyle bir farklılık olsaydı mekanı algılamalarını kolaylaştıracağı inancıyla olumlu görüş belirttiklerini düşündürmektedir.

Tasarım ve Konfor Parametresine İlişkin Sorular											
Soru	Değerlendirmeler	Tamamen Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
7	Bu AVM hem doğal ışık hem de aydınlatma bakımından yeterince aydınlıktır.	10	2,5	10	2,5	40	10	100	25	240	60
8	AVM'nin iç mekanında bulunan renkli yüzeyler mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.	129	32,3	64	16,2	67	16,7	73	18,3	66	16,5
9	Mekanın en üst katında yer alan altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeyleri mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.	204	51	58	14,5	45	11,3	49	12,2	44	11
10	Avm'deki yürüyüş alanlarının genişliği yeterlidir.	5	1,2	14	3,5	26	6,5	92	23	263	65,6
11	Ortak kullanım alanlarındaki mobilyalar yeterince konforlu ve rahattır.	25	6,3	59	14,6	85	21,3	106	26,5	125	31,3
12	Bir AVM'de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığı o mekanı tercih etmemde rol oynamaktadır.	112	28	48	12	31	7,7	76	19	133	33,3
13	Bir avm'nin zemin, duvar ve tavanında farklı malzemelerin bir arada kullanılması mekanı algılamamı kolaylaştırır.	130	32,5	71	17,8	43	10,8	67	16,8	89	22,1

Tablo 20. Aktif yaşlı kullanıcıların A Alışveriş merkezini, tasarım ve konfor parametresi yönünden değerlendirdikleri likert ölçekli sorular

65 yaş ve üzeri kullanıcıların mekana dair aidiyet duygusunu değerlendirmelerini amaçlayan sorular

Soru 14. Aktif yaşlılar “Bu mekana girdiğimde kendimi oldukça güvenli, rahat ve evimdeymiş gibi hissediyorum.” Yargısına verdikleri yanıtlar %50,2’si tamamen katılıyorum, %30,3’ü katılıyorum, %10,5’i kararsızım, %6,3’ü katılmıyorum ve %2,7’si tamamen katılmıyorum cevabını vermiştir (Tablo 21).

65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcının Soru 14’e toplam %80,5 oranında tamamen katılıyorum ve katılıyorum yanıtını vermelerinin nedeni olarak öncelikle söz konusu kamusal iç mekanın oturdukları yere yakınlığı ve dolayısıyla mekanı yoğun bir şekilde kullanmaları, sık kullandıkça ise mekanı biçimsel olarak algılayıp öğrenmeleri, mekanı benimsemeleri ve bunun sonucunda mekanda rahat ve güvenli hissetmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Mekana dair Aidiyet Duygusuna İlişkin Sorular											
		Tamamen Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
Soru	Değerlendirmeler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
14	Bu mekana girdiğimde kendimi oldukça güvenli, rahat ve evimdeymiş gibi hissediyorum.	11	2,7	25	6,3	42	10,5	121	30,3	201	50,2

Tablo 21. Aktif yaşlı kullanıcının A Alışveriş merkezine yönelik aidiyet duygusuna ilişkin değerlendirmeleri

65 yaş ve üzeri kullanıcıların Mekanda kişilerarası aktivite/etkileşim ve katılım olanakları parametresini değerlendirmelerini amaçlayan sorular

Soru 15. Araştırma katılımcılarının “Bu Avm’de diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenmektedir.” önermesini %32’si tamamen katılmıyorum, %17,3’si katılmıyorum, %17,5’i kararsızım, %12,3’ü katılıyorum ve %21,1’i ise tamamen katılıyorum olarak değerlendirmiştir (Tablo 22).

Aktif yaşı kullanıcıların toplam %49,2'si avm'de sosyalleşebilecek aktivitelerin düzenlenmediğini düşünürken toplam %33,4'ü ise düzenlenmediğini düşünmektedir. Yapılan gözlemlerde incelenen avm sitesindeki duyurularda “A alışveriş merkezine dair herhangi bir haftalık ya da aylık düzenli bir program akışına rastlanmamıştır. Gözlemler boyunca sadece 14 şubat 2021 tarihinde sevgililer gününe özel 1 saatlik bir müzik dinletisi programına rastlanmıştır. Dolayısıyla kullanıcı görüşünün yoğun olarak olumlu çıkmasının aksine yapılan incelemeler ve gözlemlerde alışveriş merkezinde diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenmediği tespit edilmiştir.

Soru 16. 65 yaş ve üzeri aktif yaşı bireyler “Sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekan ve alanlar vardır.” Görüşüne %14,5'i tamamen katılıyorum, %16,8'i katılıyorum, %21,1'i kararsızım, %14,8'i katılmıyorum ve %32,8'i tamamen katılmıyorum cevabını vermiştir (Tablo 22).

Bu soruyu aktif yaşı kullanıcılar toplam %47,6 oranında tamamen katılmıyorum ve katılmıyorum şeklinde yanıtlarken, toplam %31,3 oranında ise tamamen katılıyorum ve katılıyorum şeklinde yanıtlamıştır. Gerek yapılan gözlemler gerekse avm'nin toplam alanı sosyal alanlara kıyaslandığında toplu ya da grup halinde bir aktivite için mekânsal olarak gerekli boşlukların oluşturulmadığı tespit edilmiştir. Araştırmacının görüşü de kullanıcı görüşlerini destekler nitelikte olup yeterli ve geniş ortak mekan ve alanların olmadığı yönündedir. %31,3'lük kısmın ise mekan meydanının diğer alanlara oranla büyüklüğünü ve az sayıda da olsa düzenlenen aktivitelerin bu alanda gerçekleştiğine tanık oldukları için soruya tamamen katılıyorum ve katılıyorum şeklinde cevap verdiklerini düşündürmektedir.

Mekanda Kişilerarası Aktivite/Etkileşim ve Katılım Olanaklarına İlişkin Sorular											
		Tamamen Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
Soru	Değerlendirmeler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
15	Bu Avm'de diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenmektedir.	128	32	69	17,3	70	17,5	49	12,3	84	21,1
16	Sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekan ve alanlar vardır.	131	32,8	59	14,8	85	21,1	67	16,8	58	14,5

Tablo 22. Aktif yaşlı kullanıcının A Alışveriş merkezinde Kişilerarası Aktivite/Etkileşim ve Katılım Olanaklarına ilişkin değerlendirmeleri

Soru 17. “Bu mekanda daha önce gerçekleştirilen herhangi bir aktiviteye katıldınız mı?”
Sorusuna aktif yaşlıların %33,5’i evet, %66,5’i ise hayır yanıtını vermiştir (Tablo 23).

Mekanda Kişilerarası Aktivite/Etkileşim ve Katılım Olanaklarına İlişkin Çoktan Seçmeli Soru			
Soru 17	Değişkenler	n	%
“Bu mekanda daha önce gerçekleştirilen herhangi bir aktiviteye katıldınız mı?”	Evet	134	33,5
	Hayır	266	66,5

Tablo 23. Aktif yaşlı kullanıcının A Alışveriş merkezinde Kişilerarası Aktivite/Etkileşim ve Katılım Olanaklarını yönünden değerlendirdikleri çoktan seçmeli soru

Bu soruya evet yanıtını veren aktif yaşlı kullanıcılar çoğunlukla A Alışveriş merkezini dolaşırken rastladıkları müzik dinletisini ayak üstü kısa süreli dinleyip geçtiklerini ya da özellikle çocuklar için tanımlı alanlarda programlı olarak düzenlenen aktivitelere, torunlarını getirip katılmış olduklarını dile getirmişlerdir. Doğrudan onlara hitap eden, farklı aktivite seçeneklerinin sunulduğu bir programa denk gelip gönüllü olarak katıldığına dair bir yanıt veren kullanıcıya rastlanmamıştır.

65 yaş ve üzeri kullanıcıların mekana dair farklı özellikte kullanıcı gruplarına hitap edebilme parametresini değerlendirmelerini amaçlayan sorular

Soru 18. Bu mekanın farklı fiziksel özelliklere sahip, her yaş ve cinsiyet grubunda kullanıcıya hitap edebilen güvenli ve kapsayıcı bir mekan olduğunu düşünüyorum.” Önermesine katılımcıların %61,8’i tamamen katılıyorum, %21,1’i katılıyorum, %9,8’i kararsızım, %5’i katılmıyorum ve %2,3’ü tamamen katılmıyorum şeklinde yanıtlamıştır (Tablo 24).

65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcılar bu görüşe %82,9 oranla tamamen katıldıklarını ya da katıldıklarını belirtmişlerdir. Mekan özel güvenlikle korunan bir mekandır. Yapılan gözlemler doğrultusunda çeşitli yaş, ırk, cinsiyet grubu ve fiziksel özelliğe sahip kullanıcıların mekanı kullandığı tespit edilmiştir.

Mekanın Farklı Özellikte Kullanıcı Gruplarına Hitap Edebilmesine İlişkin Soru											
		Tamamen Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
Soru	Değerlendirmeler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
18	Bu mekanın farklı fiziksel özelliklere sahip, her yaş ve cinsiyet grubunda kullanıcıya hitap edebilen güvenli ve kapsayıcı bir mekan olduğunu düşünüyorum.	9	2,3	20	5	39	9,8	85	21,1	247	61,8

Tablo 24. Aktif yaşlı kullanıcıların A Aışveriş merkezinin Farklı Özellikte Kullanıcı Gruplarına Hitap Edebilmesine yönelik değerlendirmeleri

65 yaş ve üzeri kullanıcıların mekanda sosyalleşme düzeylerini belirlemeyi içeren sorular

Soru 19. “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar.”, görüşüne ankete katılım sağlayan kullanıcıların %31,5’i tamamen katılıyorum, %20,5’i katılıyorum, %10,7’si kararsızım, %8,8’i katılmıyorum ve %28,5’i ise tamamen katılmıyorum şeklinde belirtmiştir (Tablo 25).

Çalışmaya katılan 65 yaş ve üzeri aktif yaşı kullanıcının %52 oranıyla yarısından fazlası A alışveriş merkezini pasif sosyallik için kullandığını belirtmiştir. Bu bulgular çalışmanın A alışveriş merkezini 65 yaş ve üzeri aktif yaşı kullanıcının sosyalleşmek için kullandığı hipotezlerini destekler niteliktedir.

Soru 20. “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.”, önermesine dair katılımcılar; % 24,3’ü tamamen katılıyorum, %17,8’i katılıyorum, %14,2’si kararsızım, %14,2’si katılmıyorum ve %29,5’i tamamen katılmıyorum şeklinde görüşlerini ifade etmiştir (Tablo 25).

Yaşlı kullanıcılar bu düşünce için %42,1 oranla tamamen katıldıklarını ya da katıldıklarını söylerken %43,7 oranla katılmıyorum ya da tamamen katılmıyorum şeklinde söylemiştir. İki oran da birbirine çok yakındır. Fakat tamamen katıldığını ya da katıldığını belirten kullanıcıların aslında aşına oldukları insanlarla selamlaşmaktan çok aynı çevrede oturdukları ve daha önceden ortak paylaşımda bulundukları insanlarla karşılaştıklarından sürekli sosyalleşme grubuna girecek iletişim şekillerini geçici sosyalleşme olarak yorumladıkları düşünülmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi yapılan gözlemler ve incelenen programlar doğrultusunda alışveriş merkezinde düzenli olarak bir aktivite ve program gerçekleşmediğinden insanların geçici sosyallikte bulunabilecekleri fırsatlar yok denecek kadar azdır.

Soru 21. “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar.”, görüşüne aktif yaşı kullanıcılar %34,3 oranla tamamen katılıyorum, %18,4 oranla katılıyorum, %9,3 oranla kararsızım, %8 oranla katılmıyorum ve %30 oranla tamamen katılmıyorum şeklinde fikirlerini belirtmişlerdir (Tablo 25).

65 yaş ve üzeri aktif yaşı kullanıcıların toplam %52,7’lik kısmı bu görüşe tamamen katıldıklarını ya da katıldıklarını belirtirken, toplam %38’lik kısmı ise katılmadığını ya da tamamen katılmadığını belirtmiştir. Aktif yaşı katılımcıların yarısından fazlası bu mekanı

sürekli sosyalleşmek amacıyla kullandığı ortaya çıkmıştır. Bir mekanın sürekli sosyallik için kullanılması için kullanıcıya tasarım özellikleriyle cazip gelmesi, kullanıcının rahatlık ve aidiyet hissetmesi, o mekanda vakit geçirmekten hoşnut olması gerekmektedir. Dolayısıyla sürekli sosyallik için kullanıcıların bu mekanı seçmesi kullanıcı gereksinimlerini karşılama açısından mekanın taşıdığı potansiyelle de ilgilidir. Her ne kadar soruların genelinde kullanıcıdan tasarım ve konfor parametrelerinde A Alışveriş Merkezi için olumlu yanıtlara çok fazla rastlanmasa da birçok farklı faktör bir arada değerlendirildiğinde bu mekanın tercih edilmesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Mekanda Sosyalleşme Düzeyine İlişkin Sorular											
		Tamamen Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
Soru	Değerlendirmeler	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
19	Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olarak sağlar. (pasif sosyallik)	114	28,5	35	8,8	43	10,7	82	20,5	126	31,5
20	Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olarak sağlar. (geçici sosyallik).	118	29,5	57	14,2	57	14,2	71	17,8	97	24,3
21	Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olarak sağlar. (sürekli sosyallik)	120	30	32	8	37	9,3	74	18,4	137	34,3

Tablo 25. Aktif yaşlı kullanıcıların A Alışveriş merkezinde Sosyalleşme düzeylerine yönelik değerlendirmeleri

4.2.2. Anket Çalışması Soruları Arasında Korelasyon Analizi Sonuçları

Çalışmada kapsamında belirlenen, 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlardan avm'lerde sosyalleşmelerini destekleyecek parametreler ile (mekanda tasarım ve konfor faktörleri, Mekandaki aidiyet duygusu, mekanda gerçekleştirilen kişiler arası aktivite/etkileşim ve katılım, Mekanın farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme

özelliği) bu parametrelerin altında yer alan soruların, mekanda sosyalleşme düzeyini belirlemek amacıyla sorulan üç adet soru (pasif sosyallik, geçici sosyallik, sürekli sosyallik) arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını ölçmek adına Kendall’ın tau-b katsayısı kullanılarak korelasyon testi uygulanmıştır. Nitel değişkenler için gözlem sayıları (n) ve göreceli sıklıklar (yüzdelere) verilmiştir. Değişkenler arasında ilişki Kendall’s tau-b katsayısı ile ölçülmüştür. Likert tipi sorular 5’li likert ölçeğine uygundur. Sonuçlar $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Korelasyon analizi yapılan soru grupları arasında, farklı ölçek tipiyle oluşturulmuş bazı sorular arasında da çeşitli ilişkiler tespit edilmiştir fakat söz konusu sorular farklı ölçek tipiyle oluşturulduğundan (çoktan seçmeli soru türleri, likert tipi soru türleri) her ne kadar aralarında bir ilişki düzeyi bulunsay da yorumlanması istatistiksel anlamda doğru bulunmamıştır. Çoktan seçmeli soru türlerine ilişkin yanıtlar genel frekans dağılımı sonuçlarına göre yorumlanmıştır.

“Mekandaki Tasarım ve Konfor” parametresine ilişkin sorular (soru 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13) ile “Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi” parametresi altındaki soruların (soru 19, 20, 21) korelasyon analizi

Mekandaki “Tasarım ve Konfor” grubundaki sorular ile (soru 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13) ile “Sosyalleşme Düzeyi” (soru 19, 20, 21) grubundaki sorular arasındaki ilişki Kendall’s tau-b katsayısı ile incelenmiş ve Tablo 26 ile gösterilmiştir. Tasarım ve konfor parametresindeki 7, 10, 11 numaralı sorular ile sosyalleşme düzeyi parametresindeki 19, 20 ve 21 numaralı sorular arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu nedenle bu sorulara dair veri analizleri tabloda yer almamaktadır.

Mekanda “Tasarım ve Konfor” faktörlerinden “AVM’nin iç mekanında bulunan renkli yüzeyler mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi” başlığı altındaki “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır ($r=0.222$, $p<0.001$) (Tablo 26). “AVM’nin iç mekanında bulunan renkli yüzeyler mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.” sorusuna kişinin katılma düzeyi arttıkça

“Burası tek başıma gelip dolaşıp, vakit geçirmeme bir şeyler içip kitap, gazete okumama oturup insanları seyretmeme olarak sağlar” sorusuna da katılma düzeyi artar.

Mekanda “Tasarım ve Konfor” faktörlerinden “AVM’nin iç mekanında bulunan renkli yüzeyler mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi” başlığı altındaki “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır. “AVM’nin iç mekanında bulunan renkli yüzeyler mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.” sorusuna aktif yaşlının katılma düzeyi arttıkça “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar (**$r=0.142$, $p<0.001$**) (Tablo 26).

Mekanda “Tasarım ve Konfor” faktörlerinden “AVM’nin iç mekanında bulunan renkli yüzeyler mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi” başlığı altındaki “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır. “AVM’nin iç mekanında bulunan renkli yüzeyler mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.” sorusuna yaşlı bireyin katılma düzeyi arttıkça “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar” sorusuna da katılma düzeyi artar (**$r=0.188$, $p<0.001$**) (Tablo 26).

İncelenen bu 3 korelasyon ilişkisini bir arada değerlendirirsek 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcılardan A alışveriş merkezi için “AVM’nin iç mekanında bulunan renkli yüzeyler mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.” görüşüne katılanların Pasif, geçici ve sürekli sosyalliği içeren sorulara da katıldığı görülmektedir. Bu sonuç mekan içerisinde renk faktörünün daha bilinçli, kullanıcının görüş mesafesinde, algılanabilir düzey ve ölçekte kullanımı ile 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcının dikkatini çekip algısında yer edebileceği

ve mekanı algılamasını kolaylaştırarak bireylerin mekanı pasif, geçici ve sürekli sosyallik amacıyla kullanma tercihinde olumlu bir etki yaratacağını göstermektedir.

			Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi		
Mekandaki Tasarım ve Konfor	Ölçekler		Pasif Sosyallik	Geçici Sosyallik	Sürekli Sosyallik
	AVM'nin iç mekanında bulunan renkli yüzeyler mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.	Katsayı ⁺ p	0,222* <0,001	0,142* <0,001	0,188* <0,001
	Mekanın en üst katında yer alan altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeyleri mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.	Katsayı ⁺ p	0,181* <0,001	0,182* <0,001	0,174* <0,001
	Bir AVM'de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığı o mekanı tercih etmemde rol oynamaktadır.	Katsayı ⁺ p	0,170* <0,001	0,100* 0,014	0,156* <0,001
	Bir avm'nin zemin, duvar ve tavanında farklı malzemelerin bir arada kullanılması mekanı algılamamı kolaylaştırır.	Katsayı ⁺ p	0,212* <0,001	0,184* <0,001	0,249* <0,001
+ Kendall'in tau b katsayısı sonucu; * Korelasyon katsayısı anlamlıdır (p<0,05).					

Tablo 26. “Mekandaki Tasarım ve Konfor” parametresine ilişkin sorular ile “Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi” parametresi altındaki soruların korelasyon analizi sonuçları

Mekanda “Tasarım ve Konfor” faktörlerinden “Mekanın en üst katında yer alan altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeyleri mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi” başlığı altındaki “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır. “Mekanın en üst katında yer alan altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeyleri mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır” sorusuna aktif yaşlı kullanıcının katılma düzeyi arttıkça “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar” sorusuna da katılma düzeyi artar (**r=0.181, p<0.001**) (Tablo 26).

Mekanda “Tasarım ve Konfor” faktörlerinden “Mekanın en üst katında yer alan altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeyleri mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi” başlığı altındaki “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır (**r=0.182, p<0.001**) (Tablo 26). “Mekanın en üst

katında yer alan altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeyleri mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır” sorusuna katılımcının katılma düzeyi arttıkça “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar.

Mekanda “Tasarım ve Konfor” faktörlerinden “Mekanın en üst katında yer alan altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeyleri mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi” başlığı altındaki “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır. “Mekanın en üst katında yer alan altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeyleri mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır” sorusuna kişinin katılma düzeyi arttıkça “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar” sorusuna da katılma düzeyi artar ($r=0.174$, $p<0.001$) (Tablo 26).

Mekanda kullanılan form ögesinin sosyalleşme düzeyleri ile olan korelasyon ilişkisi değerlendirildiğinde 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcılardan A alışveriş merkezi için “Mekanın en üst katında yer alan altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeyleri mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.” görüşüne katılanların Pasif, geçici ve sürekli sosyallığı içeren sorulara da katıldığı görülmektedir. Bu sonuç mekan içerisinde kullanılan form çeşitliliğini fark eden 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcının mekanı pasif, geçici ve sürekli sosyallik amacıyla kullandığı anlamına da gelmekte yani tasarım ve konfor parametresinin mekandaki sosyalleşmeyi arttırabileceği görüşünü desteklemektedir. Genel frekans dağılımlarında mekandaki formel eleman çeşitliliğini fark eden aktif yaşlı kullanıcı oranının (%23,2) az olması mekanın genel tasarım kararlarında düşülen hata yüzünden olduğu düşünülmektedir. Lineer şeklinde kurgulanan dar uzun koridorlara sahip mekanın, formel çeşitliliği üzerine ne kadar düşünülürse düşünülün insan ölçeğini ve algılanabilir bakış açısı düzeyini hesaba katmadan tasarımların konumlarına karar verilmesi, mekandaki formel çeşitliliğin dikkat çekmeyip algılanamamasına neden olmaktadır. Bu nedenle mekanda yer verilecek tasarım parametrelerinin kullanıcının mekan içerisinde dolaşırken algılayıp fark edebileceği yükseklikte olması gerekmektedir. Bu korelasyon ilişkisi sonuçlarında görülen

mekan tasarımında formel çeşitliliğin kullanıcı odaklı düşünülerek kurgulanmasının, mekan içerisindeki sosyalleşmeyi destekleyeceğini kanıtlar niteliktedir.

Mekanda “Tasarım ve Konfor” faktörlerinden “Bir AVM’de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığı o mekanı tercih etmemde rol oynamaktadır.” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi” başlığı altındaki “Burası, tek başıma gelip, dolaşp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır (**$r=0.17$, $p<0.001$**). “Bir AVM’de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığı o mekanı tercih etmemde rol oynamaktadır.” sorusuna yaşlı kullanıcıların katılma düzeyi arttıkça “Burası, tek başıma gelip, dolaşp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 26).

Mekanda “Tasarım ve Konfor” parametresinden “Bir AVM’de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığı o mekanı tercih etmemde rol oynamaktadır.” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi” başlığı altındaki “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır (**$r=0.10$, $p=0.014$**). “Bir AVM’de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığı o mekanı tercih etmemde rol oynamaktadır.” sorusuna kişinin katılma düzeyi arttıkça “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 26).

Mekanda “Tasarım ve Konfor” Faktörlerinde “Bir AVM’de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığı o mekanı tercih etmemde rol oynamaktadır.” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi” başlığı altındaki “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır (**$r=0.156$, $p<0.001$**). “Bir AVM’de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığı o mekanı tercih etmemde rol oynamaktadır.” sorusuna kişinin katılma düzeyi arttıkça “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek

yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 26).

Bir alışveriş merkezi içerisinde kullanılan doğal unsurların sosyalleşme düzeyleri ile olan korelasyon ilişkisi incelendiğinde; 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerden “Bir AVM’de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığı o mekanı tercih etmemde rol oynamaktadır.” ifadesine katılanların pasif, geçici ve sürekli sosyalliği içeren sorulara da katıldığı görülmektedir. Bu sonuç, mekan içerisinde kullanılacak doğal elemanların kamusal bir iç mekanda sosyalleşme düzeyini arttıracak fikrini desteklemektedir. A alışveriş merkezi ise bu unsurlar bakımından oldukça eksiklik göstermektedir. A alışveriş merkezin içerisinde bitki olup olmadığı kaygısıyla hareket etmediğiniz sürece sirkülasyon koridorlarında gelişigüzel yerleştirilen, az sayıda saksı ve içerisindeki bitkilerin varlığı fark edilemeyecek etkidedir. Oysaki İnsanlar varoluşsal olarak doğaya dair unsurların hem görsel hem de dokunsal olarak erişilebilir yakınlıkta olmasını isterler.

Mekanda “Tasarım ve Konfor” faktörlerinden “Bir avm’nin zemin, duvar ve tavanında farklı malzemelerin bir arada kullanılması mekanı algılamamı kolaylaştırır.” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi” başlığı altındaki “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır ($r=0.212$, $p<0.001$). “Bir avm’nin zemin, duvar ve tavanında farklı malzemelerin bir arada kullanılması mekanı algılamamı kolaylaştırır.” sorusuna 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireyin katılma düzeyi arttıkça “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 26).

Mekanda “Tasarım ve Konfor” parametresinden “Bir avm’nin zemin, duvar ve tavanında farklı malzemelerin bir arada kullanılması mekanı algılamamı kolaylaştırır.” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi” başlığını oluşturan “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır ($r=0.184$, $p<0.001$). “Bir avm’nin zemin, duvar

ve tavanında farklı malzemelerin bir arada kullanılması mekanı algılamamı kolaylaştırır.” sorusuna aktif yaşlının katılma düzeyi arttıkça “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 26).

Mekanda “Tasarım ve Konfor” Faktörlerinde “Bir avm’nin zemin, duvar ve tavanında farklı malzemelerin bir arada kullanılması mekanı algılamamı kolaylaştırır.” sorusu ile Sosyalleşme Düzeyinde “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır ($r=0.249$, $p<0.001$). “Bir avm’nin zemin, duvar ve tavanında farklı malzemelerin bir arada kullanılması mekanı algılamamı kolaylaştırır.” sorusuna aktif yaşlı kullanıcının katılma düzeyi arttıkça “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 26).

İncelenen bu 3 korelasyon ilişkisini bir arada değerlendirdiğimizde 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcılardan “Bir avm’nin zemin, duvar ve tavanında farklı malzemelerin bir arada kullanılması mekanı algılamamı kolaylaştırır.” görüşüne katılanların pasif, geçici ve sürekli sosyalliği içeren sorulara da katıldığı görülmektedir. Bu sonuç mekan içerisinde malzeme faktörünün daha sınırlandırıcı, tanımlayıcı ve belirli işlevlere dair farklılaştığını hissettirecek bilinçli tasarımı ile 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcının algısında ön plana çıkıp mekana dair bilgi verici özellikte kullanılması mekanın algılamasını kolaylaştırarak aktif yaşlıların mekanı pasif, geçici ve sürekli sosyallik amacıyla kullanma tercihinde olumlu bir etki yaratacağını göstermektedir.

Mekandaki aidiyet duygusu grubundaki soru ile (soru 14) ile “Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi” parametresi altındaki soruların (soru 19, 20, 21) korelasyon analizi

Mekana dair “Aidiyet Duygusu” grubundaki soru (soru 14) ile “Sosyalleşme Düzeyi” (soru 19, 20, 21) grubundaki sorular arasındaki ilişki Kendall’s tau-b katsayısı ile incelenmiş ve Tablo 27 ile gösterilmiştir.

Mekandaki Aidiyet Duygusunu ölçmek için hazırlanmış “Bu mekana girdiğimde kendimi oldukça güvenli, rahat ve evimdeymiş gibi hissediyorum.” sorusu ile Sosyalleşme Düzeyinde “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır (**$r=0.195$, $p<0.001$**). “Bu mekana girdiğimde kendimi oldukça güvenli, rahat ve evimdeymiş gibi hissediyorum.” sorusuna aktif yaşlı kullanıcıların katılma düzeyi arttıkça “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 27).

Mekandaki Aidiyet Duygusunu irdelleyen “Bu mekana girdiğimde kendimi oldukça güvenli, rahat ve evimdeymiş gibi hissediyorum.” sorusu ile Sosyalleşme Düzeyinde “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır (**$r=0.133$, $p=0.002$**). “Bu mekana girdiğimde kendimi oldukça güvenli, rahat ve evimdeymiş gibi hissediyorum.” sorusuna aktif yaşlı kullanıcıların katılma düzeyi arttıkça “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 27).

Mekandaki Aidiyet Duygusunu araştıran “Bu mekana girdiğimde kendimi oldukça güvenli, rahat ve evimdeymiş gibi hissediyorum.” sorusu ile Sosyalleşme Düzeyinde “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır (**$r=0.112$, $p=0.009$**). “Bu mekana girdiğimde kendimi oldukça güvenli, rahat ve evimdeymiş gibi hissediyorum.” sorusuna aktif yaşlı kullanıcıların katılma düzeyi arttıkça “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 27).

				Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi		
Mekanda Aidiyet Duygusu	Ölçekler			Pasif Sosyallik	Geçici Sosyallik	Sürekli Sosyallik
	Bu mekana girdiğimde kendimi oldukça güvenli, rahat ve evimdeymiş gibi hissediyorum.		Katsayı ⁺ p	0,195* <0,001	0,133* 0,002	0,112* 0,009
	+ Kendall’ın tau b katsayısı sonucu;					
	* Korelasyon katsayısı anlamlıdır (p<0,05).					

Tablo 27. “Mekandaki Aidiyet” parametresine ilişkin soru ile “Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi” parametresi altındaki soruların korelasyon analizi sonuçları

Aidiyet duygusu insanın mekanı kişiselleştirmesi, yaşadığı toplum ve ülkenin kültürüne dair izler bulması ile ilişkili bir kavramdır. Fakat aidiyet duygusu sadece bunların varlığı söz konusuysen oluşur diyebilmek tutarlı bir yorum gibi gözükmez. Çünkü insanlar herhangi bir mekanı kullanım sıklığı, ayrıntılarını keşfetmesi ve öğrenmesi mekan üzerinde hakimiyet duygusunu geliştirir. Bu duygu gelişimiyle de kullanıcıda mekana dair aidiyet hissi oluşur.

Kullanıcının mekanı kişiselleştirmesi avm'nin düzenleyeceği aktivite ve olanaklarla ilişkilidir. Aktif yaşlı bireyin kişisel özelliklerine, hobilerine, sevdiği etkinliklere dair mekanda düzenlenecek etkinlikler bulması ve diğer bireylerle sosyalleşmesini kolaylaştırması da avm'ye aidiyet duygusunu arttıracaktır.

Her ne kadar alışveriş merkezi tasarımlarının bazı standartları olsa da bulunduğu coğrafyaya ait olduğunu hem dış kabuk hem de iç mekan tasarımında malzeme kullanımı, bulunduğu yerin yerel yapı tasarımına yapacağı küçük atıflarla sağlayabilir. A alışveriş merkezi tasarım özellikleri değerlendirildiğinde bulunduğu toplum ve ülkenin kültürünü yansıtacak herhangi bir özelliği göze çarpmaz. Fakat bulunduğu konum itibarı ile yaşlı nüfusun yoğun yaşadığı bir alanda olması, popülasyon olarak o grubu kendisine çekmektedir. Aidiyet duygusu ve sosyal etkileşim düzeyi arasında çıkan anlamlı ilişkinin yaşlı kullanıcının mekanı sık kullanımı, mekanı algılayıp tasarımını keşfetmesi ve içinde kaybolmuşluk hissi yaşamaması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Mekanda Gerçekleşen Kişilerarası Aktivite/etkileşim ve Katılım grubundaki sorular ile (soru 15, 16) “Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi” parametresi altındaki soruların (soru 19, 20, 21) korelasyon analizi

Mekanda Gerçekleşen Kişilerarası Aktivite/etkileşim ve Katılım grubundaki sorularla (soru 15, 16) Sosyalleşme Düzeyi (soru 19, 20, 21) grubundaki sorular arasındaki ilişki Kendall's tau-b katsayısı ile incelenmiş ve Tablo 28 ile gösterilmiştir.

Mekanda Gerçekleşen Kişilerarası Aktivite ve Katılım başlığı altındaki “Bu Avm’de diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenmektedir.” sorusu ile Sosyalleşme Düzeyinde “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır ($r=0.156$, $p<0.001$). “Bu Avm’de diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenmektedir.” sorusuna kişinin katılma düzeyi arttıkça “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 28).

Mekanda Gerçekleşen Kişilerarası Aktivite/Etkileşim ve Katılım başlığı altındaki “Bu Avm’de diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenmektedir.” sorusu ile Sosyalleşme Düzeyi grubundaki “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır ($r=0.231$, $p<0.001$). “Bu Avm’de diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenmektedir.” sorusuna aktif yaşlı kullanıcıların katılma düzeyi arttıkça “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 28).

Mekanda Gerçekleşen Kişilerarası Aktivite ve Katılım grubundaki “Bu Avm’de diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenmektedir.” sorusu ile

Sosyalleşme Düzeyi grubundaki “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır (**r=0.236, p<0.001**). “Bu Avm’de diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenmektedir.” sorusuna kişinin katılma düzeyi arttıkça “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 28).

Bir alışveriş merkezi içerisinde kullanılan doğal unsurların sosyalleşme düzeyleri ile olan korelasyon ilişkisi incelendiğinde; 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerden “Bu Avm’de diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenmektedir.” ifadesine katılan 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcıların pasif, geçici ve sürekli sosyalliği içeren sorulara da katıldığı görülmektedir. Bu sonuç, avm içerisinde belirli aralıklarla ve sistematik bir şekilde oluşturulacak temalar ve ilişkili aktivitelerin düzenlenmesinin mekan içerisinde sosyalleşme düzeyini arttıracak düşüncesini desteklemektedir. A alışveriş merkezi ise uzun aralıklarla yapılan gözlemler sonucu bu konu bakımından oldukça eksiklik göstermektedir. Öncelikle mevcutta düzenli aralıklarla düzenlenen aktiviteler sadece çocuk kullanıcı için organize edilenlerdir. Genel frekans sonuçları da yapılan gözlemleri destekler niteliktedir. 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcılardan yeterli aktivite düzenlenmediğini düşünenlerin oranı %49.2 ile neredeyse yarısı kadardır. Korelasyon analizi sonucu ise avm yönetimlerinin bir yandan aktif yaşlı kullanıcıyı mekana daha fazla çekme, mekan içerisinde daha fazla tutmak diğer yandan ise onların sosyalleşmelerine katkıda bulunmak için daha fazla aktivite düzenlenmesi gerektiğini işaret etmektedir.

			Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi		
Mekanda Gerçekleşen Kişilerarası Etkileşim/ Aktivite ve Katılım	Ölçekler		Pasif Sosyallik	Geçici Sosyallik	Sürekli Sosyallik
	Bu Avm’de diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenmektedir.	Katsayı ⁺ p	0,156* <0,001	0,231* <0,001	0,236* <0,001
	Sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekan ve alanlar vardır.	Katsayı ⁺ p	0,141* <0,001	0,093* 0,022	0,120* 0,003
	+ Kendall’in tau _b katsayısı sonucu; * Korelasyon katsayısı anlamlıdır (p<0,05).				

Tablo 28. “Mekanda Gerçekleşen Kişilerarası Etkileşim/ Aktivite ve Katılım” parametresine ilişkin sorular ile “Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi” parametresi altındaki soruların korelasyon analizi sonuçları

Mekanda “Gerçekleşen Kişilerarası Aktivite/Etkileşim ve Katılım” başlığı altındaki “Sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekan ve alanlar vardır.” sorusu ile Sosyalleşme Düzeyi grubundaki “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır (**r=0.141, p<0.001**). “Sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekan ve alanlar vardır.” sorusuna aktif yaşlı bireylerin katılma düzeyi arttıkça “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 28).

“Mekanda Gerçekleşen Kişilerarası Aktivite/Etkileşim ve Katılım” grubundaki “Sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekan ve alanlar vardır.” sorusu ile Sosyalleşme Düzeyi grubundan “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır (**r=0.093, p=0.022**). “Sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekan ve alanlar vardır.” sorusuna 65 yaş ve üzeri bireylerin katılma düzeyi arttıkça “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 28).

“Mekanda Gerçekleşen Kişilerarası Aktivite/etkileşim ve Katılım” parametresindeki “Sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekan ve alanlar vardır.” sorusu ile Sosyalleşme Düzeyindeki “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır (**r=0.120, p=0.003**). “Sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekan ve alanlar vardır.” sorusuna aktif yaşlı kullanıcıların katılma düzeyi arttıkça “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 28).

Bu üç korelasyon ilişkisi bir arada değerlendirildiğinde 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcılardan A Alışveriş Merkezine dair “Sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekan ve alanlar vardır.” görüşüne katılanların pasif, geçici ve sürekli sosyalliği içeren sorulara da katıldığı görülmektedir. Bu durum aslında mevcutta mekanın meydanını oluşturan alanın tasarlanmamış olması ve kullanıcının bu alanı sirkülasyon ve asansörlere erişim için kullanmasından, büyük ve geniş bir alan olarak düşünmesi ve aktiviteler için yeterli olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü çalışmada ana problem olarak görülen, Avmlerin ortak alanlarının etkin, verimli aktivitelerin gerçekleştirilebileceği tasarlanmış alanlar olmadığı görüşü A alışveriş merkezinin düğüm noktası olarak adlandıracağımız ortak kullanım alanında da yoktur ve bu durum var yerinde tespit çalışması bulgularında da belirlenmiştir. bunların dışında söz konusu avm için yeterli alan olmasa bile söz konusu aktivitelerin gerçekleştirilebileceği bir alan mevcuttur fakat tasarım anlamında bu bakış açısıyla değerlendirilmediğinden tanımsız bir boşluk hissi yaratmaktadır.

“Farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme” grubundaki soru ile (soru 18) “Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi” parametresi altındaki soruların (soru 19, 20, 21) korelasyon analizi

Farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme grubundaki soru (soru 18) ile Sosyalleşme Düzeyi (soru 19, 20, 21) grubundaki sorular arasındaki ilişki Kendall’s tau-b katsayısı ile incelenmiş ve Tablo 29 ile gösterilmiştir. Farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme parametresi altındaki soru 18 ile Soru 20 de yer alan geçici sosyalleşmeye dair soru arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Mekana dair “farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme” parametresindeki Bu mekanın farklı fiziksel özelliklere sahip, her yaş ve cinsiyet grubunda kullanıcıya hitap edebilen güvenli ve kapsayıcı bir mekan olduğunu düşünüyorum.” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi”ndeki “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır ($r=0.161$, $p<0.001$). “Bu mekanın farklı fiziksel özelliklere sahip, her yaş ve cinsiyet grubunda kullanıcıya hitap edebilen güvenli ve kapsayıcı bir mekan olduğunu düşünüyorum” sorusuna aktif yaşlıların katılım düzeyi arttıkça “Burası, tek başıma gelip,

dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 29).

Mekana dair “farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme” grubundaki “Bu mekanın farklı fiziksel özelliklere sahip, her yaş ve cinsiyet grubunda kullanıcıya hitap edebilen güvenli ve kapsayıcı bir mekan olduğunu düşünüyorum.” sorusu ile “Sosyalleşme Düzeyi”ndeki “Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar.” soruları arasında aynı yönlü anlamlı bir ilişki vardır ($r=0.098$, $p=0.028$). “Bu mekanın farklı fiziksel özelliklere sahip, her yaş ve cinsiyet grubunda kullanıcıya hitap edebilen güvenli ve kapsayıcı bir mekan olduğunu düşünüyorum” sorusuna aktif yaşlıların katılım düzeyi arttıkça “Burası, tek başıma gelip, dolaşıp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar.” sorusuna da katılma düzeyi artar (Tablo 29).

			Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi		
Farklı özellikte kullanıcı gruplarını	Ölçekler		Pasif Sosyallik	Geçici Sosyallik	Sürekli Sosyallik
	Bu mekanın farklı fiziksel özelliklere sahip, her yaş ve cinsiyet grubunda kullanıcıya hitap edebilen güvenli ve kapsayıcı bir mekan olduğunu düşünüyorum	Katsayı ⁺ p	0,161* <0,001	0,075 0,080	0,098* 0,028
	+ Kendall'ın tau b katsayısı sonucu; * Korelasyon katsayısı anlamlıdır (p<0,05).				

Tablo 29. “Farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme” parametresine ilişkin sorular ile “Mekandaki Sosyalleşme Düzeyi” parametresi altındaki soruların korelasyon analizi sonuçları

Bu soru grupları arasındaki analiz sonuçlarına göre 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcılardan A Alışveriş Merkezine dair “Bu mekanın farklı fiziksel özelliklere sahip, her yaş ve cinsiyet grubunda kullanıcıya hitap edebilen güvenli ve kapsayıcı bir mekan olduğunu düşünüyorum.” görüşüne katılanların pasif ve sürekli sosyalliği içeren sorulara da katıldığı görülmektedir. Analiz sonuçlarından da anlaşılabacağı üzere 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcılar için mekanın farklı fiziksel özellikte kullanıcı gruplarına sahip olması onların sosyalleşmesini desteklediğini kanıtlar niteliktedir. Bu durumun aktif yaşlı kullanıcılar için toplumun diğer bireyleriyle ortaklaşa kullandıkları alanlarda farklı özellikte insanların varlığını görmeleri kendilerinin de yaşamsal sürecin içerisinde değişime uğrayıp

farklılaştıklarını bildikleri için kabul görme beklentisini karşıladığı şeklinde yorumlanmaktadır. Bu bireyler kendilerini ne kadar ötekileştirilmemiş, kabul gören statüsünde etiketlerse mekanda o kadar rahat hissedecek ve sosyalleşmek için girişimleri ve mekanı kullanım sürelerinin artacağı düşünülmektedir.

SONUÇ

Tüm dünyada gün geçtikçe yaşam koşulları ve sağlık hizmetleri gelişmekte, yaşam süresi ve yaşlı birey sayısı artmaktadır. Kişiler her ne kadar emekli olsa, iş hayatı ve toplumsal hayattan uzaklaşsa da çoğu hala sağlıklı, kendi kendine yetebilen ve aktif insanlardır. Yaş alma süreciyle gelen bazı toplumsal rollerin kaybı yaşlı bireyi psikolojik anlamda olumsuz etkilemekte, toplumdan kopup uzaklaşmasına, kendi kabuğuna çekilmesine neden olmaktadır. Sağlıklı bir toplum yapısının sürdürülebilmesi, yaşlanan bireyin yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ise yaşlı bireylerin toplumda sosyal anlamda aktif olarak yer alması ile sağlanabilir. Bunun için aktif yaşlı bireyin ötekileşmiş hissetmeden, zevk alarak, kendi isteğiyle yer almak isteyeceği ve toplumla iç içe olup etkileşimini sürdürebileceği mekanların kurgulanması gerekmektedir.

Kapitalist dönem öncesi kamusal açık alanlar yaşlı bireylerin hava almak, dolaşmak, vakit geçirmek, insanları seyretmek, arkadaşlarıyla buluşmak vb. aktiviteler için sıkça kullandığı alanlardı. Kapitalist dönem ile birlikte bu mekanların işlevlerini yitirmesi, kamusal alan işlevlerinin kamusal iç mekanlarda yoğunlaşır hale gelmesi, kamusal açık alan kullanımını giderek azaltmıştır. Söz konusu alanlar her ne kadar yaz aylarında aktif yaşlı kullanıcı tarafından yine tercih edilse de özellikle soğuk kış aylarında atıl duruma dönüşmüştür. Dolayısıyla aktif yaşlı bireyler soğuk kış aylarında vakit geçirmek için kapalı kamusal mekan arayışında olmuştur. Son dönemde kamusal alan işlevi gören popüler kamusal iç mekanlar ise alışveriş merkezleri olarak dikkat çekmektedir.

Günümüz alışveriş merkezleri hem işlevsel dönüşümü hem de rekabet unsuru ile daha fazla kullanıcıyı kendisine çekmeye çalışmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için her yaştan ve fiziksel özellikten kullanıcı grubuna hitap etmeye özen göstermeli, ticari tüketimin yanı sıra rekreatif tüketimi canlandırmaya çalışmalıdır. Mevcutta bunun farkında olup buna yönelik kapsamı tartışılır nitelikte programlar düzenleyen alışveriş merkezleri olsa da bu girişimler çoğunlukla üzerinde düşünülmemiş ve plansız niteliktedir. Ayrıca yapılan düzenlemeler sadece program odaklı olup mekan tasarımı, dönüşümü anlamında bir düzenlemeye rastlanılmamaktadır.

Yapılan çalışmada artan yaşlı popülasyonun toplumdan kopuşunu engelleyip, toplumla iç içe, etkileşimde kalmasının sağlanması, yeni işlevler yüklenen kamusal iç mekanların aktif yaşlı kullanıcı grubunu kendisine çekmesi ve onlara yer açması için değişen işlevsel gereksinimlerle sosyal etkileşimi destekleyici kamusal iç mekanların sahip olması gereken özellikleri araştırılmıştır.

65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlarda sosyalleşmelerini desteklemede, alışveriş merkezlerinin fiziksel mekan ve ortak kullanım alanı tasarımının etkisini belirlemek amacıyla yerinde tespit çalışması ile anket çalışması bulguları değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelere ilişkin sonuçlar çalışmanın başında oluşturulan hipotezlerin her birinin altında sunulmuştur.

1. Hipotez “65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlarda sosyalleşmesini sağlamada mekanın tasarım ve konfor özellikleri etkilidir.” İfadesi için çalışmaya katılan kullanıcılara iki adet çoktan seçmeli, yedi adet likert tipi ölçekli soru yöneltilmiştir.

Çoktan seçmeli sorularda aktif yaşlı kullanıcılar için alışveriş merkezinde yön bulma konusunda tasarım elemanlarından birini kullanıp kullanmadıkları ve gözlerini kapatıp alışveriş merkezini düşündüklerinde avm’nin tasarım özelliklerinden akıllarında kalan herhangi bir unsurun olup olmadığı değerlendirilmiştir.

Yerinde tespit çalışmasından tasarım ve konfor parametresi altında elde edilen bulgularda mekan içerisinde büyük ölçekli yapı elemanları ile taşıyıcı elemanlarda renk kullanımının, mekan içerisinde üç boyutlu plastik değere sahip röper noktası görevi görebilecek hacmin, mekanda form çeşitliliği yaratan üç boyutlu cephe çıkıntılarının, yine mekanın bir yanında galeri boşluğu boyunca uzanıp yapı içerisindeki formel farklılığı vurgulayan cam kubbe çatı örtüsünün, özellikle mekanın meydanı olarak nitelendirilen ortak kullanım alanına bakan cephelerde yer alan malzeme farklılıkları ile cephe yüzeylerinde farklı boyutlarda açılan boşlukların oluşturduğu formal çeşitliliğin ve mekanın sirkülasyon alanlarından bakıldığında duvar yüzeylerinde görülebilen, sanatsal resimlerden oluşturulmuş doku çeşitliliğinin varlığı görülmüştür.

65 yaş ve üzeri aktif yaşı kullanıcılar alışveriş merkezinde yönlerini bulmak için kullandıkları öğeyi seçerken en çok mekanda yer alan merdivenlerin konumunu, en az ise mekandaki üç boyutlu çok renkli duvar yüzeyini dile getirmişlerdir.

Sonuçların bu şekilde çıkmasının sebebi olarak söz konusu avm tasarımında renk, form, malzeme parametrelerinin kullanımına dikkat edilse de söz konusu unsurların yapı içerisinde kullanıcının algılayabileceği görsel mesafenin üzerinde ve ölçek olarak kullanıcıya oranla devasa büyüklükte yer almaları nedeniyle algılanmadığı sonucuna varılmıştır. Aktif yaşı kullanıcılar söz konusu avm'yi doğal ışık ve aydınlatma konusunda olumlu olarak değerlendirirken alışveriş merkezinin neredeyse tamamında kullanılan cam çatı örtüsü bu değerlendirmede etkili unsurdur.

Bir mekanın algısını etkileyen ve mekanın tasarım fikrini vurgulayıp atmosferini belirleyen renk, ışık, doku/malzeme, form ve ölçek gibi parametreler mekan içerisinde ne kadar fazla kullanılırsa kullanılsın mekanı kullanacak insan faktörünün algı ve görüş mesafesi ile insan ölçeğine uygun oranlarda düşünülerek mekan tasarımında bu ölçütlere göre yer verilmezse kullanıcı tarafından algılanmayıp amacına hizmet etmez hale gelecektir.

65 yaş ve üzeri aktif yaşı bireylerin gözlerini kapatıp avm'yi hayal ettiklerinde akıllarına gelen ilk şey sorusuna ise en çok yoğunluk, kalabalık, kasvetli olma hali vb. psiko-sosyal faktörleri içeren yanıtlar verirlerken sonrasında ise en çok ifade ettikleri yanıt sirkülasyon alanlarını birbirine bağlayan köprüler olmuştur. Buradan da anlaşılacağı üzere 65 yaş ve üzeri aktif yaşı bireyler için çevrelerindeki insanlar, onlarla görsel ve işitsel bağlantı, aralarındaki mesafe, uzaklık ve yakınlık gibi etmenler ile mekanda nasıl hareket edip ulaşacakları yere yönleneceklerini bilmek önceliklerinin başında gelmektedir ve bu unsurlar doğrudan mekan tasarımı ile ilişkilidir. Mekan tasarımcılarının kamusal iç mekanları tasarlarken aktif yaşı kullanıcı gruplarını göz önünde bulundurarak kişisel alan, görsel bağlantı, yakınlık ve uzaklık gibi etmenleri düşünüp kullanıcının kontrolünü kaybettiğini, mekanda ve kalabalıkta kaybolduğunu hissettirmeyecek tasarım fikirlerini uygulamaları beklenmektedir.

Aktif yaşı kullanıcıların büyük çoğunluğu Bir AVM içerisinde ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığının o mekanı tercih etmesinde rol oynayacağını ifade etmiştir. Tüm kullanıcılar gibi aktif yaşı kullanıcılar için de doğayla temas halinde olma önemlidir. Günümüz koşullarında açık kamusal mekanların çoğunun işlevini yitirdiği ve kullanımının azaldığı, aktif yaşlıların çeşitli etmenlerle kamusal iç mekanlara yöneldiği görülse de her insan gibi onlar da doğayla iç içe olma, görme, kokusunu alma ve dokunma isteğini içlerinde barındırır. Çünkü ağaçlar, bitkiler, su birikintiler vb. doğaya ait unsurları sadece seyretmek bile kişiye huzur vermekte ve rahatlatmaktadır. Türkiye’deki birçok alışveriş merkezi tasarımında da bu öğelerden en az birine rastlanmaktadır. Özellikle 65 yaş ve üzeri aktif yaşı bireyler için avm’lerdeki iyi dengelenmemiş yoğunluk ve karmaşa hissi, onların mekanı erken terk etme isteğini arttırmaktadır. Bir tüketim merkezi olarak avm’ler ise tüketiciyi daha çok mekanda tutup tüketimi teşvik etmeye odaklandıklarından bu doğal unsurları mekan içerisinde bazı alanlarda yaratarak kullanıcının dinlenmesine izin vermelidirler. Bu sayede sadece alışveriş merkezi tüketim odaklı kazanç sağlamakla kalmayacak ayrıca aktif yaşı bireyler mekanda daha çok vakit geçirerek sosyalleşme olasılıkları artacaktır.

65 yaş ve üzeri aktif yaşı kullanıcılar için; mekandaki tasarım ve konfor parametresinin içerdiği sorular ile mekandaki sosyalleşme düzeyini ölçmek için sorulan sorular arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakıldığında anlamlı ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır. Tasarım ve konfor parametresi başlığı altında yer alan Avm iç mekanında yer alan renkli yüzeylerin mekânsal algıyı kolaylaştırdığı, mekanın üst katında yer alan altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeylerinin mekânsal algıyı kolaylaştırdığı, bir avm’nin zemin, duvar ve tavanında farklı malzemelerin bir arada kullanılmasının mekânsal algıyı kolaylaştırdığı ile bir Avm’de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığı o mekanın tercih edilirliğinde rol oynadığını ifade eden sorularla pasif, geçici ve sürekli sosyalliği içeren soruların her üçü arasında anlamlı ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır.

Buradan anlaşıldığı üzere 65 yaş ve üzeri aktif yaşı kullanıcılar için kamusal iç mekanlardan olan alışveriş merkezlerinde renk, form ve malzemeye ilişkin tasarım özelliklerinin doğru ve bilinçli kullanımı ile mekandaki sosyalleşme düzeyleri arasında doğru bir orantı vardır. Mekanda bu faktörlerin farkında olan ve algılayan aktif yaşı bireyler bu mekanı sosyalleşme

türlerinin her üçü için kullanılmaktadır. Tasarıma ilişkin parametrelerin etkin kullanımı ile aktif yaşlı kullanıcıların alışveriş merkezini sosyalleşmek için kullanacağı görülmektedir. Bu sonuçların tümü bir arada değerlendirildiğinde “65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlarda sosyalleşmesini sağlamada mekanın tasarım ve konfor özellikleri etkilidir.” Varsayımının geçerli olduğu çalışmayla gözler önüne serilmiştir.

2. Hipotez “65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlarda vakit geçirip sosyalleşmelerini sağlamada mekanın sağladığı aidiyet duygusu etkilidir.” İfadesi için çalışmaya katılan kullanıcılara bir adet likert tipi ölçekli soru yöneltilmiştir.

Yerinde tespit çalışmasında alışveriş merkezinin yer aldığı coğrafya ve kültürel kimliğe dair herhangi bir unsura rastlanılmamıştır. Fakat aktif yaşlı kullanıcılara; “mekana girdiğimde kendimi oldukça güvenli, rahat ve evimdeymiş gibi hissediyorum.” ifadesi sorulduğunda büyük çoğunluğu (%80,5) bu yargıya katıldığını söylemiştir.

Aidiyet duygusu sadece kişinin mekanda bulunduğu kültürel ve etnik öğeler ile yerel kimliğe dair unsurlarla ilişkili değildir. Bir mekanın yaşanılan yere (konuta), aşına olunan semt ve mahalleye yakın olması, o mekanın benimsenmesini kolaylaştırmakta ve kullanımını teşvik edip arttırmaktadır. Mekanın sık kullanımı ise mekanın hem daha hızlı öğrenilmesini hem de kolay adapte olunmasını sağlayacaktır. Bilinen ve aşına olunan konuma yakınlık ve sık kullanım o alana dair aidiyet hissini beslemektedir. Alan çalışmasının gerçekleştirildiği avm’nin bulunduğu semt sakinlerinin çoğunluğu aktif yaşlı bireylerden oluşmaktadır. Dolayısıyla mekana dair geliştirilen aidiyet hissini bundan kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcılar için; mekandaki aidiyet duygusu parametresinin içerdiği soru ile mekandaki sosyalleşme düzeyini ölçmek için sorulan sorular arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakıldığında ise anlamlı ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır. Aktif yaşlıların mekana girdiklerinde kendilerini oldukça güvenli, rahat ve evimdeymiş gibi hissetmelerini ifade eden soru ile pasif, geçici ve sürekli sosyalliği içeren soruların her üçü arasında anlamlı ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır.

65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcıların kamusal iç mekana duyduğu aidiyet hissini mekandaki sosyalleşme düzeyleri ile arasında doğru bir orantı olduğu görülmüştür. Mekana dair aidiyet hissini geliştirilmesi ve artırılması ile aktif yaşlı kullanıcının mekandaki sosyalleşme türlerinin her üçünde bir artış sağlanacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşlı kullanıcının iç mekandaki aidiyet hissini arttırmanın bir yolu mekanda yerel mimari yapı bileşenlerinin kullanımı ile sağlanabilir. Yapının yer aldığı kültürde önemli olan renk, malzeme gibi tasarım elemanlarının yapı içerisinde kullanımı mekana dair aidiyet hissini besleyecektir. Ayrıca mekanda kişisel zevk ve özelliklere hitap eden aktivite ve programların yer alması da kişiyle mekan arasında bir bağ kurulmasını sağlayıp bu hissi tetikleyecektir.

Elde edilen tüm sonuçlar “65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlarda vakit geçirip sosyalleşmelerini sağlamada mekanın sağladığı aidiyet duygusu etkilidir.” varsayımını destekler niteliktedir.

3. Hipotez “65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlarda vakit geçirip sosyalleşmelerini sağlamada mekanda gerçekleşen kişilerarası aktivite/etkileşim olanakları etkilidir.” Görüşüne yönelik çalışmaya katılan aktif yaşlı kullanıcılara iki adet likert tipi ölçekli soru ile bir adet çoktan seçmeli soru yöneltilmiştir.

Yerinde tespit çalışmasında avm içerisinde düzenli bir program akışı dahilinde etkinlik gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği araştırılmış ve çocuk kullanıcı grubu odaklı olanlar hariç mekan içerisinde düzenli herhangi aktivite/program akışı olmadığı görülmüştür. Böyle bir program düzenleneceği takdirde buna hizmet edecek alanların tasarım ve fiziksel özelliklerinin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Likert ölçek tipi sorularda aktif yaşlı kullanıcılardan alışveriş merkezinde diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenip düzenlenmediğini ve avm’de

sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekanın olup olmadığını değerlendirmeleri istenmiştir. Çoktan seçmeli soruda ise daha önce avm’de bir aktiviteye katılıp katılmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Katılımcılar alışveriş merkezinde sosyalleşmeyi destekleyecek yeterli aktivitenin düzenlenmediğini belirtirken söz konusu mekanda sosyalleşmeyi destekleyecek aktivitelerin düzenlenmesi için yeterli alanın olduğu görüşünderken çoğu alışveriş merkezinde herhangi bir aktiviteye katılmadıklarını dile getirmiştir. Avm’nin kullanıcı yoğunluğu göz önünde bulundurulduğunda düzenlenecek aktivite ve programların gerçekleştirilebileceği alanın yeterli düzeyde kullanıcıya hizmet edemeyeceği ortadadır. Ancak küçük ölçekli ve katılımcı sayısının düşük olacağı etkinlikler için hizmet vermek adına düzenlenebilecek ortak kullanım alanları mevcuttur. Fiziksel alan ile mevcut ortak kullanım alanlarının esnek ve dönüştürülebilir olma özelliğinin yetersizliği yapılabilecek aktivite olanaklarını da kısıtlamaktadır.

65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcılar için; mekanda gerçekleşen kişilerarası aktivite/etkileşim olanakları parametresinin içerdiği sorular ile mekandaki sosyalleşme düzeyini ölçmek için sorulan sorular arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakıldığında anlamlı ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır. Aktif yaşlıların A alışveriş merkezinde diğer insanlarla sosyalleşmelerini teşvik edecek aktivitelerin düzenlendiği ve avm’de sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekanların olduğunu belirten sorular ile pasif, geçici ve sürekli sosyalliği içeren soruların her üçü arasında anlamlı ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır.

65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcıların kamusal iç mekanda sosyalleşmelerini desteklemek için mekanın ortak kullanım alanlarının düzenli etkinlikler ve programlara hizmet edebilecek ve kullanıcıların kalabalık gruplar halinde bir arada bulunabilmelerine olanak tanıyacak şekilde tasarlanması mekandaki pasif, geçici ve sürekli sosyalleşme türlerinde artış sağlayacağı görülmüştür.

Alışveriş merkezlerinin büyük çoğunluğunda kullanıcıyı birleştirecek, buluşturacak ve bir arada olup etkileşimde bulunmalarını sağlayacak kamusal alanın meydana niteliğindeki ortak kullanım alanları, genellikle boş bir alan olarak kurgulanıp mekan içerisinde herhangi bir

aktivite düzenlenmediğinde söz konusu alanın üzerinde tanımsız halde konumlandırılmış oturma birimleriyle doldurulmaktadır. Bunun başlıca sebeplerinden biri aslında mekandaki o anlamsız boşluğu örtme çabasıdır. Halbuki yeni nesil alışveriş merkezlerine bakıldığında bu anlayışın bırakılmaya çalışıldığı söz konusu alanların tamamen rekreatif, boş zaman geçirme etkinliklerine hizmet edebilecek şekilde tasarlandığı görülmektedir. Bu mekanlar hem çok çeşitli aktivitelere hizmet edebilmek hem de kamusal alan niteliklerinden özellikle sosyalleşme parametresini iç mekan kurgusuna aktarabilmek için gerektiğinde konser, söyleşi vb. etkinlikler gerektiğinde ise insanların sadece oturup etraflarını seyredebilecekleri ve sosyalleşebilecekleri alanlar olarak hizmet edebilecek amfiteatro şeklinde oturma kurgusuyla tasarlanabilir. Ancak o zaman alışveriş merkezlerinde “meydan” işlevi kamusal açık mekandaki işlevine daha yakın anlamlar taşır. Alışveriş merkezinin kalbi olarak görülebilecek bu alanlar ana sosyalleşme alan olarak işlev görmelidir. Söz konusu kurgu etrafında görüş hakimiyetinin oluşturulacağı bu sosyalleşme birimlerini besleyecek daha büyüklü küçüklü workshop, sergi, oyun/eğlence, yarışma vb. aktivitelere olanak tanıyabilecek alanlara yer verilmesiyle sadece aktif yaşlı kullanıcılar için değil tüm kullanıcı tipleri için alışveriş merkezlerinin sosyalleşme parametresini desteklemesi sağlanabilir.

Elde edilen tüm sonuçlar 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanlarda vakit geçirip sosyalleşmelerini sağlamada mekanda gerçekleşen kişilerarası aktivite/etkileşim olanakları etkilidir.” Hipotezini desteklediği görülmüştür.

4.Hipotez “65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanları daha sık kullanıp vakit geçirmelerini sağlamada mekanın farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme özelliği etkilidir.” Varsayımına yönelik çalışmaya katılan aktif yaşlı kullanıcılara bir adet likert tipi ölçekli soru yöneltilmiştir.

Çalışmaya katılan aktif yaşlı bireylerin büyük çoğunluğu da (%82,9) bu soruya olumlu yanıt vermiştir. Aktif yaşlı kullanıcıların, mekanın farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme özelliğine dair görüşlerini belirlemek adına sorulan soru ile mekandaki sosyalleşme düzeyini ölçmek için sorulan sorular arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakıldığında mekandaki pasif sosyallik ve sürekli sosyalliği ölçen sorular arasında anlamlı

ilişkiler olduğu ortaya çıkarken sürekli sosyallikle ilgili sorulan soru ile aralarında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Avm'nin farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırması, aktif yaşlı bireylerin o mekanda pasif ve sürekli sosyalleşme düzeyini arttırmakta olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Çalışma kapsamında odak grup noktası 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireyler olduğu için alışveriş mekanını farklı özelliğe sahip bireylerin kullanıp kullanmadığı araştırılırken herhangi bir destek almadan avm'yi kullanamayacak bireyler kapsam dışı tutulmuştur. Çünkü soru kapsamında “farklı özelliğe sahip bireyler” olarak nitelendirilirken asıl ilgilenilen konu, özellikle farklı yaş grubundan insanların mekanı kullanıp kullanmadığıdır. Aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanda sosyalleşmelerini arttırmak isterken kendi yaş gruplarının yanı sıra çocuk, genç, yetişkin vb. diğer yaş gruplarıyla sosyalleşip etkileşimde bulunmalarını sağlamak böylece toplumu oluşturan diğer bireylerle bağlarını koparmamak hedeflenmektedir. Aksi halde aktif yaşlı kullanıcılar “yaşlı köyü”, “yaşlı yurdu”, “yaşlı tesisi” gibi kullanıcının toplumdan ayrıştırıldığı mekanlarda sadece kendi fiziksel ve bilişsel özelliklerine benzer özellikleri taşıyan insanlarla sosyalleşme imkanına mevcutta sahiptir.

Bu sorudan alınan yanıtlar aslında bir sonraki adımda aktif yaşlı bireylerin diğer yaş gruplarındaki bireylerle etkileşimde bulunup sosyalleşmelerini sağlayacak aktivite çeşitlerini belirlemek adına önem taşımaktadır. Alışveriş merkezlerinin işlevsel değişimine kadar mekan içerisinde en çok tüketimi sağlayacak grubun genç ve yetişkin popülasyon olarak görülmesi yaygın bir durumdur. Fakat hem avm'lerin işlevsel değişimi hem de sayıca artış göstererek birbirleriyle rekabet halinde oluşları tüm kullanıcı gruplarına hitap edebilecek nitelik taşımalarını gerektirmektedir. Bu durumda da alışveriş merkezlerinin ortak mekan tasarımıda tüm kullanıcı gruplarını biraraya getirip ortak aktivitelerde bulunmalarını sağlamak hem avm'lerin kullanıcı sayısını arttırmada hem de aktif yaşlı bireylerin toplumu oluşturan diğer bireylerle kaynaşip sosyalleşmelerini arttırmada önem taşımaktadır.

5.hipotez “65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireyler kamusal iç mekanları sosyalleşmek için kullanırlar.” İfadesi için yaşlı kullanıcılara üç adet likert tipi ölçekli soru yöneltilmiştir.

Çalışmaya katılan aktif yaşlı kullanıcıların yarısından fazlası (%52,9) A alışveriş merkezinin tek başına gelip, dolaşp vakit geçirmesine, bir şeyler içip kitap gazete okumasına, oturup insanları seyretmesine olanak sağladığı (pasif sosyallik) görüşüne katıldığını belirtmiştir. Yine aktif yaşlı kullanıcıların %52,7'lik kısmı A alışveriş merkezinin arkadaşlarıyla, tanıdıklarıyla planlı olarak buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmasına olanak sağladığı (sürekli sosyallik) görüşüne de katıldığını ifade etmiştir. “Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar.”(geçici sosyallik) ifadesine ise aktif yaşlı kullanıcılardan katılanlar (%42,1) ile katılmayanların (%43,7) oranı birbirine oldukça yakındır.

Bu oranlar göstermektedir ki aktif yaşlı kullanıcıların yarısı mekanı mevcut haliyle pasif ve sürekli sosyallik için kullanmaktadır. Aktif yaşlı kullanıcıların yeni kişilerle tanışmasını ve etkileşimde bulunmasını sağlayıp sürekli sosyallik adımına geçişini destekleyecek geçici sosyallik konusunda ise mekanın kullanıcıyı desteklemediği ortaya çıkmıştır.

Geçici sosyallik ancak birbirini tanımayan kişilerin ortak zevk, hobi gibi özelliklerinin onları bir araya getirmesiyle gelişecek bir sosyallik türüdür. Kamusal iç mekanlarda bu sosyallik türü farklı alanlarda düzenlenecek aktivitelerle geliştirilebilir. Alışveriş merkezi için bu aktiviteler ortak kullanım alanlarında düzenleneceğinden yine bu alanların kurgusu ve tasarımı önem kazanmaktadır.

Yapılan çalışma göstermektedir ki değişen ekonomik ve toplumsal hayatta alışveriş merkezleri de işlevsel olarak değişmektedir. Bu değişimde alışveriş merkezleri kamusal hayatın sürdürüldüğü iç mekanlar haline gelmiştir. Dolayısıyla söz konusu mekanlar çocuk, genç, yetişkin kullanıcılar kadar yaşlı kullanıcıların gereksinimlerini de karşılar nitelikte olmalıdır. Aktif yaşlı kullanıcıların azalan toplumsal rolleri ve artan boş zamanları ile kendini toplumdan soyutlamadan, toplumla iç içe etkileşim halinde yaşamlarını sürdürmeleri sağlıklı bir toplumsal yapının sürdürülmesi adına zaruridir. Bu nedenle kamusal iç mekanların ortak kullanım alanlarının fiziksel ve sosyal nitelikleri aktif yaşlı bireyi bu

alanlara çekme ve bu mekanlarda sosyalleşmelerini desteklemede önem kazanmaktadır. Çalışma kapsamında öne sürülen aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanda sosyalleşmelerini destekleyecek dört mekan tasarım kriterinin yapılan alan çalışması ve analizler sonucunda aktif yaşlı kullanıcıların sosyalleşme düzeylerini belirlemede önemli olduğu görülmüştür. Özellikle mekan tasarımında kullanılacak renk, form, malzeme, doğal unsurların mekan içerisindeki varlığı, mekanın aidiyet duygusunu kullanıcıda oluşturması, çeşitli aktivitelerin düzenlenmesi ve bu aktiviteler için yeterli büyüklükte alan ve donatının varlığı ile mekanın farklı özellikte kullanıcıyı barındırabilmesi; 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı kullanıcının mekan içerisinde pasif, geçici ve sürekli sosyalleşmesini belirleme ve desteklemede etkili olduğu görülmüştür (Tablo 30).

Mekanın Sahip Olması Gereken Özellikler İle Sosyalleşme Düzeyi Arasındaki İlişki					
	Soru	Değişkenler	Pasif Sosyallik	Geçici Sosyallik	Sürekli Sosyallik
Tasarım ve Konfor	7	Aydınlatma			
	8	Renk	✓	✓	✓
	9	Form	✓	✓	✓
	10	Sirkülasyon Alanlarının Fiziksel Alan Yeterliliği			
	11	Ortak Kullanım Alanlarında Yer Alan Donatıların Uygunluğu			
	12	Mekan İçerisinde Doğal Peyzaj Unsurlarının Kullanımı	✓	✓	✓
	13	Doku/Malzeme	✓	✓	✓
Aidiyet Duygusu	14	Aidiyet Duygusu	✓	✓	✓
Mekanda gerçekleşen kişilerarası aktivite/etkileşim ve katılım	15	Mekanda sosyalleşmeyi destekleyecek aktivitelerin düzenlenmesi	✓	✓	✓
	16	Mekanda düzenlenecek aktiviteler için yeterli alanların varlığı	✓	✓	✓
Farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırma	18	Yaş, cinsiyet,ırk vb. nitelikte farklı kullanıcı gruplarının varlığı	✓		✓

Tablo 30. 65 yaş ve üzeri aktif yaşlı bireylerin kamusal iç mekanda sosyalleşmelerini destekleyecek parametrelerin sosyalleşme düzeyleri ile ilişkisi

Tüm bu veriler ışığında aktif yaşı kullanıcıların kamusal iç mekanlarda sosyalleşmelerini desteklemek için mekanın tasarım ve konfor özellikleri, mekandaki aidiyet duygusu, kişilerarası aktivite/etkileşim olanakları ile mekanın farklı özellikte kullanıcı gruplarını barındırabilme özelliğini sağlaması gerektiği ifade edilebilir.

Bu çalışma ile bundan sonraki yaşı kullanıcı odaklı çalışmalar ve aktif yaşı kullanıcının kamusal iç mekan kullanımını göz önünde bulunduracak mekan tasarımları için altlık oluşturulmuştur. Bu anlamda araştırmanın bundan sonraki çalışmalara kılavuz olup yol gösterici nitelikte olacağı düşünülmektedir. Çalışma yürütülürken kamusal iç mekanlarda aktif yaşı kullanıcılar odak kullanıcı grubu olarak seçildiği alışveriş merkezleri kapsamında gerçekleştirilmiştir. Ancak bu çalışma aktif yaşı bireylerin alışveriş merkezleri dışında kullandığı diğer kamusal iç mekanlar için de gerçekleştirilebilir. Ayrıca çalışma farklı kullanıcı grupları ve gereksinimleri özelinde yeniden kurgulanıp farklı ölçeklerin varlığı sorgulanabilir.

KAYNAKLAR

- AB Bakanlığı/ Sosyal Bölgesel Ve Yenilikçi Politikalar Başkanlığı (2011). 2012 Avrupa Aktif Yaşlanma Ve Nesillerarası Dayanışma Yılı Hakkında Bilgi Notu, Ankara.
- Akın, G. (2006). Gerontoloji Her yönüyle Yaşlılık. Palme Yayıncılık, Ankara.
- Akkar Ercan, M. (2016). Endüstri-sonrası kentlerin değişen ve dönüşen kamusal mekânları. Planlama Dergisi, 26(3), 193-203.
- Aktaş, G. G. (2011). Çağdaş alışveriş merkezlerinde, rekreasyonel iç mekan organizasyonu önerileri. Sanat ve Tasarım Dergisi, 1(1), 1-14.
- Akyol, D., Çiğdem, A., & Düzenli, T. (2017). Toplumsal Değişim Sürecinde “Kamusal Mekan” ın Dönüşümü. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(56), 545-554.
- Alexander, C.; Ishikawa, S.; Silverstein, M.; Jacobson, M.; Fiksdahl-King, I. & Angel, S. (1977). A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction, New York: Oxford University Press.
- Alfonzo, M. A. (2005). "To Walk or Not to Walk? The Hierarchy of Walking Needs." Environment and Behavior 37(6): 808-836.
- Alpak, E. M., Düzenli, T., & Yılmaz, S. (2018). Kamusal Açık Mekânların Kalitesi ve Sosyal Etkileşim Üzerindeki Etkileri/Quality of Public Open Space and Effects on Social Interaction. Journal of History Culture and Art Research, 7(2), 624-638.
- Altman, I., Zube, E. H. (1989). Public Places and Spaces. New York: Plenum Press.
- Ammassari, P. (1994). “Ecology and the Quality of Social Life.” Ecology, Society and the Quality of Social Life. Edited by W. V. D’Antonio, M. Sasake and Y. Yonebayashi. London, UK: Transaction Publishers.
- Appleyard, D. (1976). Planning a Pluralist City: Conflicting Realities in Ciudad Guayana. Cambridge, MA: MIT Press.
- Arendt, H. (1996) Geçmişle Gelecek Arasında, Çev. B.S. Şener, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Arkonaç, S. 2006. Sosyal Psikoloji. (Genişletilmiş 3.baskı) Alfa Yayınevi: İstanbul Alfa Yayınevi: İstanbul.

Arpacı, Fatma (2005). „Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık“, Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları, Ankara.

Avlund, K., Lund, R., Holstein, B. E., Due, P., Sakari-Rantala R. and Heikkinen, R. L. (2004). The impact of structural and functional characteristics of social relations as determinants of functional decline. *The Journals of Gerontology, Series B, Psychological Sciences and Social Sciences*, 59(1), 44-51.

Barker, R. G. and H. F. Wright (1978). “Standing Patterns of Behavior.” *Habitats, Environments, and Human Behavior: Studies in Ecological Psychology and Eco-Behavioral Science from the Midwest Psychological Field Station, 1947-1972*. Edited by R. G. Barker and Associates. San Francisco: Jossey- Bass Publishers.

Becker, F. (1977). *Housing Messages: Community Development Series, Vol. 30*. Stroudsburg, PA: Dowden, Hutchinson & Ross.

Bechtel, R. B., R. W. Marans and W. Michelson (1987a). “Introduction: Environmental Design Research.” *Methods in Environmental and Behavioral Research*. Edited by R. B. Bechtel, R. W. Marans, and W. Michelson. New York, NY: Van Nostrand.

Bowling, A., Banister, D., Sutton, S., Evans, O. and Windsor, J. (2002). A multi-dimensional model of quality of life in older age. *Age and Mental Health*, 6, 355-371.

Bowling, A. ve Gabriel, Z., 2004. An Integrational Model of Quality of Life in Older Age: Results from The ESRC/MRC HSRC Quality of Life Survey in Britain, *Social Indicators Research*, 69,1, 1-36.

Bonaiuto, M and M. Bonnes (2000). “Social-Psychological Approaches in Environment Behavior Studies: Identity Theories and the Discursive Approach.” *Theoretical Perspectives in Environment- Behavior Research*. Edited by S. Wapner, J. Demick, T. Yamamoto, and H. Minami. New York, NY: Plenum Publishers

Bonnes, M., M. Bonaiuto and A. P. Ercolani (1991). “Crowding and Residential Satisfaction in the Urban Environment: A Contextual Approach.” *Environment and Behavior* 23(5): 531-552.

Bowling, A. ve Gabriel, Z., 2004. An Integrational Model of Quality of Life in Older Age: Results from The ESRC/MRC HSRC Quality of Life Survey in Britain, *Social Indicators Research*, 69,1, 1-36.

Brown, J., Bowling, A., and Flynn, T. (2004) Models of Quality of Life: A Taxonomy and Systematic Review of the Literature, Sheffield, University of Sheffield, FORUM Project (<http://www.shef.ac.uk/ageingresearch>).

Bulduk, E.Ö.(2014). Yaşlılık ve Toplumsal Değişim.TSA, 18(2):53-60

Bumin, G., Kırdı, N. ve Kayıhan, H. (2006). Geriatrik yaş grubunda yaşam kalitesi değerlendirmesi. (Ed. S. Arıoğlu). Geriatri ve Gerontoloji, Ankara.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve- Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırmayöntemleri (22. Basım). Ankara: Pegem Akademi.

Calman, K. C. (1984). Quality of life in cancer patients--an hypothesis. Journal of medical ethics, 10(3), 124-127.

Carr, S., Stephen, C., Francis, M., Rivlin, L. G., & Stone, A. M. (1992). Public space. Cambridge University Press.

Carp, F. M. and A. Carp (1984). “A Complementary/Congruence Model of Well-Being or Mental Health for the Community Elderly.” In Elderly People and the Environment, Volume 7, Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research. Edited by I. Altman, M. P. Lawton, and J. F. Wohlwill. New York, NY: Plenum Press.

Carp, F. M. (1976). “Urban Life Style and Life-Style Factors.” Community Planning for an Aging Society. Edited by M. P. Lawton, R. J. Newcomer and T. O. Byerts. Stroudsburg, PA: Dowden, Hutchinson & Ross.

Charles, S. T., & Mavandadi, S. (2003). Relationships and health across the life span. Growing together: Personal relationships across the life span, 240-267.

Charles, S. T., & Carstensen, L. L. (2014). Emotion regulation and aging. In J. J. Gross (Ed.), Handbook of emotion regulation, The Guilford Press, 203–218.

Clark, C. and D. L. Uzzell (2002). “The Affordances of the Home, Neighborhood, School and Town Centre for Adolescents.” Journal of Environmental Psychology 22 (1-2): 95-108.

Cnn Türk, 2022. Türkiye Nüfusu Yaşlanıyor. Erişim: 02.01.2023.

<https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiyenin-nufusu-yaslaniyor>

Çil, E. (2006). Bir kent okuma aracı olarak mekan dizim analizinin kuramsal ve yöntemsel tartışması, YTÜ Mim. Fak. e-Dergisi, Cilt 1, Sayı 4.

Dear, M., & Wolch, J. (1989). How territory shapes social life. The power of Geography, 3-18.

Deniz, B.(2005). Kentsel Kamusal Mekânlar Bağlamında Centennial Olimpiyat Parkı'nın (Atlanta, ABD) İrdelenmesi. Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2(1), 5-10.

Dietz, T., P. S. Stern and G. A. Guagnano. (1998). "Social Structural and Social Psychological Bases of Environmental Concern." Environment and Behavior 30(4): 450-471.

Dijkstra, L. W. (1999). Public spaces: A comparative discussion of the criteria for public space. In Constructions of Urban Space. Emerald Group Publishing Limited.

Dinsmoor, W.B. (1975). The Architecture of Ancient Greece. London: B.T. Batsford Ltd.

Er, D. (2009). Psikososyal Açıdan Yaşlılık. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4(11), s. 131-143.

Erdoğan, C. Bilimsel Anketler İçin Örneklem Sayısı Hesaplama Programı (Excel). Erişim: 22.11.2022. <https://avesis.akdeniz.edu.tr/caner/dokumanlar>

Erdönmez, M. E., & Akı, A. (2005). Açık kamusal kent mekanlarının toplum ilişkilerindeki etkileri. Megaron, 1(1), 67.

Erdönmez, M. Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplumsal İlişkileri Yapılandırmadaki Rolü, Büyükdere-Levent-Maslak Aksı, Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, YTÜ, İstanbul.

Erdönmez, E., & Çelik, F. (2016). Kentsel mekânda kamusal alan ilişkileri. TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi, (14), 145-163.

Feinberg, R.A. ve Meoli, J. (1991). "A brief history of the mall", Advances in Consumer Research, C.18, No:1, ss.426-427.

Fisher, B. S. and J. L. Nasar (1992). "Fear of Crime in Relation to Three Exterior Site Features: Prospect, Refuge, and Escape." Environment and Behavior 24(1): 35-65.

- Gardner, C. & Sheppard, J. (2012). Consuming Passion (RLE Retailing and Distribution): The Rise of Retail Culture (2.Baskı), Routledge, London.
- Gehl, J. (2011). Life between buildings: using public space. (6. Baskı). Washington DC: Island Press.
- Gehl, J. ve Svarre B. (2013). How to study public life. Washington DC: Island Press.
- Gerson, E. M. (1976). On" quality of life". American Sociological Review, 793-806.
- Ghorra-Gobin, C. (2001). Les espaces publics, capital social/Public Space and Social Capital. Géocarrefour, 76(1), 5-11.
- Gibson, J. J. (1986). The Ecological Approach to Visual Perception. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Giddens, A. (2012). Şehirler ve kentsel alanlar. Sosyoloji (Y. Hazırlayan: C. Güzel), İstanbul: Kırmızı Yayınları. (s. 944-978).
- Gökgür, P. (2017). Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri. Bağlam Yayıncılık.
- Görgün Baran, A. (2000). Yaşlılıkta Sosyal Uyum Sorunu. G. Erkan, & V. Işıksan içinde, Antropoloji ve Yaşlılık (s. 68-76). Ankara: H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın No: 6.
- Güney, Z. (2007). "Kamusal Alan Nedir? Kamusal Mekan Nedir?" 25 Ekim 2007. (www.arkitera.com/h21487-kamusal-alan-nedirkamusal-mekan-nedir.html)
- Gürallar Yeşilkaya, N. 2009. Kamu – Kamusal Alan – Kamu Yapıları – Kamusal Mekân: Modernite Öncesi ve Sonrası İçin Bir Terminoloji Tartışması. Mimarlık Dergisi, 350, 52-55.
- Habermas, J. (1971). Knowledge and human interests, trans. J. Shapiro. Boston: Beacon Press, 310.
- Habermas, J. (2000) Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü, Çev. T. Bora ve M. Mithat, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Harel, Z. (1981). Quality of care, congruence and well-being among institutionalized aged. The Gerontologist, 21(5), 523-531.

Hartig, T. and H. Staats (2005). "Linking preference for environments with their restorative quality." From Landscape Research to Landscape Planning: Aspects of Integration, Education and Application.

Edited by B. Tress, G. Tress, G. Fry, and P. Opdam. Dordrecht, the Netherlands: Springer.

Horgas, A., Wilms, H., & Baltes, M. (1998). Daily life in very old age: Everyday activities as expression of successful living. *The Gerontologist*, 38, 556–568.

Hsiang-Yu, Y. & Stark, S. L. (2010). The role of environmental features in social engagement among residents living in assisted living facilities. *Journal of Housing for the Elderly*, 24:1, 28-43.

Kahraman, M. (2014). İnsan ihtiyaçları ve mekansal elverişlilik kavramları perspektifinde yaşanılabilirlik olgusu ve mekansal kalite. *Planlama dergisi*, 24(2), 74-84.

Issacs, R. (2000). "The Urban Picturesque: An Aesthetic Experience of Urban Pedestrian Places." *Journal of Urban Design* 5(2): 145-180.

Jackson, J. B. (1987). The public face of architecture: Civic culture and public spaces. Simon and Schuster. Glazer, N., & Lilla, M. (Ed.), *The American Public Space*. New York: Free Press, London Collier Macmillan.

Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. Random House, New York.

Kahana, E., L. Lovegreen, B. Kahana and M. Kahana. (2003). "Person, Environment, and Person- Environment Fit as Influences on Residential Satisfaction of Elders." *Environment and Behavior* 35(3): 434- 453.

Kalınkara, V. (2014). *Temel gerontoloji yaşlılık bilimi* (2. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kalınkara, V. ve Erarı, F. (2002). Yaşlıların yaşam tatmini ve refahı üzerine demografik ve sosyo-ekonomik durumun etkileri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 2(2):82-95

Kaplan, H., & Öztürk, M. Engelliler, kamu mekânı ve engelsiz tasarım: Kamusal iç mekânlarda irdelenmesi için bir çerçeve. *Planlama Dergisi*, 2004(2), 67-74.

Kaplan, R. (1983). "The Role of Nature in the Urban Context." *Behavior and the Natural Environment*. Edited by I Altman and J. F. Wohlwill. New York, NY: Plenum Press.

- Kaplan R. (1985). "The Analysis of Perception Via Preference: A Strategy for Studying How the Environment is Experienced." *Landscape Planning* 12: 161-176.
- Kaplan S. (1995). "The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework." *Journal of Environmental Psychology* 15: 189-182.
- Kaplan S. and C. Peterson (1993). "Health and environment: A psychological analysis." *Landscape and Urban Planning* 26: 17-23.
- Karaküçük, S., (1997). *Rekrasyon Boş Zamanları Değerlendirme, Kavram Kapsam ve Bir Araştırma, Geliştirilmiş İkinci Baskı*, Ankara.
- Krueger, J. 2010. *Extended Cognition and The Space of Social Interaction*. Center for Subjectivity Research, University of Copenhagen, Njalsgade, 140-142.
- Kurnaz, Z. (2016). Yaşlılıkta Çalışma Yaşamı ve Sosyal Dışlanma. V. Kalinkara içinde, Yaşlılık, disiplinler arası yaklaşım, sorunlar, çözümler (s. 43-78). Ankara: Odak.
- Lang, J., (1994), *Urban Design: The American Experience*, Van Nostrand Reinhold, New York.
- Layne, M. (2009). *Supporting Intergenerational Interaction: Affordance of Urban*. s. 684. Raleigh, North Carolina: North Carolina State University. *Community and Environmental Design*, Doctor of Philosophy in Design.
- Lee, H.Y., Jang, S. N., Lee, S., Clo, S.I. & Park, E.O. (2008). The relationship between social participation and self-rated health by sex and age: A cross-sectional survey. *International Journal of Nursing Studies*, 45(7), 1042-54.
- Legendre, A. (1999). Interindividual relationships in groups of young children and susceptibility to an environmental constraint. *Environment and Behavior*, 31(4), 463-486.
- Lester, D. (1995). *Theories of Personality: A Systems Approach*. New York, NY: Taylor and Francis.
- Lewin, K. (1997). *Resolving Social Conflicts: Field Theory in Social Science*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Lofland, L. H. (1989). Social life in the public realm: A review. *Journal of contemporary ethnography*, 17(4), 453-482.

- Lofland, L. H. (1998). The public realm: Quintessential city life. Aldine de Gruyter.
- Lynch, K. (1960). The Image of the City. Cambridge, MA: The M.I.T Press.
- Mac Donald, W.J. (1986). The Architecture of the Roman Empire: Vol: 2 New Haven&London: Yale University Press.
- Madanipour, A. (2007). Avrupa Kentlerindeki Kamusal Alanlar. Çev. Çağır, İ. Erişim: 21.07.2021.
- <https://v3.arkitera.com/h17897-avrupa-kentlerindeki-kamusal-alanlar.html>
- Mehta, V. (2013.) The Street. A Quintessential Social Public Space. Florence Production Ltd, Stoodleigh, Devon, UK.
- Mehta, V. (2014). Evulating Public Space. Journal of Urban Design, 19, 1, 53-88.
- Metin M. (2004). Nicel Veri Toplama Araçları. Erişim: 16.09.2022.
- https://www.researchgate.net/publication/346965740_Nicel_Veri_Toplama_Araclari
- Minagawa, Y., & Saito, Y. (2014). Active social participation and mortality risk among older people in Japan: Results from a nationally representative sample. Research on Aging, 1-19. Online. Retrieved November 2, 2014, from <http://roa.sagepub.com/content/early/2014/08/01/0164027514545238>.
- Montross, L. P., Depp, C. Ve Daly, J. (2006). Correlates of Self-rated Successful aging among community-dwelling older adults, American Journal of Geriatric Psychiatry, 14(1): 43-51.
- Novek S., Menec V., Tran T. & Bell S. (2013). Exploring the impacts of senior centres on older adults. Winnipeg, MB: Centre on Aging.
- Omay, U., (2008). Boş Zamanın Manipölasyonu ve Çalışma, ‘İş, Güç’ Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Temmuz, 3 (10) : 122-147
- Onay, N. Kamusal İç Mekan ve Toplumsal Kimlik. mimar.ist 2007(3), 39-43.
- Onur, B. (2000). Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm (5 b.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Önür, S. (1992). Architectural Experiences and Experiments in The Public Space. Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Örnekleme, Örnekleme Yöntemleri Ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyoistatistik Anabilim Dalı. Erişim: 03.02.2022. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/30757/mod_resource/content/0/5_%C3%96rnekleme%20Y%C3%B6ntemleri%20ve%20%C3%96rnekleme%20B%C3%BCy%C3%BCkl%C3%BC%C4%9F%C3%BC.pdf

Öztop, H., Şanlı Akkurt, S. (2016). Yaşlılıkta Uyum Sorunları. V. Kalıncara içinde, Yaşlılık, disiplinler arası yaklaşım, sorunlar, çözümler (s. 43-78). Ankara: Odak.

Pain, R. (2005). Intergenerational Relations and Practice in the Development of Sustainable Communities. Background paper for the Office of the Deputy Prime Minister. Stockton-on-Tees, UK: International Center for Regional Regeneration and Development Studies, Durham University.

Paul, C., Ribeiro, O. Ve Teixeira, L. (2012). Active aging: an empirical approach to the WHO model. Current Gerontology and Geriatrics Research, 2012: 1-10.

Purcell, T., E. Peron, and R. Berto (2001). “Why Do Preferences Differ between Scene Types?” Environment and Behavior 33 (1): 93-106.

Rapoport, A. (1982). The Meaning of the Built Environment: a nonverbal Communication Approach. Beverly Hill, CA: Sage Publications.

Rapoport, A. (1990). The meaning of the built environment: a nonverbal communication approach, Tucson AZ: University of Arizona Press.

Relph, E. C. (1976). Place and Placelessness: Research in Planning and Design. London, UK: Pion.

Rozanski, A., Blumenthal, J. A., Kaplan, J. (1999). Impact of psychological factors on the pathogenesis of cardiovascular diseases and implications for therapy. Circulation in the American Heart Association, 99, 2193-2217.

Rubinstein, H. M. (1992). Pedestrian Malls, Streetscapes and Urban Spaces. New York, NY: John Wiley and Sons.

Rummel, R. J. (1991). The Conflict Helix: Principles and Practices of Interpersonal, Social, and International Conflict and Cooperation Transaction Publishers.

Sağlam, A. İ., Öztürk, A. Ç., & Kaçar, A. D. (2019). Türkiye'de Kamusal Mekânın Gelişimi. ATA Planlama ve Tasarım Dergisi, 3(1), 47-58.

Sağlar, N. Kamusal İç Mekan Ve Toplumsal Kimlik, İtü Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı. Erişim: 7.02.2021.

<https://docplayer.biz.tr/8735978-Kamusal-ic-mekan-ve-toplumsal-kimlik.html>

Sanoff, H. (1991). Visual Research Methods in Design. New York, NY: Van Nostrand Reinhold.

Sebba, R. (1991). "The Landscape of Childhood: The Reflection of Childhood's Environment in Adult Memories and in Children's Attitudes." Environment and Behavior 23 (4): 395-422.

Sennett, R. (1996) Kamusal İnsanın Çöküşü, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Steinfeld, E. H. (1972). Physical Planning for Increased Cross-Generation Contact. Dissertation for degree of Doctor of Architecture. Ann Arbor, MI: The University of Michigan.

Şensoy G., Tural O. (2015). Rekreatyonel Değeri Yüksek Kamusal Mekanlar Olarak Alışveriş Merkezleri. *III. Rekreatyon Araştırmaları Kongresi*, Eskişehir. s. 396- 401. https://www.researchgate.net/publication/343132579_Rekreatyonel_Değeri_Yuksek_Kamusal_Mekanlar_Olarak_Alisveris_Merkezleri

Sugiyama, T., & Thompson, C. W. (2007). Older people's health, outdoor activity and supportiveness of neighbourhood environments. Landscape and urban planning, 83(2-3), 168-175.

Tanyeli, U. (2010). Türkiye'nin Görsellik Tarihine Giriş. Metis Yayınevi, İstanbul.

Tekeli, İ. (1999) Önsöz, Katılımcı Demokrasi, Kamusal Alan ve Yerel Yönetim, Ed.: A.Y. Sarıbay, H.B. Kahraman, E. F. Keyman, İstanbul, Demokrasi Kitaplığı.

Tekeli, İ., Güler, Ç., Vaizoglu, S., Algan, N. ve Dünder, K. (2004). Yaşam kalitesi göstergeleri Türkiye için bir veri sistemi önerisi. Altıncı Sayı. Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, TÜBİTAK Matbaası, Ankara.

Ter, Ü., Erdoğan, E., Kuter, N. (2016). Yaşlılık ve Kamusal Dış Mekan Tasarımı. V. Kalıncara içinde, Yaşlılık, disiplinler arası yaklaşım, sorunlar, çözümler (s. 453-488). Ankara: Odak.

Toussaint, J. Y., Zimmermann, M. (2001). User, observer, programmer et fabriquer l'espace public. PPUR presses polytechniques.

Tufan, İsmail (2003). Modernleşen Türkiye’de Yaşlılık ve Yaşlanmak: Yaşlanmanın Sosyolojisi, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınları.

TUIK, (2022). İstatistiklerle Yaşlılar, 2021. Erişim: 02.01.2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2021-45636#:~:text=Bu%20oran%20ya%C5%9Fl%C4%B1%20n%C3%BCfus%20i%C3%A7in,%252%2C7%20oldu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC>.

Tümer, G. (2007). İnsanlar, Kentler ve Meydanlar. Mimarlık Dergisi, Mart-Nisan 2007, 22-28.

<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=52&RecID=1287>

Tümerdem, L. (2006). Gerçek yaş, Turkish Journal of Geriatrics, 9 (3).

Türk Dil Kurumu, (2021). Erişim. 13.02.2021. <http://www.tdk.gov.tr/>

Ulrich, R. S. (1984). “View through a window may influence recovery from surgery.” Science 224: 420- 421.

Uluoğlu, B., (2007). Kamusal Alan Görünümleri. Arredamento Mimarlık, 2007(2), 52-55.

Uzun, İ. (2006). Kamusal açık mekan: Kavram ve tarihe genel bakış. Ege Mimarlık, 59, 14-17.

Weber, M. (2000). Şehir / Modern Kentin Oluşumu (Çev. M.Ceylan), Bakış Yayınları, İstanbul. White, R., Toohey, J. A., & Asquith, N. (2015). Seniors in shopping centres. Journal of Sociology, 51(3), 582-595.

Whyte, W. H. (1980). The Social Life of Small Urban Spaces, Washington DC: The Conservation Foundation.

WHO (2002). Active Ageing: A Policy Framework. Erişim: 02.02.2023

https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vural, T., & Yücel, A. (2010). Çağımızın yeni kamusal mekanları olan alışveriş merkezlerine eleştirel bir bakış. İTÜDERGİSİ/a, 5(2), 97-106.

Yerli, G. (2017). Yaşlılık Dönemi Özellikleri Ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler. Journal of International Social Research, 10(52) 1278-1287

Yıldırım, B. 2015. Kamusal Mekan: Türkiye’de Devlet ve Kamusal Alan Üzerine. Mimarlık, 382, Mart-Nisan, s. 45-49.

Yılmaz, A. (2013). “Dünyada ve Türkiye’de Yaşlılarda Demografik Değişiklikler”, Altındış M. (ed.) Yaşlılarda Güncel Sağlık Sorunları ve Bakımı içinde, (s. 1-8) İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi.

Zeisel, J. (1981). Inquiry by Design: Tools for Environment-Behavior Research. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Zheleva, E. (2013). Psycho-Social Adaptation of the Elderly. Trakia Journal of Sciences, 11(3), s. 234-236.

EKLER

EK – 1: Anket Formu

Görüşmecisi no:

Yaş:

Cinsiyet:

☐ 65-69 ☐ 70-74 ☐ 75-79 ☐ 80 ve üzeri

☐ Kadın ☐ Erkek

1.Bu AVM'yi ziyaret sıklığınız nedir?					
Ayda 1	Ayda 2	Haftada 1	Haftada 2	Haftada 3-4	Diğer (açıklayınız)
2.AVM'de geçirdiğiniz süre ne kadardır?					
1 saatten az	1-2 saat arası	2-3 saat arası	3-4 saat arası	4 saatten fazla	Diğer (açıklayınız)
3.Bu AVM'de en çok ziyaret ettiğiniz bölüm neresidir?					
Sergi, müzik dinletisi vb. etkinliklerin yapıldığı ortak alanlar	Yürüyüş aksı üzerinde Dinlenme mobilyalarının yer aldığı kullanım alanları	Kafe ve restoranlar	Mağazalar	Süpermarket	Diğer (açıklayınız)
4.Bu AVM'yi tercih etmedeki en önemli nedeniniz hangisidir?					
Diğer insanlarla aktif iletişime geçip sosyalleşmemi sağladığı için	Özellikle bu aylarda bana ev dışında dolaşım vakit geçirme imkanı sunduğu için	Alışveriş dışında da sergi müzik dinletisi gibi aktivitelerin çeşitliliği olduğu için	Her türlü ihtiyacıma tek bir mekanda ulaşabildiğim için	Avm'nin Tasarım ve dekorasyonunun ilgi çekici olması ve hoşuma gittiği için	Diğer (açıklayınız)
5.Bu AVM'de yönünüzü bulmaya yardımcı olan nedir?					
Mekan meydanından görünen büyük renkli duvar görünümlü hacim	Avm'ye Giriş alanlarının konumu	Asansörün yeri	Yürüyen merdivenlerin konumu	Mekanda yer alan plan ve işaretçi göstergeler	Diğer (açıklayınız)
6.Gözünüzü kapatıp bu AVM'yi düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk şey nedir?					
Mekan meydanından görünen büyük renkli duvar görünümlü hacim	Mekanın üst duvarlarında yer alan resimlerden oluşan duvar	Avm içerisindeki çiçekçinin üzerinde yer alan sarı renkli büyük duvar	Mekandaki dolaşım alanlarını birbirine bağlayan köprüler	Yemek mekanının üstünü örten cam kubbe tavan	Diğer (açıklayınız)

7.Bu AVM hem doğal ışık hem de aydınlatma bakımından yeterince aydınlıktır.				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
8. AVM'nin iç mekanında bulunan renkli yüzeyler mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır. (yön bulma vb.)				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum

9.Mekanın en üst katında yer alan altıgen çıkıntı şeklindeki duvar yüzeyleri mekanı algılamamı kolaylaştırmaktadır.				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
10.AVM'deki yürüyüş alanlarının genişliği yeterlidir.				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
11.Ortak kullanım alanlarındaki mobilyalar yeterince konforlu ve rahattır.				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
12. Bir AVM'de ağaç, bitki, su vb. öğelerin varlığı o mekanı tercih etmemde rol oynamaktadır.				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
13.bir avm'nin zemin, duvar ve tavanında farklı malzemelerin bir arada kullanılması mekanı algılamamı kolaylaştırır.				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
14.Bu mekana girdiğimde kendimi oldukça güvenli, rahat ve evimdeymiş gibi hissediyorum.				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
15. Bu Avm'de diğer insanlarla sosyalleşmeyi teşvik edecek aktiviteler düzenlenmektedir.				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
16. Sosyalleşmeyi teşvik edecek farklı aktiviteler için yeterli ve geniş ortak mekan ve alanlar vardır.				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
17.Bu mekanda daha önce gerçekleştirilen herhangi bir aktiviteye katıldınız mı? (konser, sergi, küçük çaplı gösteri gibi vb.) açıklayınız.				
18. Bu mekanın farklı fiziksel özelliklere sahip, her yaş ve cinsiyet grubunda kullanıcıya hitap edebilen güvenli ve kapsayıcı bir mekan olduğunu düşünüyorum.				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Aşağıda size 3 cümle okuyacağım. Lütfen okuyacağım bu cümleleri söz konusu avm için değerlendiriniz.				
19. Burası, tek başıma gelip, dolaşp vakit geçirmeme, bir şeyler içip kitap gazete okumama, oturup insanları seyretmeme olanak sağlar. (pasif ilişki)				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
20.Burası, tanımadığım ya da sadece aşına olduğum insanlarla birlikte selamlaşma, birlikte mekanın sunduğu aktivitelere katılma (müzik dinletisi, sergi vb.) gibi kısa süreli tanışıklık ve ilişki kurmama olanak sağlar. (geçici ilişki).				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
21. Burası, arkadaşlarımla, tanıdıklarımla planlı buluşma, oturma, sohbet etme, yemek yeme gibi uzun süreli ilişkiler kurmama olanak sağlar. (sürekli ilişki)				
Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum

EK – 2: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

Tarih: 29/04/2022
Sayı: E-35853172-663.08-00002162803
00002162803

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-663.08-00002162803
Konu : İmran KAVAZ ALTUN (Etik Komisyon İzni)

29.04.2022

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 07.04.2022 tarihli ve E-44513094-663.08-00002122966 sayılı yazınız.

Enstitünüz İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Bilge SAYIL ONARAN danışmanlığında, Doktora programı öğrencisi İmran KAVAZ ALTUN tarafından yürütülen "Nesillerarası Etkileşimde Kapalı Kamusal İç Mekanın Rolü: AVM Örneği" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 26 Nisan 2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 35109C55-3095-4CFB-A3B8-055241409384

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Sevdâ TOPAL

E-posta: yazind@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 03123051008

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

Research Article

International Journal of Architecture and Planning
Received: 04.07.2022 Accepted: 02.12.2022

Volume 10, Issue 2/ Published: 20.12.2022

DOI: 10.15320/ICONARP.2022.216 E- ISSN:2147-9380

ICONARP

ICONARP

The Role of Public Interior Spaces in the Socialization of Active Elderly Individuals

İmran Kavaz Altun*

Bilge Sayıl Onaran**

Abstract

It is an indisputable fact that interaction and socialization between individuals are important for a healthy society. For this reason, it is essential to develop spaces that provide group and community interaction between all ages and all members of the society. This study is based on the assumption that the interactions of active elderly individuals aged 65 and over with individuals in public interior spaces are important in increasing their quality of life. In order to ensure this interaction, it is thought that the supportive role of public interiors should be investigated. The aim of the study is to evaluate the contribution of shopping center spaces to interaction and socialization from the eyes of active elderly individuals aged 65 and over and to determine the social interaction levels of these individuals in the shopping center. For this purpose, the study was built on social interaction, one of the spatial quality parameters. The research method consists of 2 steps: field observation on the selected shopping center and face-to-face survey. The findings obtained from the study conducted with a group of 200 people were evaluated by making descriptive analysis in the SPSS program. According to the research data, the majority of the participants are of the opinion that the areas and activities that will support social interaction are insufficient in the shopping centers where the study is conducted. In the study, it was determined that the majority of the participants used the shopping place especially for passive socialization and enduring socialization. The use of the space for fleeting sociability, however, took place in the background. It is thought that the reason for this is that the shopping center cannot offer sufficient physical conditions and activity opportunities in terms of space design.

Keywords:

Active elderly, public interior, public space, shopping mall, social interaction

* Department of Interior Architecture & Environment Design, Hacettepe University, Ankara, Türkiye
(Corresponding author)
Email: kavaz07@hacettepe.edu.tr

** Department of Interior Architecture & Environment Design, Hacettepe University, Ankara, Türkiye
Email: bilgeso@hacettepe.edu.tr

To cite this article: Kavaz Altun, İ., & Sayıl Onaran, B. (2022). The Role of Public Interior Spaces in the Socialization of Active Elderly Individuals. *ICONARP International Journal of Architecture and Planning*, 10 (2), 575-595. DOI: 10.15320/ICONARP.2022.216

Copyright 2022, Konya Technical University Faculty of Architecture and Design. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license

Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tez/Sanat Çalışması Raporu Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu Tez/Sanat Çalışması Raporunda,

- Tez/Sanat Çalışması Raporu içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu Tez/Sanat Çalışması Raporunun herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez/Sanat Çalışması Raporu çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

21/02/2023

İmran KAVAZ ALTUN

Doktora Tezi Raporu Orijinallik Raporu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Tez Başlığı: Kamusal İç Mekanda Aktif Yaşlı Bireylerin Sosyalleşmesini Destekleyecek Mekan Tasarım Parametreleri: Avm Örneği

Yukarıda başlığı verilen Tez/Sanat Çalışması Raporunun tamamı aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
17.02.2023	134	213,706	01.02.2023	(%)15	2016454093

Uygulanan filtreler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez/Sanat Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. (tarih 21.02.2023)

İmran KAVAZ ALTUN

Öğrenci No.:N17242986

Anasanat/Anabilim Dalı: İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

Program (işaretleyiniz):

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
		X	

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Bilge SAYIL ONARAN

PhD Thesis Originality Report

HACETTEPE UNIVERSITY

Institute of Fine Arts

Title : Space Design Parameters To Support The Socialization Of Active Elderly Individuals In Public Interior Space: The Case Of Shopping Mall

The whole thesis/art work report is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. According to the originality report, obtained data are as follows.

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
17.02.2023	134	213,706	01.02.2023	(%)15	2016454093

Filtering options applied are:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read the Hacettepe University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. (date 21/02/2023)

İmran KAVAZ ALTUN

Student No.:N17242986

Department: Interior Architecture and Environmental Design

Program/Degree (please mark):

Master's	Proficiency in Art	PhD	Joint Phd
		X	

SUPERVISOR APPROVAL

APPROVED

Prof. Bilge SAYIL ONARAN

YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin/raporumun tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin/Sanat Çalışması Raporunun kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin/sanat çalışması raporumun tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde/sanat çalışması raporumda yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*** kapsamında tezim/sanat çalışması raporum aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- ☐ Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... yıl ertelenmiştir. (1)
- ☐ Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)
- ☐ Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

21/02/2023
İmran KAVAZ ALTUN

*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmasını ş ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü teziere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Tez Danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

